

آموزشی آبشار

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

ماهنامه‌ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی
برای آموزگاران، دانشجومعلم‌ان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
دوره‌ی بیست و هشتم | فروردین ماه ۱۴۰۴ | شماره‌ی بی‌دربی ۲۲۸ | صفحه ۴۸
www.roshdmag.ir

۷

نوروز، وقت شروع جدید

- سن دلیل و نشاط
- نه به تنبیه شرطی

سُنَّةُ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا

این سنت الهی است که در گذشته نیز بوده است؛ و هرگز برای سنت الهی تغییر و تبدیلی نخواهی یافت!

(سوره مبارکه الفتح آیه ۲۳)

گپ به جای سرمقاله!

مهدی رضایی

بهار آمد بهار آمد بهار مشک‌بار آمد
نگار آمد نگار آمد نگار بردبار آمد
صبح آمد صبح آمد صبح راح و روح آمد
خرامان ساقی مهر و به ایثار عمار آمد
بیندم چشم و گویم شد، گشایم گویم او آمد
و او در خواب و بیداری قرین و بار غار آمد
کنون ناطق خمش گردد کنون خامش به نطق آید
رها کن حرف بشمرده که حرف بی‌شمار آمد

مولوی

آغاز سال خورشیدی و بهار طبیعت مبارک باد!

تیمز در سطح بسیار ساده‌ای هستند و حتماً تعداد دانش‌آموزانی که در پایه‌ی چهارم می‌توانند به آن‌ها پاسخ دهند، هرچند به پاسخ غلط برسند، بیش از ۷۸ درصد است؛ یعنی مثلاً در کلاس سی نفره‌ی ما، شش نفر اصلاً هیچ پاسخی حتی به این نوع از سؤالات^۲ ثبت نکرده‌اند.

سؤال اینجاست: «چه کنیم؟» در رشد آموزش ابتدایی همیشه از لزوم یادگیری جمعی صحبت شده است. در سرمقاله‌ها هم بارها به این موضوع مهم پرداخته‌ایم که آموزش ابتدایی مانند دوی امدادی^۳ است که از دست گذشتگان ما به این نقطه رسیده است و با ما باید به نقطه‌ی جلوتری برسد. در این مسیر در تلاشیم با هم بیندیشیم، با هم تجربه کنیم و در نهایت همان‌طور که با هم شکست می‌خوریم، با هم به موفقیت برسیم. ارتقای کیفیت آموزشی حتماً اراده‌ی جمعی ما و مسئولان را نیاز دارد و بستر نشریه برای به‌عمل‌آوری این اراده کمک‌حال ماست. پس به ما بگویید: «برای حل این مسئله چه کنیم؟!» منتظر پیشنهادهای و تجربه‌های شما هستیم. همان‌طور که منتظر بازخوردهای شما بابت مطالب منتشرشده هستیم. با این نظرات مسیر رشد هموار خواهد شد. تلاقی ماه مبارک رمضان با آغاز سال بهترین فرصت عزم برای تغییرات است؛ فرصتی برای شروعی دوباره. بندگان خدا در این ماه برای تفکر در مسیر بندگی خود و اصلاح روندها فرصت مجددی دارند. از همین روست که شب قدر، در این ماه، مبدأ سال معنوی قرار داده شده است؛ شبی که تمامی مقدرات ما در آن رقم می‌خورد. از همه‌ی شما بزرگواران در این ماه عزیز و در شب‌های قدر التماس دعا داریم.

زندگی سرشار از تلاش‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌هاست و گردش طبیعت بزرگ‌ترین آینه‌ی پیش روی ماست که بپذیریم در هر حالی باید دوباره تلاش کرد و دوباره سبز شد. از کودکی حسی همراه ما بوده است که اگر کاری را از اول سال شروع کنیم تا انتهای سال ادامه خواهیم داد؛ حسی شبیه به آنچه شروع کارهای بزرگ را به شنبه موکول می‌کرد. تحقیقات روان‌شناسی این مطلب را بپذیرند یا نپذیرند، در عزم ما به توجه به آغازین روزها تأثیری ندارد. پس در همین روزهای اول سال تصمیم‌های بزرگ خودمان را بگیریم. در این گپ (به جای سرمقاله) در مورد یکی از این تصمیم‌ها صحبت می‌کنیم.

چند ماهی است که نتیجه‌ی مطالعات تیمز^۱ در سال ۲۰۲۳ منتشر شده و به اذعان عموم مخاطبان محترم باعث شگفتی زیادی شده است. طبق نتیجه‌ی به‌دست‌آمده برای پایه‌ی چهارم، کشور عزیز ما در بین حدود شصت کشور شرکت‌کننده، جزو ده کشور آخر است؛ به عبارت بهتر کیفیت یادگیری دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم ایران در این مطالعه پایین‌تر از بیشتر کشورهای دیگر شرکت‌کننده‌هاست. حتماً به ضعف آموزشی دانش‌آموزان، به‌ویژه بعد از دوره‌ی همه‌گیری بیماری کرونا، اذعان داریم؛ ولی باید بپذیریم که این نتیجه دون انتظار ما از دانش‌آموزانمان است. وقتی نتیجه‌ها را دقیق‌تر بررسی کنیم، این شگفتی پررنگ‌تر هم خواهد شد؛ مثلاً ۲۲ درصد دانش‌آموزان ایرانی این آزمون را سفید تحویل داده‌اند، در حالی که برخی سؤالات

پی‌نوشت‌ها

۱. مطالعات تیمز و برلز بزرگ‌ترین مطالعات تطبیقی هستند که وزارت آموزش و پرورش ایران در آن شرکت داشته است. این مطالعات عملکرد دانش‌آموزان سه پایه‌ی تحصیلی را در سه درس ریاضی، علوم و خواندن در فاصله‌های زمانی منظم اندازه می‌گیرد. همچنین در این مطالعات، اطلاعات متعددی از دانش‌آموز، معلم، والدین و مدیر مدرسه گردآوری می‌شود. با توجه به شرکت حدود ۸۰ کشور در این آزمون و گردآوری اطلاعات گسترده، فرصت مناسبی در اختیار سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، پژوهشگران و مدیران برای بررسی مسائل درون‌کشوری، موضوعات تطبیقی، بررسی‌های طولی و روندی قرار خواهد گرفت.
۲. کبیری، عضو هیئت علمی پژوهشگاه آموزش و پرورش، اظهار کرد: در ایران از هر پنج دانش‌آموز که در مدرسه در حال تحصیل هستند، دو دانش‌آموز اصلاً یاد نمی‌گیرند؛ این در حالی است که کسب نمره‌ی سطح پایین در آزمون تیمز بسیار ساده است و سؤالاتی ساده مانند ۴ عمل اصلی در ریاضی و خواندن یک نمودار ساده‌ی تصویری است. وی افزود: یکی از سؤالات در آزمون تیمز پایه‌ی چهارم این بود: «۳-۴۰۰=۱۰۰ چند می‌شود؟» در سال ۱۴۰۹، ۴۹ درصد و ۲۰۲۳، ۵۹ درصد به این سؤال پاسخ درست دادند و تقریباً نیمی از دانش‌آموزان به این سؤال ساده پاسخ ندادند. <https://www.didbaniran.ir>
۳. هر دونه باید چوب امدادی را در منطقه‌ای خاص با معمولاً با مثلث‌هایی در مسیر مشخص می‌شوند، تحویل دونده‌ی بعدی دهد.

مناسبت‌های ماه

امیر ذوقی، کارشناس مدیریت فرهنگی و
آموزگار پایه‌ی سوم ابتدایی

سال گذشته، در این بخش از مجله، به موضوع روش تدریس از طریق مناسبت‌های موجود در تقویم پرداختیم. اگر خاطرتان باشد، این روش دو مسیر کلی داشت: اولی: جابه‌جایی موضوعات درسی و آموزشی متناسب با تقویم. دومی: تدریس به‌طور عادی، اما واکنش مناسب به مناسبت‌ها در هر زمانی که به آن رسیدیم. پیش‌نیاز اصلی این روش دانستن مناسبت‌های پیش روست. از آنجا که هنوز سال تحصیلی تمام نشده است، همچنان در این بخش مناسبت‌های هر ماه قرار می‌گیرد و برای برخی از آن‌ها ایده یا تجربه‌ای نقل می‌شود. در این شماره نیز به سراغ تقویم فروردین ماه و ایده‌های متناسب با آن می‌رویم.

آغاز نوروز، شب قدر، روز جنگل‌ها	۱ فروردین	روز طبیعت	۱۳ فروردین
عید نوروز، شهادت امام علی(ع)، روز آب، صله‌ی رژیم پهلوی به مدرسه‌ی قیامیه، آغاز عملیات فتح‌المبین	۲ فروردین	روز کودک فلسطینی	۱۶ فروردین
عید نوروز، شب قدر، روز هوشناسی	۳ فروردین	روز سلامتی	۱۸ فروردین
عید نوروز	۴ فروردین	روز فناوری هسته‌ای، روز هنر انقلاب اسلامی، شهادت سیدمرتضی آوینی	۲۰ فروردین
روز هنرهای نمایشی	۷ فروردین	شهادت امیر صیاد شیرازی	۲۱ فروردین
روز قدس	۸ فروردین	برزگداشت عطار نیشابوری	۲۵ فروردین
عید فطر	۱۱ فروردین	روز ارتش و نیروی زمینی	۲۹ فروردین
عید فطر، روز جمهوری اسلامی ایران	۱۲ فروردین	روز گندم و نان	۳۱ فروردین

از آنجایی که دو هفته‌ی اول فروردین ماه دانش‌آموزان در مدرسه حضور ندارند، فقط می‌توان برای این ایام از قبل در فعالیت‌های نوروزی برنامه‌ریزی کرد؛ لذا در این شماره به مناسبت‌های پایان فروردین ماه اکتفا می‌کنیم.

۳۱

سی‌ویک فروردین: روز گندم و نان

از مباحثی که در کتاب‌های گوناگون دوره‌ی ابتدایی به آن اشاره شده است، گندم و کشت آن یا سرگذشت نان یا اشاره به برکت نان و قصه‌هایی پیرامون آن است. سی‌ویک فروردین روز مناسبی است که تدریس این مباحث را به آن اختصاص دهیم؛ مثلاً می‌توانیم برای پایه‌های اول اردوی بازدید از یک مجتمع نان تدارک ببینیم تا بچه‌ها مراحل گوناگون پخت نان و تبدیل آرد گندم به چندین فرآورده را مشاهده کنند.

می‌توان برای بچه‌های پایه‌ی دوم فعالیت آزمایشگاهی پخت نان یا پیراشکی را تدبیر کرد (برای این کار بهتر است از خمیر آماده‌ی نانوائی‌ها استفاده کنیم). کافی است بچه‌ها کمی شکر و روغن را با هم مخلوط کنند و خمیرهای خود را در ظرفی قرار دهند تا بعداً آن را در مدرسه یا منزل سرخ کنند. همچنین می‌توان به عنوان جایزه یا هدیه به بچه‌های پایه‌ی ششم یا پنجم که در مدرسه الگوی مصرف و اسراف نکردن بودند، ساج خانگی هدیه داد تا روی آن در منزل نان بپزند (ساج سفالی را می‌توانید از فروشگاه‌های برخط تهیه بفرمایید).

۱۶

شانزدهم فروردین: روز کودک فلسطینی

چه خوب است که امسال روزهای آغازین برگشت به مدرسه با روز «کودک فلسطینی» شروع می‌شود؛ ایامی که می‌توان به یاد این بچه‌های مظلوم بود، کودکانی که امسال هیچ خانه و مدرسه‌ای برای برگشت ندارند. به نظر، اولین و مهم‌ترین کاری که بدین منظور می‌توان در کلاس‌ها انجام داد، اشاره به جنایات اسرائیل و ظلمی است که بر کودکان غزه روا رفته است و اینکه آتش‌بس اعلام کردن صهیونیست‌ها در مقابل فلسطین یعنی پیروزی این کودکان مظلوم و رسوایی خونخواران صهیونیست. اما چه ایده‌هایی برای این مناسبت وجود دارد؟ با توجه به وقت اندکی که پس از تعطیلات برای این موضوع وجود دارد، یکی از ساده‌ترین کارها برپایی مجموعه‌ای نمایشگاهی در راهروهای مدرسه است، اینکه عکس‌های کودکان غزه را بر در و دیوار مدرسه بچسبانیم و بین آن‌ها فضاهایی خالی داشته باشیم که با کاغذهای سفید (ترجیحاً ابعاد کاغذها بزرگ باشد) پر شده باشند. از بچه‌ها می‌خواهیم نقاشی و دل‌نوشته‌هایی را برای بچه‌های غزه و به یاد آن‌ها در این محل‌ها ثبت کنند. همچنین می‌توان از بچه‌ها خواست که در پشت برنمای (بزرگی که سفید است، با دست‌های رنگی خود نقش بزرگی از پرچم فلسطین طراحی کنند، طوری که همه‌ی بچه‌ها در رسم این پرچم سهیم باشند. بعد هم می‌توان از این برنامه تکه‌فیلمی (کلیپی) تهیه و آن را منتشر کرد. می‌توان از بچه‌ها خواست تا هر کدام فیلمی از خود ضبط کنند و در چند ثانیه جمله‌ای را به بچه‌های غزه بگویند. بعد می‌توانیم تمام این تکه‌فیلم‌ها را به هم متصل کنیم و برای برنامه‌های تلویزیونی، پرمخاطب مثل پاورقی یا شبکه‌ی پویا ارسال کرد. به این از بازخوانی و لب‌زدن با سرودهای حماسی مربوط به غزه هم می‌توان استفاده کرد. به این ترتیب که سرودی را برش دهیم و به جای هر قطعه لب‌خوانی یکی از بچه‌ها را بگذاریم. گویا یکی از بچه‌ها دارد لب می‌زند و آن سرود را می‌خواند. حتی می‌توان تمام این فعالیت‌ها را به صورت یکجا در مدرسه انجام داد و هر پایه را مشغول یکی از این برنامه‌ها کرد. در نهایت بسته‌ای پروپیمان برای زنده نگه داشتن مقاومت کودکان فلسطینی آماده خواهد شد. در کنار همه‌ی این فعالیت‌ها خوب است صندوقی را هم برای جمع‌آوری کمک‌های نقدی یا غیرنقدی به کودکان غزه تهیه کرد. سرآخر، آنچه جمع می‌شود، به همراه نقاشی‌ها و نامه‌های بچه‌ها، برای کودکان مظلوم غزه ارسال شود.

سنی دلیل و نشاط

رضا دزبخش

کارشناس ارشد تفسیر قرآن

مریم خدادادی

کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث

پایه پنجم

دانش آموزان پایه پنجم بهتر از قبل می توانند با دیگران ارتباط برقرار کنند. تحولات درونی آن ها در مسیر رسیدن به شخصیتی مستقل ممکن است باعث شود که با معلم و سایرین جدل کنند و توان ارتباط گیری شان سبب می شود گاهی سر کلاس به صورت جمعی با مسئله ای مخالفت کنند؛ اما در عوض درک انتزاعی آن ها به سطحی رسیده است که بتوان برای آن ها استدلال آورد. به همین دلیل شیوهی درست مواجهه با جدل و مخالفت های جمعی آن ها، مناظره و گفت و گو است.

خوب است والدین را در جریان بگذاریم که فرزندشان در این دوره نیاز دارد فضایی شاد و نشاط با آن ها داشته باشد و پدر و مادر حرف هایش را بشنوند. البته بعضی وقت ها خود فرزند با رفتار های نسنجیده در شادی و نشاط فضای خانواده اختلال ایجاد می کند؛ این به دلیل نداشتن تدبیر و نرسیدن به بلوغ عقلی است که در این سن طبیعی است؛ اما

لازم است والدین نیاز فرزندشان را به فضای شاد خانوادگی به خاطر داشته باشند و برای شنیدن حرف هایش حوصله به خرج دهند. این گروه سنی بعد از عبور از دوره ی بی تفاوتی به محیط، حالا به مطالعه ی محیط می پردازند. بر این اساس لازم است توقع تفحص محیط مدرسه توسط دانش آموزان پایه پنجمی را داشته باشیم. پس اگر پایه پنجمی ها تا سال گذشته تمایل داشتند کسی کاری به کارشان نداشته باشد، امسال سؤال هایی می پرسند و حرف هایی برای گفتن دارند و می خواهند اطرافیان به حرف هایشان گوش کنند و بدشان نمی آید درباره چیز هایی که می گویند مورد پرسش هم قرار بگیرند.

دانش آموزان پایه پنجم اهل جدل و مخالفت های جمعی هستند و به استدلال و گفت و گو و مناظره نیاز دارند.

ما به عنوان آموزگار لازم است با بچه های پایه پنجمی که اهل ایراد گرفتن و مخالفت هم هستند، زیاد گفت و گو کنیم، برایشان استدلال بیاوریم و با آن ها مناظره کنیم. آن ها نیاز دارند

معلم توانمندی داشته باشند که بتوانند به او اعتماد کنند و حرف آخر را از او بشنوند و بپذیرند. به همین دلیل لازم است از ما کارهایی ببینند که برایشان عجیب باشد. این کارها بسته به اقلیم و فرهنگ و جنسیت متفاوت است.

برای اینکه با دانش آموزان مواجهه ی درستی داشته باشیم، لازم است برنامه ریزی آموزشی و تربیتی ما با اقتضائات سنی آن ها تناسب داشته باشد؛ به همین دلیل لازم است در انتخاب قالب های آموزشی دقت کنیم.

در همه ی پایه های تحصیلی در دوره ی ابتدایی بهترین قالب ها برای انس با سوره ها و دریافت پیام آن ها «هم خوانی» و «تک خوانی» سوره است. این فعالیت به واسطه ی افزایش سطح ارتباط مؤثر دانش آموزان با قرآن، تغییرات مثبتی را در آن ها ایجاد می کند و روی سایر برنامه های آموزشی و تربیتی نیز تأثیر می گذارد.

سوره هایی که در این پایه مهمان آن ها می شویم، نسبت به پایه های قبل بلندتر هستند؛ از این رو، می توانیم سوره را به دو یا سه بخش تقسیم کنیم تا در موقعیت هایی که به هر دلیل می خواهیم سوره در زمان کوتاه تری خوانده شود، هر بار یک بخش از سوره را بخوانیم. همان طور که می دانیم خواندن سوره برنامه ی ثابت روزانه ی کلاس است و باید خواستنی ترین برنامه هم باشد؛ پس لازم است برای جذابیت آن تدبیر داشته باشیم. یکی از شیوه های جذاب سازی، ایجاد تنوع است. خوب است هر یک از دانش آموزان در موقعیت های گوناگون سوره را در کلاس بخوانند. در بعضی از موقعیت ها نیز کل سوره یا بخشی از آن را خودمان آیه به آیه بخوانیم و بچه ها تکرار کنند؛ در موقعیت هایی نیز همه ی سوره یا بخشی از سوره را به عنوان شعار کلاس هم خوانی کنیم. برای بچه های دوره ی دوم ابتدایی، گفت و گو قالب مناسبی است تا مفاهیم را به آن ها منتقل کنیم. هم درباره ی پیام سوره ها و اقدامی که در مواجهه با آن باید انجام بدهیم می توانیم با بچه ها گفت و گو کنیم و هم درباره ی همه ی مواد درسی دیگر. هر قدر بتوانیم کاری کنیم که این گفت و گو یک طرفه نباشد و دانش آموزان هم در آن مشارکت داشته باشند، مؤثرتر است و باعث می شود که مطالب برای بچه ها بهتر جا بیفتد و درونی شود. به همین دلیل برای بچه های پایه ی پنجم، بسیار مفید است که گفت و گو را با سؤال و جواب پیش ببریم. یعنی از قالب پرسش و پاسخ

انتخاب درست و انجام کارهای خوب ساده» و در پایه ی چهارم «توان برنامه ریزی و انجام کارهای جدی تر و دشوار تر» بود. در پایه ی پنجم لازم است با افزایش دقت در انجام کارها، میل و رغبت دانش آموزان به انجام کارهای خوب بیشتر شود؛ یعنی دانش آموز تمایل درونی به خوب بودن پیدا کند، به طوری که به صورت خودکار و بدون جهت دهی مستقیم ما، کارهای درست را تشخیص دهد و به انجام آن ها اقدام ورزد. این افزایش رغبت با قرار گرفتن در جمع های خوب دوستانه و همچنین با توجه به نتیجه ی کارها در بچه ها ایجاد می شود.

هدف تربیتی پایه ی پنجم افزایش تمایل بچه ها به کارهای خوب و سوق دادن اراده ی آن ها برای انجام کارهای درست است.

فهم قرآن در پایه ی پنجم ابتدایی

در صورتی که دانش آموزان ما به سطح رشد مطلوب سال های گذشته نرسیده باشند، لازم است روی اهداف تربیتی پایه های قبل به ترتیب کار کنیم تا بچه ها به مقصد پایه ی پنجم نزدیک تر شوند؛ اما اگر به سطح رشد پایه ی چهارم رسیده اند، طبیعتاً امسال روی هدف تربیتی پایه ی پنجم تمرکز کنیم. البته حتی در این صورت نیز نمی توانیم به مقاصد و اهداف تربیتی پایه های قبل توجه نکنیم؛ فقط مقاصد قبلی را از زاویه ی مقصد جدید مورد توجه قرار می دهیم. پایه ی پنجم سال شروع نشاط و تحرک اجتماعی است و نشاط اجتماعی اراده را تقویت می کند. این پایه سال شروع تحلیل های جمعی است. تحلیل های جمعی علم و همچنین اراده ی افراد را تقویت می کند. این سن زمان شکوفایی توان از خودگذشتگی است. ظهور این توان با اتکا به معیارهایی همراه است که منفعت جمعی را رقم می زند. همچنین این پایه بستر شناخت موردی و تفصیلی توان های خود و دیگران است. این شناخت ها بهره مندی سازنده ای از آن توان ها را به همراه خواهد داشت. دانش آموزان برای رسیدن به رشد مطلوب این پایه باید یاد بگیرند با دیگران مشورت کنند و به این واسطه از تجربه ی دیگران به صورت بهینه استفاده کنند. همچنین باید برای تجربه کردن شجاعت پیدا و توان ثبت تجربه های خود و دیگران را کسب کنند. به این ترتیب مقصد پایه ی پنجم محقق شده است.

و به خصوص برای تنوع دادن به فضای کلاس مفید است.

خطاطی باعث افزایش نظم ذهنی دانش آموزان می شود و به یادگیری کمک می کند؛ برای دانش آموزان پایه ی پنجم می تواند کاربردهای بیشتری هم داشته باشد و از آن برای نوشتن شعارهای کلاسی و درست کردن لوح (پوستر) و اطلاعیه و کارهای تبلیغی هم استفاده کنند. بازی و فعالیت های کلاسی در همه ی پایه های دوره ی ابتدایی برای بچه ها جالب است؛ اما در پایه های بالاتر، بیشتر از آنکه مثل کلاس اولی ها در قالب بازی آموزش ببینند، بازی برایشان تنوع و تفریح است. به همین دلیل خوب است همچنان گاهی از بازی استفاده کنیم؛ اما سعی می کنیم با پررنگ کردن سایر فعالیت ها و جذابیت دادن به آن ها، به خصوص گفت و گو و پرسش و پاسخ، بازی را کم رنگ تر کنیم.

هدف تربیتی پایه ی پنجم

می دانیم که دانش آموزان ما تا پایان دوره ی ابتدایی باید به سطح رشدی «خیرگزینی» برسند. هدف تربیتی تعریف شده برای هر پایه، یک گام برای رسیدن به «خیرگزینی» است. این گام ها در پایه ی اول «تحرک و نشاط»، در پایه ی دوم «درک تمایزها به خصوص تمایز خوب و بد»، در پایه ی سوم «درک رابطه ها و توان تحلیل،

استفاده کنیم. در استفاده از این قالب می توانیم سؤال های هدفمندی پیرسیم تا دانش آموزان خودشان به پیام مدنظر ما برسند، یا دانش آموزان سؤال پرسند و ما با پاسخ هایمان سؤالات آن ها را جهت دهی کنیم.

بسیاری از مطالب نیز در ارتباط بچه ها با محیط زیست به آن ها منتقل می شود. محیط زیست می تواند طبیعت یا فضای جامعه باشد. علاوه بر مواجهه ی مستقیم با موقعیت هایی که می خواهیم بچه ها از آن ها نکته ای بیاموزند، همین که از محیط کلاس خارج می شویم برای بچه ها تنوع خوبی است و کیفیت یادگیری را بالا می برد.

بهترین قالب های آموزشی برای پایه ی پنجم، هم خوانی سوره، گفت و گو و پرسش و پاسخ است.

گاهی وقت ها می توانیم از بچه ها بخواهیم درباره ی مسئله ای انشا بنویسند. متن نویسی اگر با برنامه و حساب شده استفاده شود، می تواند برای آموزش دانش آموزان بسیار مفید باشد. داستان هنوز هم در این پایه می تواند در انتقال مفهوم مفید و مؤثر باشد؛ اما بهتر است داستان را از روی کتاب بخوانیم. با این وجود قصه گویی نیز همراه با نمایش، گاهی اوقات برای آموزش

مرضیه قوهستانی

معلم جایگزین ندارد

**گپ و گفتی با خانم دکتر فریمه کشاورزی دانشیار
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه شیراز**

در سال‌های اخیر، تغییرات عمده‌ای در حوزه‌های گوناگون، به‌ویژه حوزه‌ی آموزش و پرورش به وجود آمده است. طی این گفت‌وگو قصد داریم به این سؤال پاسخ بدهیم: «آیا به جای معلم امکان جایگزینی هوش مصنوعی وجود دارد یا خیر؟»

■ **عرض سلام و ادب و احترام خدمت استاد گرامی.** از اینکه وقت ارزشمند خود را در اختیار ما قرار دادید؛ سپاسگزاریم. به نظر شما آیا استفاده از هوش مصنوعی به معنای حذف کامل نقش معلمان در نظام آموزش و پرورش است؟

○ در پاسخ به این سؤال باید گفت که به هیچ عنوان نمی‌توانیم بگوییم که استفاده از هوش مصنوعی به معنای حذف کامل نقش معلمی است.

در حقیقت هوش مصنوعی به منزله‌ی ابزاری تکمیل‌کننده و تقویت‌کننده برای مجموعه‌ای از آموزش‌هاست. معلم علاوه بر انتقال مطالب درسی و انتقال دانش، رسالت مهم دیگری هم دارد و آن هم انتقال مجموعه‌ای از ارزش‌ها در قالب مفاهیم تربیتی به دانش‌آموزان است؛ مفاهیمی مثل ارزش‌های اخلاقی، مجموعه مهارت‌های اجتماعی و ابعاد احساسی و... موارد نام‌برده شده تاکنون از طریق هوش مصنوعی قابل انتقال به دانش‌آموزان نبوده است.

درست است که هوش مصنوعی در تحلیل داده‌ها، ارزیابی عملکرد و مدل‌سازی‌ها به خوبی عمل می‌کند، اما اینکه هوش مصنوعی بتواند جای معلم به عنوان موجود انسانی را بگیرد، اصلاً امکان‌پذیر نیست. هوش مصنوعی تنها به عنوان ابزاری است که می‌تواند موجب اثربخشی و کارایی نقش معلمی شود و سرعت کار معلم را بالا ببرد. البته این به معنای نادیده گرفتن نقش هوش مصنوعی نیست. هوش مصنوعی هم‌اکنون نیز نقشی تحول‌آفرین در حوزه‌ی آموزش دارد. به طور کلی می‌توانیم در پاسخ به سؤال شما این‌طور بگوییم که هوش مصنوعی مکمل نقش معلم و دستیار برای اوست نه جایگزین او.

■ **مطابق صحبت‌های شما، هوش مصنوعی**

یعنی ابتدا باید بسترسازی و آگاه‌سازی انجام شود و بعد ابزارهای هوش مصنوعی به‌عنوان یک دستیار وارد این حوزه شوند. از نظر بنده آینده‌ی آموزش و پرورش ترکیبی از ابزارهای هوش مصنوعی در کنار مجموعه توانمندی‌های معلمان است.

■ توصیه‌ی شما به وزارت آموزش و پرورش در مورد این موضوع چیست؟

– ایجاد و توسعه‌ی زیرساخت‌ها.
– ایجاد شرایط لازم برای دسترسی همگانی به این ابزارها، به‌خصوص دانش‌آموزان مناطق محروم و دانش‌آموزان با نیازهای خاص و ویژه.
– آگاه‌سازی و آموزش مستمر معلمان در حوزه‌ی هوش مصنوعی.
– اینکه وزارت آموزش و پرورش به این نکته‌ی مهم توجه داشته باشد که هیچ ابزاری جایگزین نقش شایسته‌ی معلم نمی‌شود.

امیدواریم این گفت‌وگو، فرصتی برای آموختن و نگریستن به موضوعات جدید در حوزه‌ی آموزش و هوش مصنوعی برای مخاطبان مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی باشد.

همدلی و همدردی دارد. هوش مصنوعی این موارد را به ارمغان نمی‌آورد. در هوش مصنوعی بُعد احساسی و اخلاقی را آن‌چنان مشاهده نمی‌کنیم؛ ولی در کلاس درس، معلم به‌عنوان وجودی انسانی شرایط دانش‌آموز را درک و به‌لحاظ عاطفی با دانش‌آموز ارتباط برقرار می‌کند.

موضوع دیگری که مطرح می‌شود بحث «حریم خصوصی و امنیت» است. نگرانی جدی‌ای بابت این مسئله وجود دارد که ما برخی اطلاعات شخصی خودمان را در اختیار هوش مصنوعی قرار می‌دهیم و منتظر پاسخ می‌مانیم. مسئله‌ی بعدی این است که هوش مصنوعی نمی‌تواند فضا، مقتضیات و مناسبات فرهنگی هر زیست‌بوم را درک کند. به‌طور کلی می‌توانم بگویم که در ابعاد اخلاقی، احساسی و عاطفی نقش معلم منحصر به فرد است.

■ به نظر شما آینده‌ی آموزش و پرورش با حضور هوش مصنوعی چگونه خواهد بود؟

○ همین الان هم هوش مصنوعی تحولات زیادی را در حوزه‌ی آموزش ایجاد کرده است و با توسعه‌ی ابزارهای هوش مصنوعی تحولات بیشتری را شاهد خواهیم بود؛ اما باید توجه داشت که بحث فرهنگ‌سازی نیز اهمیت دارد؛

ابزاری است که می‌تواند در حوزه‌ی آموزش و پرورش اثرگذار باشد. به نظر شما مزایای استفاده از هوش مصنوعی در کنار رسالت معلمی چیست؟

○ بهبود کیفیت و کارایی آموزش و دسترسی به آموزش راحت‌تر را می‌توان از محاسن هوش مصنوعی نام برد. یکی دیگر از مزیت‌های هوش مصنوعی این است که این ابزار در تحلیل داده‌ها به‌خوبی عمل می‌کند. شاید ما به‌عنوان یک انسان در تحلیل داده‌ها اشتباه کنیم؛ اما هوش مصنوعی تحلیل داده‌ها را به‌دقت انجام می‌دهد. استقلال در یادگیری را که یادگیری خودراهبر نیز به آن گفته می‌شود، می‌توان یکی از مزایای هوش مصنوعی در نظر گرفت. مورد دیگر اینکه هوش مصنوعی آموزش را به‌طور مداوم ارائه می‌دهد و از طریق آن، آموزش منحصر به زمان و مکان خاصی نیست.

■ به نظر شما چه معایبی در استفاده از هوش مصنوعی در حوزه‌ی آموزش و پرورش وجود دارد؟

○ «کاهش تعاملات انسانی» را می‌توان یکی از معایب هوش مصنوعی در نظر گرفت؛ چراکه انسان موجودی اجتماعی است و نیاز به احساس

هاروی معتقد است نشستن صحیح به‌ویژه برای دانش‌آموزانی که به‌دلیل فشار روانی و اضطراب به‌سختی تمرکز می‌کنند، می‌تواند مفید باشد.

تأثیر موقعیت نشستن در کلاس بر یادگیری

علاوه بر وضعیت بدن، جایگاه نشستن در کلاس نیز تأثیر زیادی بر میزان یادگیری و تمرکز دانش‌آموزان دارد. مطالعه‌ای از محققان دانشگاه توپینگ آلمان با استفاده از فناوری واقعیت مجازی نشان داد که دانش‌آموزانی که در قسمت‌های جلویی کلاس می‌نشینند، درک بهتری از مباحث درسی پیدا می‌کنند. این تحقیق که روی ۸۱ دانش‌آموز ده تا سیزده‌ساله انجام شد، تفاوت‌های یادگیری بین دانش‌آموزانی که نزدیک به معلم نشسته بودند و آن‌هایی را که در ردیف‌های عقب بودند، بررسی کرد. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان نزدیک به معلم تکالیف ریاضی خود را سریع‌تر از دیگران انجام می‌دهند و تمرکز بیشتری دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که نزدیکی به معلم امکان تعامل بیشتر و دریافت بازخورد سریع‌تر را فراهم می‌آورد و باعث افزایش اعتمادبه‌نفس و انگیزه‌ی دانش‌آموزان می‌شود. بررسی‌های آماری دیگر نیز نشان می‌دهند که دانش‌آموزان باهوش‌تر و با

نشستن فعال

تأثیر چیدمان کلاس بر یادگیری دانش‌آموزان

تأثیر وضعیت بدن را بر عملکرد شناختی و حل مسائل اثبات کرده‌اند. در این تحقیق، دانشجویان به دو گروه تقسیم شدند؛ گروه اول موظف بودند با شانه‌های صاف و پشت مستقیم بنشینند و در آرامش باشند، در حالی که گروه دوم به‌صورت خمیده و شل نشسته بودند. نتایج نشان داد که ۵۶ درصد از دانشجویانی که وضعیت بدن صحیح‌تری داشتند، توانستند مسائل ریاضی را سریع‌تر و با دقت بیشتری حل کنند. ریچارد هاروی، دیگر پژوهشگر دانشگاه سن‌فرانسیسکو، باور دارد که نشستن در حالت قوز کرده و خمیده می‌تواند وضعیت ذهنی دفاعی ایجاد کند. در این حالت، ذهن تمایل دارد به خاطرات و افکار منفی گذشته رجوع کند. در حالت دفاعی، دانش‌آموزان تمرکز ندارند و نگران می‌شوند و همین موضوع عملکرد آن‌ها را ضعیف می‌کند. این در حالی است که وضعیت نشستن صاف و باز به ذهن اجازه می‌دهد بازتر فکر کند و توانایی پردازش اطلاعات را افزایش می‌دهد.

سید علی عبداللہی حسینی
کارشناس ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، سفیر نوآفرینی
آموزش، مربی (کوچ) عملکرد
عذرا بیگم هژبری
دکترای برنامه‌ریزی آموزشی، مدرس دانشگاه و مدیر
مدرسه‌ی ابتدایی مهرگان بابل

نشستن در کلاس به نظر فعالیت ساده و روزمره می‌آید، اما واقعیت این است که وضعیت بدن و محل نشستن دانش‌آموزان می‌تواند بر عملکرد و یادگیری بچه‌ها، به‌ویژه در درس‌هایی مثل ریاضی که نیاز به تمرکز بالا دارد، تأثیر زیادی داشته باشد. اصلاحات ساده در نحوه‌ی نشستن، تمرکز را افزایش می‌دهد و اضطراب را می‌کاهد.

نشستن صحیح و ارتباط آن با عملکرد در ریاضی

پژوهشگران دانشگاه ایالتی سن‌فرانسیسکو در مطالعه‌ای که روی ۱۲۵ دانشجو انجام دادند،

۳. تغییرات منظم در جایگاه نشستن: معلمان می‌توانند به صورت دوره‌ای جایگاه دانش‌آموزان را تغییر دهند تا همه‌ی افراد فرصت نزدیکی به معلم و دریافت توجه بیشتر را داشته باشند.

جمع‌بندی

توجه به وضعیت و جایگاه نشستن دانش‌آموزان نه تنها از جنبه‌های فیزیکی، بلکه از جنبه‌های روانی نیز تأثیر زیادی بر یادگیری و عملکرد آن‌ها دارد. بنابراین، معلمان و والدین می‌توانند با ایجاد تغییرات کوچک اما مؤثر در محیط یادگیری، شرایط مناسبی را برای پیشرفت تحصیلی و افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموزان فراهم کنند. اصلاحاتی ساده مانند تغییر وضعیت نشستن یا نزدیکی به معلم می‌تواند تفاوت‌های بزرگی در یادگیری و علاقه‌مندی دانش‌آموزان ایجاد کند.

منابع

1. Harvey, R., & Pepper, E. (2018). "Body posture and its influence on cognitive performance: A study of math anxiety." *Journal of Educational Psychology*.
2. Delzer, K. (2020). "Flexible seating and its impact on student engagement." *Journal of Teacher Education and Practice*.

نتایج این تحقیق نشان داد که تغییرات چیدمانی به افزایش انگیزه و تعامل دانش‌آموزان کمک می‌کند. دانش‌آموزانی که از چیدمان‌های متنوع بهره‌مند شدند، تمایل بیشتری به شرکت در فعالیت‌های کلاسی داشتند و احساس راحتی بیشتری می‌کردند. این مدل نشستن به دانش‌آموزان کمک کرد تا با یکدیگر تعامل بهتری داشته باشند و فضای یادگیری جمعی را بهبود بخشید.

پیشنهادهای

با توجه به نتایج این مطالعات، می‌توان پیشنهاد کرد که مدیران و معلمان به وضعیت و جایگاه نشستن دانش‌آموزان توجه ویژه‌ای داشته باشند. برخی از پیشنهادها کاربردی عبارت‌اند از:

۱. تشویق به نشستن صحیح: مدیران و معلمان و حتی والدین می‌توانند با توضیح فواید نشستن صحیح و تأثیرات آن بر یادگیری، دانش‌آموزان را به نشستن صحیح تشویق کنند.
۲. تنوع در چیدمان کلاس: معلمان می‌توانند چیدمان کلاس را به گونه‌ای تنظیم کنند که دانش‌آموزان آزادی انتخاب بیشتری داشته باشند و بتوانند در کنار هم‌کلاسی‌های مورد علاقه‌ی خود یا در موقعیت‌هایی با تعامل بیشتر قرار بگیرند.

اعتماد به نفس بیشتر معمولاً صندلی‌های جلو را انتخاب می‌کنند که به این بخش، اصطلاحاً «منطقه‌ی عمل» گفته می‌شود. در مقابل، دانش‌آموزانی که اعتماد به نفس کمتری دارند، تمایل دارند در ردیف‌های عقب کلاس بنشینند. این تفاوت در جایگاه نشستن نه تنها بر یادگیری، بلکه بر تعامل و انگیزه‌ی دانش‌آموزان نیز تأثیرگذار است.

چیدمان کلاس و تأثیر آن بر یادگیری و تعامل

چیدمان فیزیکی کلاس و نحوه‌ی نشستن دانش‌آموزان می‌تواند بر تجربه‌ی یادگیری آن‌ها تأثیرگذار باشد. برخلاف نظام‌های سنتی که صندلی‌ها به صورت ردیفی و ثابت قرار می‌گیرند، چیدمان‌های انعطاف‌پذیر می‌توانند فضای یادگیری را بهبود بخشند. در یک پژوهش، که معلمی به نام کایلا دلزر در ایالات متحده آن را انجام داده است، تأثیر تغییرات چیدمان کلاس بر یادگیری و تعامل دانش‌آموزان بررسی شده است. در این روش، دلزر به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد خودشان جایگاه نشستنشان را انتخاب و از صندلی‌های متنوع و قابل تنظیم استفاده کنند.

نه به تنبیه شرطی!

عرفان حمیدی مقدم
کارشناس ادبیات عرب

بایستند، او به من دستور داد که باید روی دایره‌ی خود بایستم، من با ایما و اشاره سعی داشتم به او بفهمانم که اینجا نان ریخته است و نمی‌توانم روی دایره بایستم؛ اما متأسفانه او متوجه نشد. با عصبانیت به سمت من آمد و بدون اینکه اجازه‌ی صحبت به من بدهد، سیلی محکمی به من زد و مرا مجبور کرد روی تکه‌های نان بایستم. این برخورد ناعادلانه باعث شد احساس بی‌عدالتی و ناکامی در من ایجاد شود.

مرور این نوع حادثه‌ها مرا به فکر فرو برد که چرا قوانین و مقرراتی که به‌ظاهر برای نظم‌بخشی و تربیت ما تدوین شده‌اند، بعضاً می‌توانند چنین نتیجه‌های ناخوشایندی داشته باشند. شاید همین تجربه بود که جرقه‌ی اولین دغدغه‌های من را برای تحول در نظام تعلیم و تربیت روشن کرد.

با گذر زمان و ورود به مراحل بالاتر تحصیلی، متوجه شدم این نوع تنبیهات و روش‌های آموزشی شرطی نه تنها در مدرسه‌های ما بلکه در بسیاری از مؤسسات آموزشی دیگر نیز رایج است. هدف اصلی این روش‌ها، نظم‌دهی و تربیت دانش‌آموزان است؛ اما در بسیاری از موارد، این قوانین تبدیل به ابزارهای تنبیه بی‌رویه می‌شوند که به جای تقویت انگیزه و شوق یادگیری، ترس و اضطراب در دانش‌آموزان ایجاد می‌کنند.

یکی از نقاط مشترک جوانان امروز بی‌نظمی است و این بدان معناست که این صف‌بستن‌ها و رفتارهای شرطی نتوانسته‌اند نظم را در وجود بچه‌ها شکل دهند. متأسفانه این قانون هنوز هم وجود دارد و بسیاری از کسانی که برای بی‌نظمی از صف بیرون کشیده می‌شوند، به این خاطر است که یا دستشان پشت سرشان بوده یا سرشان پایین نبوده است یا پایشان را روی دایره‌ی خودشان نگذاشته‌اند. نهایت تغییر که در این قانون ایجاد شده است، اضافه شدن دو یا سه مرحله‌ی شعری به آن است، مثل این شعری که در صبحگاه خوانده می‌شود: «یک که می‌گم دست‌ها بغل، دو که می‌گم پیر پیر، سه که می‌گم سرها بالا، چهار که می‌گم پیر بالا و...»

ممکن است این تغییرات کوچک خنده را به لب‌های دانش‌آموزان بیاورد و معاونان هم با خندیدن آن‌ها مشکلی نداشته باشند؛ اما همچنان اگر کسی دستور داده شده را انجام ندهد، بازخواست می‌شود. برخی مواقع که در تعامل با کارکنان مدرسه قرار می‌گیرم، از آن‌ها سؤال می‌کنم: «چرا اصرار دارید بچه‌ها صف بایستند؟»

مدرسه اجرا می‌شد. ما چرا از این قرار بود که قبل از خوردن زنگ تفریح، مقداری خرده‌نان روی دایره‌ی من ریخته بود و من سعی کردم تا قبل از خوردن زنگ، مقداری از خرده‌نان‌ها را جمع کنم تا زیر پایم قرار نگیرد؛ اما به دلیل کمبود وقت، نتوانستم همه‌ی آن‌ها را جمع کنم و تصمیم گرفتم کمی کنارتر از دایره بایستم.

وقتی زنگ تفریح خورد، معاون مدرسه با صدای بلند از بلندگو اعلام کرد که همه باید به صف

سال اول راهنمایی بودم که به‌خاطر گناه انجام‌نداده‌ی تنبیه و بازخواست شدم. در زمان ما، یکی از قوانین لازم‌الاجرا در صبحگاه و پایان زنگ تفریح، ایستادن روی دایره‌ی کم‌رنگی بود که روی زمین نقش بسته بود. این قانون به‌منظور نظم‌دهی به دانش‌آموزان و حفظ ترتیب در محیط

پاسخ آن‌ها معمولاً این است که می‌خواهیم به بچه‌ها نظم را آموزش بدهیم. سؤال اصلی اینجاست که آیا این روش‌ها واقعاً می‌توانند نظم و انضباط را به دانش‌آموزان آموزش دهند. نظم‌گرایی و میلی درونی است و نمی‌توان آن را به صورت مصنوعی و با قوانینی ایجاد کرد که بچه‌ها حق تخطی از آن را ندارند. اگر دانش‌آموزان را از این سازوکار خارج کنیم، آن‌ها لزومی نمی‌بینند که این صف را رعایت کنند. در نتیجه، باید به دنبال راهکارهای جایگزین و مؤثرتر برای آموزش نظم و انضباط به دانش‌آموزان باشیم. در نوشته‌ی پیش رو تلاش می‌کنم با اشاره‌ای کوتاه به نقاط ضعف مدل تربیتی بر مبنای تنبیه و تشویق شرطی، جایگزین‌هایی را با مدل تربیتی بر مبنای انگیزه‌ی درونی ارائه کنم. باشد که جلوی برخوردهای ناهنجار و خالی از رشد کارکنان مدرسه با دانش‌آموزان گرفته شود! در این نوشتار، تنها به بیان جایگزین‌های کلی اشاره می‌کنم و موقعیت‌های تشویقی و تنبیهی‌ای را بررسی می‌کنم که معلمان مدرسه‌های دولتی جمع‌آوری کرده‌اند.

مقدمه

یکی از مسائل مهم در نظام آموزش و پرورش استفاده از روش‌های تشویق و تنبیه برای مدیریت رفتار دانش‌آموزان است. این روش‌ها به‌ویژه در مدرسه‌های ابتدایی که تأثیر زیادی بر رشد و توسعه‌ی شخصیت کودکان دارند، به کار گرفته می‌شوند. با این حال، استفاده از روش‌های شرطی‌سازی در تشویق و تنبیه می‌تواند مشکلات جدی ایجاد کند که نیاز به بررسی و جایگزینی دارد.

روش‌های شرطی‌سازی معمولاً بر پایه‌ی این اصل استوار هستند که رفتارهای مثبت با تشویق و رفتارهای منفی با تنبیه تقویت یا تعدیل می‌شوند. این روش‌ها ممکن است در کوتاه‌مدت مؤثر باشند؛ اما در بلندمدت می‌توانند مشکلات جدی ایجاد کنند. فشار روانی بر دانش‌آموزان، کاهش انگیزه‌ی ذاتی، ایجاد رقابت ناسالم و تأثیر منفی بر رابطه‌ی معلم و دانش‌آموز از جمله پیامدهای منفی این روش‌ها هستند.

بسیاری از دانش‌آموزان در مواجهه با روش‌های شرطی‌سازی احساس می‌کنند به جای یادگیری و توسعه‌ی مهارت‌هایشان، فقط به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به اهداف معلمان و کارکنان مدرسه مورد استفاده قرار می‌گیرند. این احساس

پاداش فشاری را تحمل کنند که بر سلامت روانی و عاطفی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد. هنگامی که دانش‌آموزان احساس می‌کنند در هر لحظه ممکن است مورد تنبیه یا تشویق قرار بگیرند، به‌جای تمرکز بر یادگیری و توسعه‌ی مهارت‌ها، بیشتر به دنبال جلوگیری از تنبیه یا کسب پاداش هستند. این وضعیت می‌تواند کیفیت یادگیری و علاقه به موضوعات درسی را کاهش دهد.

۲. کاهش انگیزه‌ی ذاتی

شرطی‌سازی انگیزه‌ی ذاتی را در دانش‌آموزان کاهش می‌دهد. آن‌ها به‌جای اینکه از روی علاقه و تعهد تلاش کنند، فقط به دنبال کسب پاداش یا اجتناب از تنبیه هستند و به‌جای اینکه خودشان از فرایند یادگیری لذت ببرند، فقط به دنبال رفع توقعات دیگران‌اند. این موضوع تأثیری منفی بر توسعه‌ی انگیزه‌های درونی و علاقه‌مندی‌های فردی دانش‌آموزان دارد.

۳. ایجاد رقابت ناسالم

رقابت ناسالم که ناشی از تشویق و تنبیه شرطی است، می‌تواند منجر به حسادت، نفرت و کاهش همبستگی بین دانش‌آموزان شود. وقتی دانش‌آموزان مدام مقایسه شوند و بر اساس عملکردشان مورد تشویق یا تنبیه قرار گیرند، ممکن است احساس کنند که باید برای جلب‌نظر معلمان با یکدیگر رقابت کنند. این موضوع روحیه‌ی همکاری را تضعیف می‌کند و تنش‌های بین فردی را در کلاس ایجاد می‌کند.

۴. تأثیر منفی بر رابطه‌ی معلم و دانش‌آموز

استفاده از تشویق و تنبیه شرطی می‌تواند به رابطه‌ی بین معلم و دانش‌آموز آسیب برساند. دانش‌آموزان ممکن است به‌جای اعتماد و

می‌تواند اعتماد به نفس آن‌ها را کم می‌کند و فشار روانی و اضطراب را در آنان می‌افزاید. به علاوه، ایجاد رقابت ناسالم بین دانش‌آموزان روحیه‌ی همکاری و همبستگی را نیز در کلاس تضعیف می‌کند و ممکن است حتی به حسادت و نفرت بین دانش‌آموزان منجر شود.

به همین دلیل، ضرورت دارد به‌جای استفاده از روش‌های شرطی‌سازی، به دنبال راهکارهایی باشیم که بر اساس انگیزه‌های درونی دانش‌آموزان شکل گرفته‌اند. این راهکارها نه تنها می‌توانند به بهبود رفتار دانش‌آموزان کمک کنند، بلکه انگیزه‌ی ذاتی آن‌ها را نیز تقویت می‌کنند و اعتماد به نفسشان را نیز افزایش می‌دهند. محورهای مانند محبت، انس، مسئله و مسئولیت می‌توانند جایگزین‌های مؤثری برای تشویق و تنبیه شرطی باشند.

در این مقاله، با بررسی نقاط ضعف روش‌های شرطی‌سازی و ارائه‌ی جایگزین‌هایی مبتنی بر انگیزه‌های درونی، تلاش می‌کنم راهکارهایی را برای مدیریت رفتار دانش‌آموزان ارائه دهم که به بهبود روند تعلیم و تربیت در مدرسه کمک کند. این راهکارها با هدف ایجاد محیطی مثبت و حمایتی برای دانش‌آموزان طراحی شده‌اند تا آنان بتوانند در فضایی مناسب‌تر به یادگیری و رشد شخصیت خود بپردازند. بهر حال، حتماً در اینجا مشکلات اصلی تشویق و تنبیه شرطی را نیز بیشتر توضیح می‌دهم.

مشکلات تشویق و تنبیه شرطی

توسعه‌یافته

۱. افزایش فشار روانی بر دانش‌آموزان

استفاده از روش‌های شرطی‌سازی می‌تواند فشار روانی و اضطراب را در دانش‌آموزان زیاد کند. آن‌ها ممکن است از ترس تنبیه یا به‌خاطر کسب

این راهکار موجب تغییر رفتار نشود.

راهکارها

در این قسمت تلاش شده است موقعیت‌های تشویقی و تنبیهی به تناسب مدرسه‌های دولتی جمع‌آوری و سپس مبنی بر چهار محور محبت، انس، حل مسئله و مسئولیت راهکارهای جایگزینی ارائه شود. این موقعیت‌ها را معلمان مدرسه‌های دولتی جمع‌آوری کرده‌اند و در قسمت‌های بعدی مقاله ارائه می‌شوند.

موقعیت‌های تنبیه

داخل کلاس

تکلیف ننوشتن، پرت کردن حواس دیگران، دعوا، فحاشی (بددهنی)، بدون اجازه حرف زدن، تأخیر حضور در کلاس، گوش‌ندادن به تدریس معلم، خوابیدن سر کلاس، کتاب‌نیاوردن، همکاری نکردن، جابه‌جاشدن در کلاس.

خارج از کلاس

دعوا و درگیری، انجام کارهای خطرناک، رعایت نکردن حجاب، تأخیر حضور در مدرسه، غیبت بی‌مورد، آسیب به اموال مدرسه، آوردن گوشی، رعایت نکردن نظم (خارج شدن از صف، ریختن زباله، صحبت سر صف)، آوردن وسایل خلاف قانون مدرسه (لاک و لوازم آرایش، کارت پاسور)، کنجکاوی‌های جنسی (پایه‌های بالاتر در برابر بچه‌های اول و دومی).

موقعیت‌های تشویق

نمره‌ی خوب، نوشتن منظم تکالیف، حرف‌گوش کن بودن، کمک به کارهای کلاس، به موقع آمدن، انجام درست مسئولیت.

۱. اولین چیزی که ذهن‌م را در این فهرست درگیر کرد این بود که برخی از موارد ربط مستقیمی به خود دانش‌آموز ندارد.

۲. متأسفانه موقعیت‌های تنبیهی بیشتر از موقعیت‌های تشویقی به چشم‌م می‌آیند. این امر می‌تواند علت‌های زیادی از جمله تراکم دانش‌آموزان در کلاس داشته باشد.

در قسمت بعدی این مقاله جایگزین‌های درونی در چهار محور محبت، انس، حل مسئله و مسئولیت در رفتار تکلیف‌ننوشتن ارائه می‌شود.

ادامه دارد...

جایگزین‌های کلی برای تشویق و تنبیه شرطی

۱. محور محبت: در این محور برای تغییر رفتار به جای استفاده از محرکی بیرونی از محرک درونی محبت استفاده می‌کنیم؛ یعنی دانش‌آموز به خاطر رابطه‌ی عاطفی عمیقی که با مربی خود دارد، به سمت چیزهایی حرکت می‌کند که مربی می‌خواهد.

۲. محور انس: در این محور فضای عمل به گونه‌ای طراحی می‌شود که دانش‌آموز با آن مأنوس شود. این طراحی حس مثبت، همبستگی و ارتباط عمیق با عمل را برای دانش‌آموز ایجاد می‌کند.

۳. محور حل مسئله: در این محور دانش‌آموز نیاز و مسئله‌ای را حس می‌کند و با برقراری ارتباط با آن مسئله، برای حل آن می‌کوشد.

۴. محور مسئولیت: زمانی که کسی که کار خوبی را انجام می‌دهد، نتیجه‌اش این است که می‌تواند مسئولیت آن کار را قبول کند.

نکات مهم در اجرای جایگزین‌ها

- **محور مسئولیت:** در محور مسئولیت باید به این نکته توجه کرد که مسئولیت‌گرفتن تبدیل به محرکی بیرونی و تشویقی شرطی نشود که اگر فلان کار را انجام بدهی، مسئولیتی به تو داده می‌شود یا اگر این کار را انجام ندهی، مسئولیت را از تو می‌گیرم.

- **محور محبت:** در محور محبت، ابتدا باید از رسوخ محبت‌مان در دل دانش‌آموز مطمئن شویم و بعد از این عامل استفاده کنیم؛ چراکه ممکن است اگر ارتباط قلبی برقرار نشده باشد،

احترام، احساس کنند که فقط به عنوان ابزاری برای دستیابی به اهداف معلم استفاده می‌شوند. این موضوع اعتمادبه‌نفس و ارتباط عاطفی دانش‌آموزان با معلم را کم می‌کند و در نتیجه تأثیر منفی بر فرایند یادگیری می‌گذارد. ممکن است معلمان نیز احساس کنند که برای ایجاد رفتارهای مطلوب باید مدام دانش‌آموزان را تنبیه کنند یا دائماً به آن‌ها پاداش دهند. این مسئله منجر به خستگی و فشار روانی برای معلمان می‌شود.

۵. نبود پایداری در تغییر رفتارها

تغییر رفتارهای ناشی از تشویق و تنبیه شرطی ممکن است پایدار نباشد. زمانی که محرک‌های خارجی کاهش می‌یابند، دانش‌آموزانی که از ترس تنبیه یا به خاطر تشویق کاری را انجام می‌دادند، به رفتارهای قبلی بازمی‌گردند. به عبارت دیگر، این روش‌ها ممکن است نتوانند تغییرات پایدار و بلندمدتی را در رفتار دانش‌آموزان ایجاد کنند.

۶. تقویت رفتارهای مخفیانه

دانش‌آموزانی که رفتارشان وابسته به ترس از تنبیه یا کسب پاداش باشد، ممکن است به رفتارهای مخفیانه روی آورند. آن‌ها خطاهای خود را پنهان یا مخفیانه از قوانین تخطی می‌کنند. این موضوع فضایی پر از بی‌اعتمادی و کنترل‌گری را در مدرسه ایجاد می‌کند.

با توجه به مشکلاتی که روش‌های شرطی‌سازی در تشویق و تنبیه به همراه دارند، نیاز است به دنبال راهکارهای جایگزین و مؤثرتری برای مدیریت رفتار دانش‌آموزان باشیم. راهکارهایی که بر اساس انگیزه‌های درونی شکل گرفته‌اند.

فائزه تاجیک‌راد

کارشناس ریاضی، آموزگار پایه ی پنجم
ابتدایی ورامین

تشویق مؤثر

تشویق و تنبیه دو روش تربیتی و از اجزای جدانشدنی فرایند تعلیم و تربیت هستند که استفاده از آن‌ها هم در مدرسه و تعلیم و تربیت رسمی و هم در خانواده و تعلیم و تربیت غیررسمی رایج بوده است و در بُعد دینی و از نگاه اسلام و قرآن هم مورد توجه قرار گرفته‌اند. هدف این مطالعه بررسی چگونگی نقش تشویق و تنبیه در تعلیم و تربیت و پرداختن به این موضوع است که کدام یک اولویت بیشتری دارند. داده‌ها در این مقاله با روش کتابخانه‌ای و سندکاوی گردآوری شده‌اند.

یافته‌ها نشان می‌دهند اغلب اوقات تنبیه نه تنها تأثیری در جنبه ی تربیتی ندارد، بلکه آثار مخربی هم با خود به همراه می‌آورد. تشویق کردن به مراتب تأثیر تربیتی بیشتری و بهتری دارد و مقدم بر تنبیه است. تشویق مناسب و سنجیده باعث عمق بخشیدن به یادگیری می‌شود و چون جنبه ی بازدارندگی دارد، از انجام کارهای ناپسند در نوجوانان می‌کاهد.

تشویق چیست؟

قدمت به کارگیری تشویق به عنوان ابزاری برای انگیزه بخشیدن شاید به اندازه ی قدمت تاریخ تعلیم و تربیت باشد؛ زیرا هر جا صحبت از آموزش و یادگیری است، مسئله ی تشویق نیز به نحوی مطرح می‌شود. به اعتقاد بسیاری از روان‌شناسان تربیتی، تشویق و پاداش از مهم‌ترین انگیزه‌های پیش‌برنده تعلیم و تربیت به شمار می‌رود و منظور از آن هر عملی است که در تثبیت تمایلات و نیل به آمال انسان مؤثر باشد. تشویق محرک خوشایندی است که بعد از بروز رفتاری مطلوب به شخص ارائه می‌شود و به معنی حمایت از رفتارهای مثبت و تأکید بر اعمال درست است؛ نوعی پاداش که فرد را به ادامه ی کارش ترغیب می‌کند.

حدود تشویق

در همه‌ی اموری که دانش‌آموزان تشویق می‌شوند حدودی را باید در نظر گرفت:

۱. تناسب تشویق با خصوصیات جسمانی و روانی دانش‌آموز.
 ۲. کیفیت رابطه بین تشویق‌کننده و تشویق‌شونده.
 ۳. تناسب شدت تشویق با رفتار مورد تشویق.
 ۴. انتخاب زمان مناسب برای تشویق کردن.
 ۵. در هر تشویقی باید عمل کودک تشویق شود.
- نکته:** باید از تشویق بیجا و بیش‌ازحد نیز پرهیز کرد.

بایدها و نبایدهای تشویق

۱. تشویق نباید مداوم باشد؛ چون جنبه‌ی رشوه‌دادن به خود می‌گیرد؛ مثلاً اینکه معلم به کودک بگوید: «اگر فلان کار یا فلان درس را یاد گرفتی، به تو جایزه داده خواهد شد.» و کودک همیشه منتظر این اتفاق باشد، کودک را به چانه‌زدن وادار می‌دارد.
۲. تشویق باید به‌خاطر کارهای ممتاز و فوق‌العاده و ایجاد عادت‌های پسندیده صورت گیرد.
۳. در تشویق باید به تفاوت‌های فردی توجه کرد؛ زیرا هر کودک استعداد و توانایی‌های خاص خودش را دارد.
۴. تشویق را باید به‌صورت‌های گوناگون انجام داد. گاهی بعضی از تشویق‌ها هزینه‌ای در بر ندارند، مانند نگاه توأم با لبخند، گفتن یک جمله محبت‌آمیز یا بازی کردن با کودک.
۵. تشویق به‌گونه‌ای باید باشد که کودک خود را مستحق آن بداند نه وسیله‌ای برای دلخوش کردن یک لحظه. کودکی که مستحق تشویق نباشد، از آن لذت نخواهد برد و به داوری اولیا و مربیان بدبین خواهد شد.
۶. تشویق نباید به‌طور مداوم باشد؛ چون تأثیر خود را از دست می‌دهد و باعث احساس غرور و خودبینی در کودک می‌شود.
۷. تشویق بهتر است در حضور جمع صورت گیرد تا شخص احساس تعهد و مسئولیت بیشتری به کار و وظیفه پیدا کند.

معایب تشویق بیجا و بیش‌ازحد

۱. وابستگی کودک به عوامل بیرون از خود برای مدیریت رفتار.

۲. کندشدن محرک‌های درونی (از بین رفتن رغبت‌های خودبه‌خودی و جایگزینی رغبت‌های مصنوعی).
۳. وابستگی رفتار کودک به تشویق و تبدیل تشویق به رشوه.
۴. تقویت روحیه‌ی توقع‌طلبی و طلبکاری در کودک.
۵. کم‌رنگ‌شدن احساس مسئولیت کودک، به‌گونه‌ای که گاهی حتی در برابر انجام وظایف قانونی یا اجتماعی یا شرعی خود نیز توقع پاداش خواهد داشت.
۶. ابتلای کودک به غرور و خودبینی.
۷. سلب رشد طبیعی و آزادی کودک و قالب‌سازی رفتار او با ضوابط و معیارهای از پیش تعیین‌شده.
۸. ایجاد مانعی در برابر پیشرفت خودبه‌خودی کودک.

تنبيه چیست؟

تنبيه برای حذف رفتار نادرست، خطرناک یا نامطلوب از خزانه‌ی رفتار فرد طرح و اجرا می‌شود و در اصطلاح به عملی می‌گویند که برای آگاهی و هوشیار کردن استفاده می‌شود. متأسفانه بخشنامه‌های بیشتر اوقات خطرها و لطمه‌های بدنی را گوشزد می‌کنند؛ ولی از خطرهای لطمه‌های روانی، به‌عمد یا به‌سهو، چیزی نمی‌گویند. روان‌شناسی نوین عقیده دارد که تنبيه نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند، بلکه ناسازگاری‌هایی را در رفتار کودک به وجود می‌آورد.

تنبيه مضاعف

یکی از خطرناک‌ترین انواع تنبيهات بسیار رایج، تنبيه مضاعف است. تنبيه مضاعف تنبيهی است که شخص تنبيه‌شونده هم از لحاظ روانی و هم از لحاظ بدنی ممکن است تنبيه شود یا اینکه دو یا چند نفر کودک را به‌سبب خطا و اشتباهی که انجام داده است، تنبيه کنند. باید از تنبيه مضاعف به‌طور جدی دوری کنیم و مواظب باشیم کودک به‌خاطر خطایی که انجام داده است، دو یا چند مرتبه تنبيه نشود.

نکاتی که در تنبيه باید در نظر گرفته شوند

الف) شرایط قبل از تنبيه

۱. باید بدون حمله به شخصیت کودک، زشتی

- کار را به او نشان داد.
- باید قبل از تنبيه، انتظارات خود را جزء به جزء برای کودک شرح داد.
- باید راه جبران خطا را به کودک نشان داد.
- باید فرصت لازم برای جبران کردن در اختیار کودک قرار داد.
- باید خود را خیرخواه کودک نشان داد.

ب) شرایط زمان تنبيه

- در زمان اجرای تنبيه باید فقط کار بد کودک نکوهش شود، نه شخصیت او. گاندی، رهبر بزرگ هند، در این زمینه معتقد است: «از گناه تنفر داشته باشید نه از گناهکار.»
- نکات قابل توجه در زمان تنبيه به این شرح است:
۱. در حین تنبيه، باید از مقایسه‌ی میان دانش‌آموزان جداً خودداری شود.
۲. در هنگام تنبيه، باید مورد یا موارد تخلف کودک برایش به‌خوبی مسلم شود، به‌اصطلاح حقوقی باید به او تفهیم اتهام کرد.

۳. در زمان تنبیه باید احساسات خود را مدیریت کرد، به‌طوری که کودک احساس نکند برای انتقام گرفتن از او چنین می‌کنید یا از تنبیه او خوش حال هستید. به عبارت دیگر در هنگام تنبیه باید واقعاً نشان دهید که دوستدار کودک هستید.

۴. در اجرای تنبیهات ضروری و بدیهی نباید اهمال، مسامحه و گذشت زمان واقع شود.

ج) شرایط بعد از تنبیه

از آنجا که تنبیه فرایندی تربیتی است، تأمل، ژرف‌نگری، تحلیل و پیگیری مسئله ضرورت دارد. تأمل روی رفتار مورد تنبیه و اینکه چه باید کرد تا از بروز رفتار مشابه جلوگیری شود، حتماً باید در ذهن مربی باشد. از سوی دیگر مربی باید ارتباط عاطفی خود را با دانش‌آموز تنبیه‌شده حفظ کند و بداند که تنبیه باید در مسیر ترمیم روابط عاطفی باشد، نه برای ایجاد دیوار بدبینی و بی‌اعتمادی. تنبیه‌کننده باید از استفاده‌ی زیاد از تنبیه بپرهیزد؛ چرا که ممکن است در اثر استفاده‌ی زیاد و مداوم

از تنبیه، تأثیر تربیتی آن به کلی از میان برود و موضوع لوث شود.

چگونه باید تنبیه کرد؟

۱. تنبیه باید متناسب با میزان خطای کودک صورت پذیرد.
۲. فقط معلم مجاز به تنبیه دانش‌آموز در کلاس است و نباید اعمال آن به دانش‌آموزان دیگر واگذار شود؛ چون موجب اختلاف و نزاع در بین دانش‌آموزان می‌شود.
۳. در هنگام خشم و عصبانیت باید از تنبیه خودداری کرد.
۴. در هنگام تنبیه اکیداً باید از ناسزاگویی و سخنان ناپه‌نجان پرهیز شود.
۵. تنبیه باید به‌خاطر عمل کودک باشد نه به‌خاطر خود او.
۶. فردی که توان انجام کاری را ندارد، نباید به‌خاطر انجام‌ندادن آن کار او را تنبیه کرد.
۷. یک دانش‌آموز پس از انجام خطا و اشتباهی نباید مورد تنبیه مضاعف قرار گیرد؛ مثلاً به‌خاطر غیبت هم از طریق مدیر و هم از طریق معلم

تنبیه شود.

عواقب تنبیه نامطلوب

۱. تحقیر شخصیت تنبیه‌شونده.
۲. ایجاد روحیه‌ی تسلیم‌پذیری.
۳. به‌دل گرفتن کینه‌ی تنبیه‌کننده.
۴. ماهر کردن مجرم در جرم.
۵. ایجاد اضطراب.
۶. از بین رفتن اعتماد به نفس.
۷. ایجاد روحیه‌ی زورگویی.
۸. دروغ‌گویی.
۹. صدمات جسمی.
۱۰. نهادینه شدن رفتارهایی مثل ترس، افسردگی، گوشه‌گیری، یأس و سرپیچی و نافرمانی.

منابع

۱. بهشتی، احمد، ۱۳۸۶، تربیت کودک در جهان امروز، چاپ چهارم، قم: بوستان کتاب قم.
۲. جلالی، مهدی، ۱۳۶۰، روان‌شناسی کودک، دانشگاه تهران.
۳. دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه‌ی دهخدا.
۴. سادات، محمدعلی، ۱۳۷۶، رفتار والدین با فرزندان، چاپ پنجم، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
۵. سیف، علی‌اکبر، ۱۳۷۹، روان‌شناسی تربیتی، چاپ پنجم، انتشارات پیام نور.
۶. شریعتمداری، علی، ۱۳۶۹، روان‌شناسی تربیتی، چاپ چهارم، تهران: امیرکبیر.
۷. فایز، آدل و مازلیش، الین، ۱۳۸۰، به بچه‌ها گفتن از بچه‌ها شنیدن، ترجمه‌ی فاطمه عباسی‌فر، چاپ دوازدهم، نشر دایره.
۸. قائمی امیری، علی، ۱۳۸۶، حدود آزادی در تربیت، چاپ دوم، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
۹. مجوزی، عبدالله، ۱۳۷۲، چرا تنبیه؟ چاپ اول، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
۱۰. معین، محمد، فرهنگ معین.
۱۱. مقدم، بدی، کاربرد روان‌شناسی در آموزشگاه، چاپ سوم، انتشارات سروش.

تمرین ساختن از خاک

تجربه‌ای از سفالگری با کودکان (جلسه‌ی چهارم)

مریم اسدی
کارشناس ارشد گرافیک و معاون آموزشی
مدرسه‌ی ابتدایی، منطقه‌ی ۳ تهران

اصول روش ورقه‌ای (تخته‌ای، لوحه‌ای یا مسطح)

یکی از روش‌های رایج برای ساخت ظرف‌ها و حجم‌های سفالی روش ورقه‌ای است. این روش تقریباً ساده و در عین حال انعطاف‌پذیر به شما امکان می‌دهد قطعات گوناگون از جمله بشقاب، کاسه، گلدان و مجسمه‌های سفالی را بسازید.

آموزش روش ورقه‌ای گام اول

ساده‌ترین روش ساخت سفال برای کودکان روشی است که در آن از دست و وردنه استفاده می‌شود. ابتدا روی میز را با روزنامه بپوشانید تا گل به میز نچسبد. سپس از بچه‌ها بخواهید گل را ورز دهند و در حین ورز دادن به آن کمی آب بزنند. در ادامه، با استفاده از پاشنه و کف دست آرام گل را روی سطح صافی فشار دهند. سپس به کمک وردنه گل را صاف کنند. بچه‌ها باید حین انجام کار با انگشت کمی به گل آب بزنند تا حالت کششی خوبی پیدا کند. این ورقه‌ی صاف می‌تواند به هر شکل هندسی (مربع، مستطیل، دایره) یا هر شکل

گام دوم

به بچه‌ها بگویید گل ورز داده‌شده را روی میز قرار بدهند و به آرامی روی آن بکوبند یا با دست به آن ضربه بزنند.

گام سوم

به کمک وردنه سطح روی گل را صاف و کناره‌های گل را منظم کنند. این سطح می‌تواند بر اساس علاقه‌ی بچه‌ها به صورت شکل‌های هندسی یا غیرهندسی باشد.

گام چهارم

بچه‌ها ابتدا طرح خود را روی کاغذ می‌کشند، اعم از اینکه شکلی هندسی یا غیرهندسی بخواهند. سپس طرح را به کمک سوزن یا ابزار نوک‌تیز به سطح گل منتقل می‌کنند. در مرحله‌ی بعد به کمک ابزاری که شبیه چاقوست، گل‌های اضافه را از دور کار برمی‌دارند و بعد روی ورقه و اطراف کار را با انگشت خیس صاف می‌کنند تا ترک‌های کار از بین برود.

گام پنجم

برای اولین تجربه می‌توانید به بچه‌ها بگویید برگ‌ها را از هر گیاهی پیدا کنند (یادمان باشد در این بخش از آن‌ها بخواهیم برگ‌هایی را بردارند که از درخت یا گیاه افتاده است تا به گیاهان لطمه‌ای وارد نشود). برگ انتخاب‌شده را از پشت روی گل بچسبانند. با انگشتان خود کمی روی برگ را فشار دهند و بعد آرام برگ را از گل جدا کنند. همان‌طور که مشاهده می‌کنید، نقش برگ روی گل می‌ماند. آن‌ها در نهایت باید

غیرهندسی (ماهی، گربه، انتزاعی) دیگری باشد. کاربرد دیگر این ورقه‌ها در ساخت بدنه‌ی اشیای زاویه‌دار مثل جعبه یا هرم و... است. همچنین در روش ورقه‌ای می‌توان گل را به صورت مدور و استوانه‌ای به شیء موردنظر وصل کرد، مانند استوانه یا دیواره‌ی لیوان و...
نکته: در جلسه‌ی اول فقط به آموزش ساخت ورقه بپردازید. بعد از آنکه کودکان به‌طور کامل ساخت ورقه را یاد گرفتند، در جلسه‌های بعد اثرپذیری یا اتصال ورقه‌ها را به یکدیگر آموزش دهید. این کار برای آن‌ها جذاب است. بچه‌ها در اثر تمرین کم‌کم آثار بهتری می‌سازند.

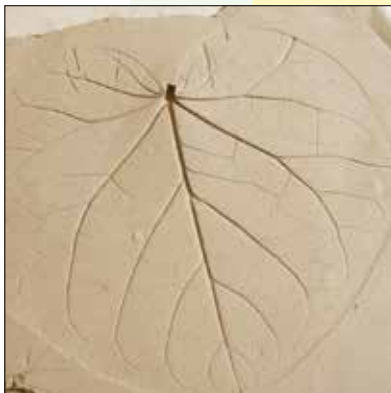

با کمک ابزاری سوزنی شکل قسمت بالای کار را سوراخ کنند، به طوری که بتوانند بعد از خشک شدن کار این ورقه ی کوچک را با استفاده از نخ کتانی یا تکه ای کاموا تبدیل به آویز زیبایی کنند.

گام ششم

یک شبانه روز صبر می کنیم تا روی برگ ساخته شده خشک شود. سپس آن را برمی گردانیم تا پشت برگ هم یک روز خشک شود. برای آنکه شکل برگ به هم نریزد، می توانیم از وسایل دم دستی استفاده کنیم تا برگ را معلق نگه داریم؛ اما باید مراقب باشیم، آن ها هنوز شکننده هستند. برای ظرافت بهتر برگ سفالی، لبه های آن را با سنباده صاف می کنیم. روی آن را می توانیم با استفاده از افشانه (اسپری) رنگ بزنیم یا با استفاده از قلم مو و رنگ روغن یا گواش رنگ آمیزی کنیم.

توجه: زمانی که کودکان اثر خود را کار بردی ببینند، مثلاً ببینند که آن را از دیوار آویزان کرده ایم، بسیار لذت می برند و احساس امنیت می کنند.

نکته: چند جلسه بعد از اینکه دانش آموز صفحه یا ورقه ی خود را ساخت و کمی پیشرفت کرد، اتصال دو ورقه یا اضافه کردن گل به روی ورقه را آموزش می بیند و می تواند با آن نقش برجسته درست کند.

روش ساخت جعبه ای با کمک اتصال ورقه ها

ابتدا شکل مربعی را روی کاغذ بکشید و دور آن را ببرید. این شکل مربع الگوی ماست. در مرحله ی بعد گل را ورز دهید. سپس به صورت ورقه در آورید و با کمک وردنه آن را صاف کنید. مربع کاغذی را روی گل قرار بدهید و دور آن را با ابزار سوزنی یا چاقو به شکل مربع برش دهید. سپس حاشیه ی ورقه را خراش دهید. با این کار تکه های گل بهتر به هم بچسبند. از ورقه ای که ساخته اید باز هم بسازید تا چهار وجه مکعب یا همان جعبه ساخته شود. برای وصل کردن ورقه ها به یکدیگر، محل اتصال را ابتدا خراش دهید. سپس با انگشت مرطوب روی محل خراش را آب بزنید. در محل اتصال فیتله باریکی قرار

دهید و با ابزار یا انگشت آن را بین دو ورقه فشار دهید، به گونه‌ای که فتیله به سمت دو ورقه هدایت شود تا ورقه‌ها به هم بچسبند. لبه‌های بیرون جعبه را به خوبی با دوغاب گل و ابزار صاف کنید. حالا شما جعبه‌ای دارید که به روش ورقه‌ای ساخته شده است. سپس از کودکان بخواهید روی جعبه را با سلیقه و خلاقیت خود تزیین کنند. شما نیز در اجرای کار به آن‌ها کمک کنید.

روش ورقه‌ای و ساخت نقش برجسته

آنچه فن نقش برجسته را برای کودکان جالب می‌سازد، متفاوت بودن نتیجه‌ی آن است؛ چراکه در نهایت، اثری شبیه به یک تابلو داریم که می‌توانیم آن را به دیوار نصب کنیم تا بچه‌ها به کار خودشان افتخار کنند. این نقش باید ساده و تخت باشد و جزئیات زیادی هم نداشته باشد؛ بهتر است تنها یک موضوع در کار وجود داشته باشد و چنانچه آن موضوع جزئیاتی دارد، همه‌ی اجزا واضح و مشخص باشند.

نکته: در مرحله‌ی ابتدایی، خود مربی نقشی ساده انتخاب می‌کند و همه‌ی بچه‌ها با استفاده از همان نقش مراحل اجرای نقش برجسته را آموزش می‌بینند.

ابتدا به اندازه‌ی نقش و طرح خود گل را به صورت ورقه‌ای در بیاورید (ضخامت گل بین نیم تا یک سانتی‌متر باشد). طرح موردنظر را به دانش‌آموزان دهید و از آن‌ها بخواهید به کمک سوزن یا ابزار نوک‌تیز با کمی فشار روی گل منتقل کنند.

سپس کاغذ را بلند کنید و طرح روی گل را با طرح اصلی مقایسه کنید تا چیزی از قلم نیفتد. حالا نوبت به اضافه کردن یا کم کردن گل به طرح می‌رسد (بهتر است گل را مدت زمانی زیر پلاستیک به حال خود رها کنید تا کمی خودش را بگیرد). سپس با ابزار کاهنده شروع به حک کردن خطوط و سطوح کنید. در صورت لزوم با اسفنج نرم‌دار اطراف خطوط را صاف کنید. در برخی از قسمت‌ها می‌توانید ورقه یا فتیله یا گلوله‌ای را به کار خود اضافه کنید. قبل از اضافه کردن، حتماً کمی محل اتصال را خراش بدهید و مقداری آب یا دوغاب بزنید تا دو قطعه به خوبی به هم بچسبند.

از دل خستگی تا دل بستگی

راهکارهایی برای مواجهه با اختلال افسردگی در کودکان

ساجده میرزایی
کارشناس آموزش ابتدایی

فرض کنید باغبانی می‌خواهد به باغش رسیدگی کند. آیا رفتار و عملکرد باغبان با تمام گیاهان داخل باغ یکسان است؟ بی‌شک نوع عملکرد و رسیدگی باغبان با هر گیاه متفاوت است. در کلاس و محیط آموزشی نیز معلم با در نظر گرفتن سطح شناخت منحصر به فرد هر دانش آموز، وضعیت خانوادگی،

برای برخورد صحیح با دانش آموز افسرده شناخت علائم اولیه افسردگی است. علائمی مانند کاهش انرژی، کاهش علاقه به فعالیت‌های مدرسه‌ای، افت تحصیلی، انزوا و گوشه‌گیری، تغییر در عادات خواب و تغذیه و ابراز احساسات منفی می‌توانند نشان‌دهنده افسردگی باشند (کواکس و دولین، ۲۰۲۰). افراد مبتلا به افسردگی معمولاً تغییرات احساسی شدیدی دارند. این تغییرات می‌توانند شامل احساس غم و اندوه عمیق، ناامیدی و کاهش علاقه به فعالیت‌های روزمره باشند (انجمن روان‌شناسی آمریکا، ۲۰۱۳).

پس از شناخت علائم اولیه، ایجاد محیطی حمایتی و امن در کلاس درس بسیار مهم است. معلمان باید با کودک به شکلی حمایت‌گرانه و بدون قضاوت برخورد کنند. برخی از راهکارهای کمک به دانش آموز افسرده عبارت‌اند از:

برقراری ارتباط مؤثر: معلمان باید با کودک به شکلی دوستانه و حمایت‌گرانه صحبت کنند و

روانی و عاطفی او آموزش را پیش می‌برد و با توجه به این موارد، بستر لازم را برای رشد و ترقی و یادگیری حداکثری در کلاس درس برای تمام دانش آموزان فراهم می‌آورد. برای تشخیص شرایط ویژه‌ی روانی دانش آموزان و با در نظر گرفتن این موضوع که اختلالات روانی بازتاب اجتماعی قابل ملاحظه‌ای دارند و می‌توانند مخل کلاس بشوند، باید در باره‌ی آن‌ها بیشتر بدانیم. در این سلسله مقالات سعی کرده‌ایم شما را با شایع‌ترین اختلالات روانی در کودکان آشنا کنیم.

در شماره‌ی قبل (رمزبینه در صفحه‌ی ۲۲ گذشته شده است) به طور مفصل به اختلال افسردگی در کودکان پرداختیم. حال که با تعریف و روش‌های تشخیص افسردگی آشنا شدیم، وقت آن است که به مهم‌ترین قسمت یعنی نحوه‌ی برخورد با دانش آموزانی که این اختلال را دارند، بپردازیم.^۱

اولین و مهم‌ترین گام

حین بازی به کودک ارائه می‌کند (احدی و بنی جمالی، ۱۳۸۴). پژوهش‌هایی درباره‌ی کارآمدی بازی درمانی روی اختلالات روانی و هیجانی کودکان انجام گرفته است که از آن جمله می‌توان به مطالعه‌های جی یوم شین (۲۰۰۲) اشاره کرد. وی در پژوهشی تأثیر بازی درمانی کوتاه مدت را روی اضطراب و افسردگی کودکانی که زلزله‌ی چین را تجربه کرده‌اند، مورد بررسی قرار داد. نتیجه‌ی این پژوهش نشانگر کاهش چشمگیر مقدار سطح اضطراب، هراس و احتمال خطر خودکشی پس از بازی درمانی بود. برخی از پژوهش‌هایی که تاکنون در این زمینه صورت گرفته است، عبارت‌اند از: «تأثیر بازی درمانی روی سازگاری اجتماعی و روان‌شناختی کودکان» (داگرتی، ۲۰۰۶) «مرحل گوناگون رشد کودکان» (باگرلی و لندرت، ۲۰۰۱)، «اضطراب و افسردگی و افزایش سطح حرمت خود» (برت، ۱۹۷۵). نتیجه‌ی حاصل از این پژوهش‌ها حاکی از آن است که بازی درمانی توانسته است به بهبود موارد

مهارت‌های ارتباطی به کودکان از طریق بازی‌ها و فعالیت‌های گوناگون باید صورت بگیرد (Jones et al., ۲۰۲۴).

بازی درمانی: بازی درمانی^۲ عبارت است از ارتباطی جاری^۳ بین درمانگر آموزش دیده و کودکی که مشکلات رفتاری و هیجانی دارد، با استفاده از فعالیت‌های متنوع و گوناگون در بازی که منجر به ایجاد تغییرات درمانی در مراجع می‌شود. بازی درمانی کاری خلاقانه در روان درمانی کودک است (فیفس موناхан، سندس مارچ و نیگ بورس، ۲۰۰۶) پژوهشگران عمده‌ترین ویژگی بازی را لذت بخش بودن آن می‌دانند (هال کادسون و شفر، ۲۰۰۲؛ لندرت، ۲۰۰۲). بازی راهکاری صحیح و درست در درمان کودک است؛ زیرا کودکان اغلب در بیان شفاهی احساساتشان دچار مشکل هستند؛ اما از راه بازی می‌توانند موانعشان را کاهش و احساساتشان را بهتر نشان دهند (پرتز، هراندز، ریف و جس، ۲۰۰۷). بازی برای کودکان همانند کلام برای بزرگسالان است. بنابراین می‌تواند وسیله‌ای باشد برای بیان احساسات، برقراری روابط، توصیف تجربه‌ها، آشکار کردن آرزوها و خودشنوایی و از طرفی باعث ارتباط افکار درونی کودک با دنیای خارجی او می‌شود (پریس و اولندیچ، ۲۰۰۳). بازی درمانی راهکاری است که به وسیله آن طبیعت کودکان به صورت بیانی معنا و با تنش‌های هیجانی آن‌ها مقابله می‌شود. این روش همچنین برای کودکانی که آشفتگی‌هایی هم دارند، به کار می‌رود و به آن‌ها اجازه می‌دهد مسائلی را که نمی‌توانند در محیط اطرافشان مطرح کنند، در قالب بازی ارائه دهند و هیجانات منفی خود را نمایان سازند (پرتز، هراندز ریف و جس، ۲۰۰۷؛ جونز، ۲۰۰۲). شافر به نقل از تامپسون و رودلف (۲۰۰۸) اثرات بازی درمانی را بر کودکان چنین برمی‌شمرد: درهم شکستن مقاومت در کودک، ایجاد لیاقت و توانایی، پالایش تفکر خلاق، تخلیه هیجانات، ایفای نقش خیال پردازانه، آموزش نمادین، ایجاد و ارتقای رابطه و دلبستگی، ایجاد هیجان مثبت و غلبه بر ترس‌های مربوط به دوران رشد. بازی درمانی شیوه‌ای مؤثر برای کاهش اضطراب کودکان در طول زمان است (آلتی، ۲۰۰۵). بازی با نقش درمانی خود فرصتی را برای کودک فراهم می‌آورد تا بتواند نگرانی‌ها و نارضایتی‌هایش از محیط را تخلیه و عواطفش را بیان کند.

بازی درمانی همچنین نقش پالاینده‌ی روانی برای کودک دارد؛ از شدت ناکامی‌های او می‌کاهد و نقشه‌های مفیدی را برای حل مشکلات در

او را به بیان احساسات خود تشویق کنند. **ایجاد فضای آرامش بخش:** ایجاد فضایی که کودک در آنجا احساس امنیت کند، بسیار مهم است (انجمن روان‌شناسی آمریکا، ۲۰۱۹). **ایجاد فضای گفت‌وگو:** باید فضایی ایجاد شود که کودک بتواند به راحتی با معلمان و والدین خود درباره‌ی مشکلات و نگرانی‌هایش صحبت کند (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۳). **تشویق به مشارکت:** تشویق کودک به شرکت در فعالیت‌های گروهی و اجتماعی می‌تواند به کاهش احساس انزوا و افزایش روحیه‌ی او کمک کند (براون و گرین، ۲۰۱۷).

همکاری با والدین و اطلاع رسانی مداوم به آن‌ها: معلمان باید با والدین در ارتباط باشند و اطلاعات مربوط به وضعیت کودک را با آن‌ها به اشتراک بگذارند. همکاری مشترک بین مدرسه و خانه می‌تواند به بهبود وضعیت کودک کمک کند. برگزاری جلسات مشاوره با والدین نیز برای توضیح وضعیت کودک و ارائه راهکارهای عملی تأثیرات مثبتی ایجاد می‌کند (Smith et al., 2019).

برنامه ریزی مشترک: برنامه ریزی فعالیت‌ها و اقدامات مشترک بین مدرسه و خانه برای حمایت از کودک اقدام مؤثری در این زمینه است. افراد می‌توانند با استفاده از روش‌های تخصصی به بهبود وضعیت کودک کمک کنند؛ مشاوره‌ی فردی، گروه درمانی و مشاوره‌ی خانواده و آموزش مهارت‌های ارتباطی از جمله روش‌های مؤثر هستند.

مشاوره‌ی فردی: جلسات مشاوره‌ی فردی با کودک برای بررسی و رفع مشکلات روحی و روانی مؤثر است (مؤسسه‌ی ملی سلامت روان). **گروه درمانی:** استفاده از گروه درمانی برای کودکان افسرده، به منظور ایجاد ارتباطات مثبت و تعاملات اجتماعی نمونه‌ای دیگر از این راهکارهاست؛ زیرا خود تعاملات اجتماعی کاهنده‌ی افسردگی و اضطراب هستند. همچنین بازی‌ها و فعالیت‌های گروهی می‌توانند وسیله‌ای برای تخلیه انرژی منفی و ایجاد روابط مثبت با همسالان باشند (براون و گرین، ۲۰۱۷).

مشاوره‌ی خانواده: جلسات مشاوره با خانواده کودک به منظور بهبود ارتباطات خانوادگی و کاهش تنش‌هاست (انجمن روان‌شناسی آمریکا، ۲۰۱۹). در این جلسات می‌توان آگاهی خانواده به خصوص والدین را به اختلال کودک افزایش داد. **آموزش مهارت‌های ارتباطی:** آموزش

اختلال افسردگی
در کودکان - قسمت اول

ذکر شده بینجامد.

جاسینسکی (۲۰۰۰) نشان داد که بازی درمانی در مرحله‌ی پیش‌عملیاتی روشی مؤثر برای کاهش اضطراب است. اگاوا (۲۰۰۴) بیان کرد که بازی درمانی مداخله‌ی درمانی مؤثری برای کودکان آسیب‌دیده و کودکانی است که مبتلا به اختلال فشار روانی (استرس) پس از سانحه شده‌اند. لندرت و ری براتون (۲۰۰۹) نیز بیان می‌کنند که بازی درمانی کودک محور تأثیر مثبتی بر رفتار و هیجانات کودک دارد. ری براتون رین و جونس (۲۰۰۱) نیز به تجزیه و تحلیل ۹۴ مطالعه‌ی پژوهشی در مورد تأثیرات بالینی بازی درمانی در بیماران گوناگون پرداخته‌اند. نتیجه‌ی تجزیه و تحلیل‌های انجام‌شده تأثیر فراوان بازی درمانی را بر دامنه‌ی وسیعی از مشکلات کودکان نشان می‌دهد. باگرلی و پاکر (۲۰۰۵) نیز بیان کردند که بازی درمانی به بهبود مهارت‌های اجتماعی، افزایش سطح حرمت خود، پذیرش خود و دیگران و کاهش افسردگی و سایر اختلالات کودکان می‌انجامد. برت

پژوهشی با عنوان «بررسی اثربخشی بازی درمانی روی کاهش مقدار اضطراب و افسردگی و افزایش سطح حرمت خود در کودکان دارای مشکلات روان‌شناختی و اجتماعی» انجام داد و مشاهده کرد که بازی درمانی نقش بسیار مثبتی در کاهش اضطراب و افسردگی و همچنین افزایش سطح حرمت خود در این کودکان داشته است. یافته‌های این پژوهش را به این صورت می‌توان تبیین کرد: چون کودکان هنوز به تفکر انتزاعی دست نیافته‌اند تا بتوانند به بیان هیجانات و احساسات بپردازند، بنابراین باید به دنبال راهی بود که کودکان به وسیله‌ی آن، هیجانات و احساسات مثبت و منفی خود را نمایان سازند تا بتوان به چرایی رفتار آنان پی برد. از آنجا که بازی برای کودکان همانند کلام برای بزرگسالان است، بنابراین وسیله‌ای است برای بیان احساسات، برقراری روابط، توصیف تجربه‌ها، آشکار کردن آرزوها و خودشکوفایی و از طرفی باعث ارتباط افکار درونی کودک با دنیای خارجی وی می‌شود.

نکته‌ی قابل توجه اینکه کودکان در جریان بازی درمانی هیجانات منفی خود را در برابر محیط به سطح قابل مشاهده انتقال می‌دهند و درمانگر با مشاهده‌ی این رفتارهای آشکار که در قالب بازی نمایان می‌شود، به مشکلات درونی و دل‌مشغولی‌های ذهنی آن‌ها پی می‌برد. نقش بازی درمانی فقط در به سطح‌آوری مشکلات درونی کودکان خلاصه نمی‌شود. وقتی درمانگر با کودکی مضطرب یا افسرده مواجه می‌شود، علت‌ها یا فرضیه‌های گوناگونی را می‌تواند برای چرایی و ریشه‌ی این مشکلات تصور کند. این فرضیات با انتخاب نوع اسباب‌بازی، شیوه و محتوای سخنان کودک با اسباب‌بازی یا گروه حالت منسجم‌تری را برای تشخیص پیدامی‌کنند. وقتی کودکی به بیان مشکلات و چرایی آن‌ها به زبان نمادین می‌پردازد، این ظرفیت در وی به وجود می‌آید که با پذیرش اصول جدید به بازاندیشی افکار خود بپردازد و از طرفی با به کارگیری راه‌های جایگزین منسجم و جامع‌تر با مسئله‌ی چالش‌برانگیز جدید روبه‌رو شود. از این‌روست که بازی درمانی قدرت حل مسئله را در کودکان افزایش می‌دهد.

پی‌نوشت‌ها

۱. این مقاله در ادامه‌ی مقاله‌ی قبل گردآوری شده و در واقع تکمیل‌کننده‌ی آن است

2. Play therapy
3. Ongoing relationship

منابع

۱. احدی، ح و بنی‌جمالی، ش. ۱۳۸۵، روانشناسی رشد، تهران: پردیس.
2. Kovacs, M., & Devlin, B. (2020). Internalizing Disorders in Children and Adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.
3. Smith, J. (2018). Strategies for Supporting Depressed Students in Elementary School. *Journal of School Psychology*.
4. American Psychological Association. (2019). Children and Depression. Retrieved from APA Website. NO 12-
5. Brown, L. & Green, C. (2017). Group Activities and Social Skills Development in Children. *Child Psychology Journal*.
6. Smith, J., Johnson, L., & Miller, A. (2019). Supporting Depressed Students in the Classroom. *Journal of Educational Psychology*.
7. Doe, A. (2021). Mental Health Interventions in Schools. *Educational Psychology Review*.
8. National Institute of Mental Health. (2020). Depression in Children and Teens. Retrieved from NIMH Website.
9. World Health Organization. (2023). Depression in Children and Adolescents. Retrieved from WHO Website.
10. Phipps Monahan, Sands, March, Neighbors. (2006). *Medical Surgical Nursing*. Philadelphia, WB, Mosby: 670691-.
11. Hall, T.M, Kaduson, HG, Schaefer C, E. (2002). Fifteen effective play therapy techniques. *Professional psychology: Research and practice*. Vol.33, No. 6, 515- 522.
12. Porter, M.L, Heruandez, Reif, M & Jessee, P. (2007). *Play therapy: A review- Early child developmental and care*. Taylor & Francis.

معلم همراه

آشنایی با اثرات و اهداف «نظام دوری»

صادق رضایی
دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی
استان یزد

اساس تعریف ارائه‌شده در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، نظام دوری عبارت است از همراهی معلم با دانش‌آموزان در چند پایه‌ی تحصیلی

نظر به تکلیف قانونی سند تحول بنیادین، اجرای نظام دوری به‌عنوان یکی از برنامه‌های مهم و اولویت‌دار در دستور کار معاونت آموزش ابتدایی وزارت قرار گرفته است. با ابلاغ شیوه‌نامه‌ی اجرایی به استان‌ها در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ سازماندهی بخشی از نیروی انسانی دوره‌ی اول ابتدایی به‌صورت دوری بوده و حداقل ۳۰ درصد معلمان کلاس اول سال تحصیلی گذشته به‌همراه دانش‌آموزان خود در پایه‌ی دوم حضور می‌یابند و مسیر یاددهی‌یادگیری را دنبال می‌کنند. این همراهی تا اتمام پایه‌ی سوم تداوم خواهد داشت. این طرح همچون سایر طرح‌ها و برنامه‌ها در صورت اتخاذ تصمیمات مناسب، پیش‌بینی استلزامات و زیرساخت‌ها و برنامه‌ریزی صحیح و اصولی می‌تواند دستاوردهای سودمندی داشته باشد و کیفیت فرایند یاددهی‌یادگیری را ارتقا دهد و پیشرفت تحصیلی فراگیرندگان را به دنبال داشته باشد. اجرای نظام دوری محاسن و ویژگی‌های مثبتی دارد؛ اما در این مسیر چالش‌هایی نیز وجود خواهد داشت که لازم است به آن‌ها توجه و با نگاهی ژرف، ریشه‌دار و عملگرایانه‌نگریسته شود.

روش‌هایی آموزشی که به آنان احساس امنیت، آرامش، احترام و ثبات دهد، ضروری است. از جمله روش‌هایی که می‌تواند تحقق‌بخش موارد مذکور باشد، «نظام دوری» است. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش که به ترسیم افق چشم‌انداز بیست ساله‌ی آموزش و پرورش در راستای تعالی بخشی به سرمایه‌های انسانی و کیفیت بخشی به امر آموزش پرداخته است، به این موضوع تأکید شده است. بر اساس راهکار ۲۱/۸، استقرار و استفاده از نظام دوری در سازماندهی معلمان در سه پایه‌ی اول ابتدایی باید با برنامه‌ریزی مناسب اجرایی شود.

نظام دوری یکی از شیوه‌های پرداختن به نیازهای تغییر یافته در آموزش است که در کشورهای گوناگون با عنوان‌های متعددی مانند چرخش معلم، پیشروی دانش‌آموز با یک معلم، تداوم گروه، انتساب چندساله‌ی معلم و... شناخته و تعریف‌های متنوعی از آن ارائه شده است. بر

کودکان هر جامعه بزرگ‌ترین سرمایه‌های انسانی آن جامعه محسوب می‌شوند؛ زیرا آن‌ها در آینده با به‌کارگیری علم و دانش و مهارت‌های آموخته‌شده‌ی خود می‌توانند گام‌های استواری برای تعالی، رشد و آبادانی جامعه بردارند. در این مسیر نقش بی‌بدیل تعلیم و تربیت در توانمندی و پیشرفت دانش‌آموزان انکارنشده‌ی است و دوره‌ی ابتدایی به‌دلیل تأثیرگذاری عمیق، بر روح و جان کودکان و ماندگاری این تأثیرات در طول دوران زندگی آنان، از شأن و جایگاه بسیار والایی برخوردار است، به‌گونه‌ای که مولای متقیان امام علی (ع) می‌فرمایند: «الْعِلْمُ فِي الصَّبْرِ كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ» (یادگیری در کودکی مانند نقش انداختن روی سنگ است). بنابراین برای تقویت و یادگیری مؤثر دانش‌آموزان استفاده از

هدف‌های نظام دوری

از مهم‌ترین هدف‌های اجرای این طرح می‌توان به به این موارد اشاره کرد:

۱. شناخت عمیق‌تر معلم از استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان برای ارائه‌ی خدمات آموزشی و پرورشی متناسب با تفاوت‌های فردی.
۲. استفاده‌ی مطلوب معلم از زمان آموزش و بهره‌مندی بیشتر دانش‌آموزان از ساعت مفید آموزشی.

۳. افزایش شناخت آگاهی معلمان از برنامه‌ی درسی دوره‌ی اول ابتدایی و کمک به بهبود مدیریت یاددهی و یادگیری، با رعایت ارتباط طولی و عرضی مفاهیم و هدف درس‌ها و پایه‌ها.
۴. افزایش حس امنیت و آرامش با فراهم‌شدن فضای روانی و عاطفی و اجتماعی مناسب‌تر برای دانش‌آموزان و خانواده‌ی آنان، به‌خصوص در دوران حساس سه سال اول ابتدایی.
۵. بسترسازی برای مشارکت عالمانه و هدفمند خانواده‌ها در فرایند تربیت و یادگیری فرزندان خود.

برای اجرای هرچه بهتر و کارآمدتر طرح نظام دوری لازم است محورهای اساسی و تأثیرگذار شناسایی و بر مبنای آن اقدامات لازم پیش‌بینی و اجرا شود. از مهم‌ترین محورها می‌توان به این موارد اشاره کرد:

نظام دوری فرصت‌های یادگیری برای دانش‌آموزان را در محیطی ثابت و به‌نسبت پایدار به وجود می‌آورد. در این نظام، والدین و دانش‌آموزان و معلمان به‌عنوان اعضای یک خانواده درمی‌آیند و چند سال متوالی را در کنار هم به سوی هدفی واحد گام برمی‌دارند. در جریان این همراهی یاددهنده و یادگیرنده به شناخت بهتری از هم دست می‌یابند و بر اساس معرفت حاصل‌شده تصمیمات صحیح‌تر و مناسب‌تری اتخاذ می‌کنند. معلم با اطلاعاتی که طی این دوران از والدین کسب می‌کند، پی به استعدادها، توانایی‌ها، ضعف‌ها و قوت‌های شاگردانش می‌برد و می‌تواند با علم و آگاهی، به برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های آموزشی و تربیتی بپردازد و پیشرفت و موفقیت آن‌ها را رقم بزند.

محیط نظام دوری فرصت‌های سودمندی در زمینه‌های عاطفی، اجتماعی و تحصیلی برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورد. از جمله مزایای عاطفی آن برای دانش‌آموزان داشتن ثبات

عاطفی است. همچنین احساس اضطراب کمتری نیز گزارش شده است. از مزایای اجتماعی آن نیز می‌توان به برقراری رابطه‌ای مطمئن‌تر با خانواده و ساخت و حفظ روابط بلندمدت بین معلم و دانش‌آموز اشاره کرد. بهبود نمرات، پیشرفت تحصیلی و ایجاد شوق بیشتر و حرکت به سمت یادگیری نیز از مزایای تحصیلی و حائزاهمیت آن است.

برای اثربخشی بیشتر نظام دوری، فضای مدرسه و کلاس باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که محیطی شاد و جذاب را برای دانش‌آموزان فراهم آورد. با وجود فناوری‌های جدید و شیوه‌های آموزشی نوین می‌توان کلاس درس را از حالت یکنواختی بیرون آورد. نحوه‌ی چیدمان کلاس درس و صندلی‌ها، رنگ‌آمیزی کلاس، میزان فاصله‌ی دانش‌آموزان از معلم و از یکدیگر و همچنین تسلط معلم بر دانش‌آموزان در تربیت و یاددهی و یادگیری دانش‌آموزان مؤثر است. در این نظام، باید به نقش وسایل کمک‌آموزشی در تدریس بیشتر توجه شود.

یکی از استلزامات و محورهای اساسی در اجرای مطلوب و موفق نظام دوری «معلمان» هستند؛ چراکه مسئولیت فرایند یاددهی و یادگیری و تسهیلگری و هدایتگری جریان تربیت بر عهده‌ی آنان است. بنابراین، برای انتخاب معلم باید شاخص‌هایی همچون سابقه‌ی تدریس موفق و توانمند به‌لحاظ سطح دانش و شرایط مناسب به‌لحاظ صلاحیت‌های حرفه‌ای لحاظ و بعد از آن با برنامه‌ریزی مناسب دوره‌های توان‌افزایی پیش‌بینی و اجرا شوند تا معلمان با آمادگی کامل و دغدغه‌ی کمتری در کلاس درس حضور یابند.

نکته‌های مهم اجرای نظام دوری در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴

● انتخاب ۳۰ درصد از معلمان پایه‌ی اول مدرسه‌های مستقل شهری و روستایی سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ و همراهی با دانش‌آموزان خود در پایه‌ی دوم سال تحصیلی جدید.

● شناسایی معلمان توانمند برای جایگزینی و به‌کارگیری آنان در کلاس‌های پایه‌ی اول مدرسه‌های مجری نظام دوری.

● اولویت اجرا با مدرسه‌های شاهد، هیئت امنایی و دوره‌ی اول ابتدایی با جمعیت بیش از ۱۰۰ دانش‌آموز.

● ممنوعیت به‌کارگیری معلمان غیرموظف، حق‌التدریس، بازنشسته یا در آستانه‌ی بازنشستگی به‌عنوان مجری نظام دوری با توجه به لزوم فعالیت در سه سال متوالی.

● انتخاب کلاس‌هایی با تراکم کمتر از ۳۴ دانش‌آموز برای سازماندهی معلمان به‌شیوه‌ی نظام دوری در صورت امکان.

● نیازسنجی آموزشی و تربیتی از معلمان مشمول نظام دوری، برای برگزاری دوره‌های توان‌افزایی و ارتقای صلاحیت‌های عمومی و تخصصی و حرفه‌ای آنان.

● تدوین برنامه‌ی عملیاتی برگزاری دوره‌های آموزشی بر اساس اولویت‌های احصاشده به‌صورت مدرسه‌ای، منطقه‌ای و استانی.

● پیش‌بینی و اجرای دوره‌های توانمندسازی و ارتقای صلاحیت‌های تربیتی ویژه‌ی خانواده‌ها، برای ایفای نقش مؤثر در فرایندهای تربیتی فرزندان خود، با محوریت اداره‌ی انجمن اولیا و مربیان.

● نظارت و پایش عملکرد عوامل مؤثر در اجرای نظام دوری، از سطح مدرسه تا استان، برای شناسایی چالش‌ها و ارائه‌ی راهکار به‌منظور رفع موانع با محوریت اداره‌ی ارزیابی عملکرد و پاسخ‌گویی به شکایات.

در پایان باید به این موضوع اشاره کرد که آموزش و پرورش نقشی اساسی در تحکیم و توسعه‌ی جامعه دارد و باید با تلاش‌های خود از طریق روش‌های آموزشی مناسب درصدد پاسخ‌گویی به نیازهای سرمایه‌های ملی کشور یعنی دانش‌آموزان باشد. یکی از این روش‌ها و رویکردها، سازماندهی به شیوه‌ی نظام دوری است که امید می‌رود با همفکری، همدلی، هم‌صدایی و هم‌افزایی تمامی ارکان تأثیرگذار، با اجرای صحیح و اصولی این شیوه، شاهد شناسایی و پرورش استعدادها، کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های پایه، رشد خلاقیت‌ها و ارتقای توانمندی‌های دانش‌آموزان باشیم.

منبع

۱. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، شورای عالی انقلاب فرهنگی.

آذرماه ۱۳۹۰.

۲. قیس، عادل، و محمدزاده یزد، عاطفه، ۱۳۹۷، «بررسی فرایند اجرای نظام دوری در مدارس ابتدایی (شهرستان مشهد)»، نوآوری‌های آموزشی، ۷۲-۴۵، (۶۶)۱۷.

۳. هویدا، رضا و دولتی، علی‌اکبر و امین بیدختی، علی‌اکبر، ۱۳۹۶، «جایگاه

و نقش نظام دوری در ارتقا و بهبود فرایند یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان

ابتدایی» نوآوری‌های آموزشی، ۳۱(۱۶)، ۴۶-۲۵.

دست اندازهای زبانی

روش هایی برای بهبود ارتباط با دانش آموزان غیر فارسی زبان

تفاهم مواجه شوند که این امر می تواند افزایش اضطراب و کاهش اعتماد به نفس را برای آن ها به دنبال داشته باشد.

فروش محمدی
کارشناس ارشد ادبیات و زبان فارسی،
آموزگار پایه ی اول ابتدایی استان کردستان

۳. تفاوت فرهنگی

دانش آموزان با زبان مادری غیرفارسی ممکن است در محیط های فرهنگی متفاوتی به دنیا آمده باشند. این دانش آموزان نیاز دارند که فرهنگ جدید را بیاموزند و با مقوله ها و اعتقادات فرهنگ خودشان تطبیق دهند؛ اما در این میان ممکن است نتوانند آنچه را آموخته اند، به راحتی به نسل آینده انتقال دهند.

بخش دوم: راهکارها

۱. کلاس های زبان پشتیبان

این کلاس ها با هدف بهبود مهارت های زبانی دانش آموزان غیرفارسی زبان ایجاد می شوند که در آن ها، زبان های محلی مانند کردی، ترکی، لری، بلوچی و... به عنوان زبان پشتیبان مورد استفاده قرار می گیرند. این کلاس ها زبان فارسی دانش آموزان را بهبود می دهند و زبان مادری آن ها را نیز تقویت می کنند و از این طریق بچه ها راحت تر به محتوای درسی دست می یابند.

۲. معلمان چندزبانه

استخدام معلمانی که به زبان های متعدد مسلط هستند، می تواند به رشد و پیشرفت دانش آموزان غیرفارسی زبان کمک کند. وجود این معلمان به دانش آموزان این امکان را می دهد که با استفاده از زبان مادری خود سوالات خود را مطرح کنند.

۳. محتوای چندزبانه

تهیه ی محتوای آموزشی به چند زبان محلی به دانش آموزان کمک می کند تا مفاهیم را بهتر درک کنند و بتوانند به راحتی درس بخوانند.

در جامعه هایی که به تنوع زبانی شهرت دارند، گاه با دانش آموزانی روبه رو می شویم که زبان مادری آن ها متفاوت است. این دانش آموزان برای رشد و تحصیل در محیط مدرسه چالش ها و موانعی را پیش رو دارند. از آنجا که زبان تأثیر گذارترین ابزار ارتباطی است، اهمیت فراگیری زبان های متعدد و تعامل درست با فرهنگ های گوناگون برای این دانش آموزان بیشتر می شود. در این مقاله، به بررسی چالش های پیش روی این دانش آموزان و ارائه ی راهکارهایی برای آن ها و همچنین بیان مزایا و معایبی که در کنار این موضوع وجود دارد، می پردازیم.

بخش اول: چالش ها

۱. آشنایی ناکافی با زبان فارسی

این دانش آموزان ممکن است در مرحله ی اولیه به دلیل آشنایی ناکافی به زبان فارسی با دشواری در یادگیری و فهم مباحث آموزشی در مدرسه ها مواجه شوند. کلمات و جملات جدید برای آن ها می تواند چالش برانگیز باشد. در این مواقع آن ها نیاز به تلاش بیشتری برای فهم مفهوم و ارتباط درست با معلمان و هم کلاسی هایشان دارند.

۲. انزوا و منطبق نشدن با اجتماع

ناتوانی در برقراری ارتباط با همسالان و دیگران به دلیل مشکل در برقراری ارتباط زبانی می تواند احساس انزوا را افزایش دهد. این دانش آموزان ممکن است در مدرسه با مشکلاتی مانند ترجمه ی اشتباه جملات و مفاهیم و درک نادرست دیگران و در نتیجه مشکل بزرگ عدم

این محتواها می توانند شامل کتاب های درسی، جزوه ها، منابع آموزشی و مواد آموزشی متعدد باشند که به زبان های گوناگون تهیه شده اند.

۴. محیطی پذیرا برای چند فرهنگ

محیط مدرسه باید برای چند فرهنگی بودن و تنوع زبان ها و فرهنگ ها ارزش گذاری کند. این محیط کمک می کند تا دانش آموزان غیر فارسی زبان خودشان را مقبول احساس کنند و به راحتی در مدرسه حضور یابند.

۵. راهنمایی و مشاوره

ارائه ی خدمات راهنمایی و مشاوره به دانش آموزان غیر فارسی زبان و خانواده هایشان باعث شناسایی مشکلات آن ها و ارائه ی راه حل مناسب می شود. این راهنمایی ها می تواند بسیاری از مشکلات مربوط به مسائل تحصیلی، اجتماعی و رفتاری مرتبط با دانش آموزان را حل کند.

۶. همکاری با خانواده ها

ارتباط مدرسه با خانواده ی دانش آموزان غیر فارسی زبان بسیار حائز اهمیت است. تعامل مداوم با خانواده ها باعث می شود مدرسه بهتر بفهمد چه نیازها و مشکلاتی برای دانش آموزان وجود دارد و چگونه می تواند به آن ها کمک کند.

۷. برگزاری کارگاه ها و آموزش ها

کارگاه ها و آموزش های مرتبط با چالش های دانش آموزان غیر فارسی زبان به عنوان یک فضای آموزشی تکمیلی عمل می کنند. برگزاری این کارگاه ها می تواند به موضوعاتی مثل تقویت زبان مادری، تسهیل یادگیری زبان فارسی و ایجاد مهارت های تحصیلی و اجتماعی مرتبط باشد.

۸. پشتیبانی از انتقال فرهنگی

برگزاری مراسم ها، نمایشگاه ها و فعالیت های فرهنگی مرتبط با فرهنگ و زبان دانش آموزان غیر فارسی زبان می تواند مفید باشد. این فعالیت ها به دانش آموزان کمک می کنند که از فرهنگ و زبان مادری خود بیشتر آگاه شوند و احساس هویت فرهنگی خود را تقویت کنند. همچنین، به دیگر دانش آموزان و کارکنان مدرسه نشان داده می شود که فرهنگ و زبان دیگران ارزشمند است و باید محترمانه با آن ها برخورد شود.

۹. تبادل فرهنگی و زبانی

برگزاری برنامه‌ها و فعالیت‌ها برای تبادل فرهنگی و زبانی بین دانش‌آموزان گوناگون نیز می‌تواند در این زمینه بسیار مفید باشد. این فعالیت‌ها شامل تبادل دانش‌آموزان بین مدرسه‌ها، معرفی فرهنگ‌ها و زبان‌های متعدد توسط دانش‌آموزان میزبان و همچنین معرفی فرهنگ و زبان دانش‌آموزان غیرفارسی‌زبان می‌شود. این تبادل‌ها به تقویت ارتباطات فرهنگی و افزایش تفاهم و همدلی بین دانش‌آموزان کمک می‌کند.

۱۰. استفاده از فناوری

استفاده از فناوری‌های نوین راه‌حلی مناسب برای کمک به دانش‌آموزان غیرفارسی‌زبان است. نرم‌افزارها و برنامه‌های آموزشی چندزبانه، بسته‌های آموزش برخط و منابع آموزشی دیجیتال به زبان‌های گوناگون نمونه‌ای از این فناوری‌هاست. استفاده از این فناوری‌ها باعث می‌شود دانش‌آموزان به محتواهای آموزشی بر اساس نیازهای زبانی‌شان دسترسی داشته باشند و به‌طور جداگانه به یادگیری بپردازند.

۱۱. آموزش فرهنگ‌های گوناگون به کارکنان

کارکنان مدرسه‌ها، از جمله معلمان و مدیران، نیز باید با فرهنگ‌ها و زبان‌های گوناگون آشنا باشند و بتوانند با دانش‌آموزان غیرفارسی‌زبان به‌درستی ارتباط برقرار کنند. آموزش این موضوع به کارکنان باعث می‌شود تعاملات و ارتباطات مثبت‌تری بین دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه برقرار شود.

۱۲. برنامه‌های تقویت مهارت‌های اجتماعی و تفاهم متقابل

برگزاری گروه‌های گفت‌وگو و هم‌افزایی، آموزش مهارت‌های رفتار اجتماعی، تعاملات مثبت و برقراری تفاهم با فرهنگ‌ها و مذاهب دیگر از جمله برنامه‌های تقویت مهارت‌های اجتماعی و تفاهم متقابل است که از طریق آن‌ها می‌توان به افزایش همبستگی و همدلی میان دانش‌آموزان متعدد کمک کرد و همچنین به بهبود ارتباطات آن‌ها با کارکنان مدرسه رسید.

اجرای این راه‌حل‌ها با همکاری اعضای مدرسه، خانواده و جامعه‌ی محلی بهترین نتیجه را به

ارمغان می‌آورد و برای بهبود تحصیلات و زندگی دانش‌آموزان غیرفارسی‌زبان اهمیت دارد. در این راه‌حل‌ها، تأکید بر تقویت هویت فرهنگی، ترقی زبان‌های محلی و ارتقای ارتباطات میان فرهنگ‌هاست.

بخش سوم: مزایا و معایب

در کنار چالش‌ها، دانش‌آموزان با زبان مادری غیرفارسی نیز با مزایا و معایبی روبه‌رو هستند که به‌صورت خلاصه در ادامه به آن‌ها می‌پردازیم:

الف) مزایا

۱. چندزبانگی

دانش‌آموزان با زبان مادری غیرفارسی توانایی صحبت و درک زبان‌های متعدد را دارند. این مهارت به آن‌ها در محیط‌های چندفرهنگی و جهانی بهره‌وری بیشتری می‌دهد، به‌گونه‌ای که می‌توان از این دانش‌آموزان در آینده به‌عنوان مترجمان و ارتباط‌دهندگان فرهنگی استفاده کرد.

۲. دیدگاه جهانی

آشنایی با زبان و فرهنگ‌های متعدد باعث می‌شود دانش‌آموزان به دیدگاهی بزرگ‌تر و جهانی برسند و توانایی درک تفاوت‌ها و تنوع فرهنگی را داشته باشند. این دانش‌آموزان می‌توانند به‌عنوان نمایندگان فرهنگی جامعه در تقویت تعاملات فرهنگی بین فرهنگ‌های گوناگون نقش داشته باشند.

۳. افزایش تسلط زبانی

آشنایی با زبان‌های متعدد باعث افزایش تسلط زبانی این دانش‌آموزان می‌شود. آن‌ها توانایی خواندن، نوشتن، شنیدن و مکالمه در زبان‌های گوناگون را پیدا می‌کنند که این امر به آن‌ها در تحصیل و شغل آینده کمک می‌کند.

ب) معایب

داشتن زبان مادری غیرفارسی با وجود مزایایی که ذکر شد، معایبی نیز دارد که منجر به چالش می‌شود و در بخش اول به آن اشاره شد؛ معایبی مثل ارتباط کم و منزوی‌شدن دانش‌آموزان، اختلال در یادگیری، تفاوت فرهنگی و انتقال ناقص آن به نسل‌های بعدی.

احسان احمدی‌خواه، دکترای فلسفه‌ی تعلیم و تربیت،
آموزگار پایه‌ی اول ابتدایی

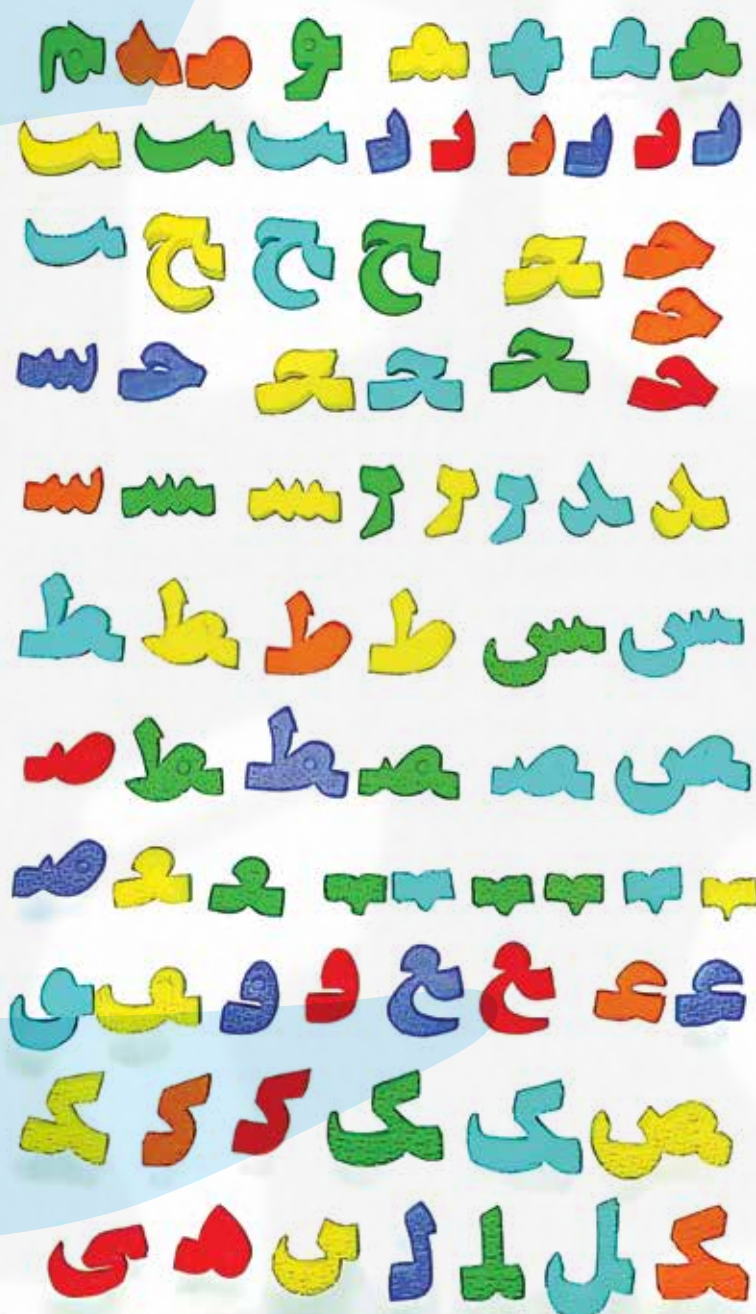
سمیه شاه‌حسینی، دانشجوی دکترای فلسفه‌ی
تعلیم و تربیت، آموزگار پایه‌ی سوم

خط خط خطی!

نگاهی انتقادی به آموزش خط
فارسی در کتاب‌های درسی

مهم‌ترین، حساس‌ترین و اساسی‌ترین دوران آموزشی دوره‌ی آموزش ابتدایی است که در آن، شخصیت کودک شکل می‌گیرد. دوره‌ی ابتدایی در رشد مفاهیم و معانی اموری که کودک در زندگی روزمره با آن‌ها مواجه است، نقش مهمی بر عهده دارد. این دوره تداوم‌بخش تکوین شناختی، زیستی و اجتماعی کودک است که در خانواده پی‌ریزی شده است. در این میان، پایه‌ی اول از جایگاه و حساسیت بسیار ویژه‌ای برخوردار است. این پایه نقطه‌ی شروع مهمی برای بچه‌هاست تا با اتکا به آن، خود را عضوی از جامعه‌ی بزرگ‌تر یعنی مدرسه احساس کنند. آن‌ها بسیاری از کارها را برای اولین بار در مدرسه تجربه می‌کنند. این تجربه‌ها به آن‌ها کمک می‌کند تا بیشتر حس استقلال کنند. پایه اولی‌ها باید از مهارت‌های اجتماعی‌ای که در پیش‌دبستانی کسب کرده‌اند، به‌نحو کامل‌تری استفاده کنند؛ اما جادوی واقعی این پایه هنگامی رخ می‌دهد که بچه‌ها توانایی فهمیدن، خواندن و نوشتن حرف‌ها و عددها را پیدا می‌کنند. از آنجا که فارسی پایه‌ی اول ابتدایی آغاز آموزش‌های زبانی و مهارت‌های خواندن و نوشتن است، یادگیری اصولی این درس برای دانش‌آموزان پایه‌ی اول از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. یکی از خصوصیات که باید در تدوین متون کتاب‌های درسی به آن توجه شود، «خوانایی» است؛ زیرا خوانا بودن متون به یادگیرنده کمک می‌کند محتوای آموزشی را به‌درستی بخواند و بفهمد. این مقاله درصدد است از میان نقدهای وارده بر ساختار ظاهری کتاب‌های فارسی و نگارش پایه‌ی اول ابتدایی، به طور ویژه و از منظری تخصصی، به نقد و بررسی مسئله‌ی قلم (فونت) و خط مورد استفاده در این کتاب‌ها بپردازد.

معمولاً بچه‌ها در این سن و در پایه‌ی اول، برای اولین بار، به‌طور جدی و رسمی شروع به نوشتن می‌کنند. ممکن است این اتفاق در سنین قبل از ورود به دوره‌ی ابتدایی نیز آغاز شده باشد، اما اولین بار در پایه‌ی اول، نوشتن به‌عنوان «تکلیف» مورد توجه قرار می‌گیرد و همین امر موجب می‌شود بسیاری از بچه‌ها در پایه‌ی اول در برابر «مشق نوشتن» زاویه داشته باشند. از

عنوان «بررسی ساختاری کتب فارسی (بخوانیم و بنویسیم) پایه‌ی اول ابتدایی» که در وبگاه ارغوان ادب (۱۸ اردیبهشت ۱۳۸۷) منتشر شده است، به بررسی ساختاری کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم پایه‌ی اول پرداخته است. او بر این باور است که نارسایی‌های ظاهری و مفهومی در برخی تصویرها، تقسیم‌بندی سنتی حرف‌ها و چینش نامناسب آن‌ها، دوگانگی خط و انتخاب خط نستعلیق بدون در نظر گرفتن مشکلات آموزش آن از جمله اشکالات این کتاب‌هاست. پژوهش‌های فلاحی و داوری (۱۳۹۹)، حمیدی (۱۳۹۷)، حسین‌زاده ثانی و همکاران (۱۳۹۴)،

روبه‌رو کرده و موجب ابداع و به‌کارگیری خطی میانه‌ی خطوط نسخ و تحریری از سوی آنان شده است. استفاده از خط تحریری برای پایه‌ی اول دشوار است. خط نسخ به‌دلیل سادگی آن، به‌تنهایی برای این پایه ترجیح دارد. کاظم مشتاقی نیز معلم دیگری است که نقد و بررسی کتاب‌های پایه‌ی اول را در وبگاه «دفتر یادداشت» منتشر کرده است (۱۶ آبان ۱۳۹۰). وی به جنبه‌های بصری کتاب‌های پایه‌ی اول توجه کرده و به چگونگی نمایش دختر و پسر در کتاب فارسی اشاره می‌کند. همچنین فاطمه قنبرپور در یادداشتی تحت

جمله اختلالات یادگیری مرسوم در پایه‌ی اول ابتدایی که مرتبط با کتاب فارسی است، اختلال نارساخوانی و نارساخوانی است. پژوهش سراج و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان «بررسی خوانایی کتاب‌های فارسی دوره‌ی ابتدایی: پایه‌های اول تا ششم» بیانگر آن است که بررسی متن‌ها بر اساس سه شاخص فلش، فوگ و فرای دو نتیجه دربرداشته است: ۱. اگرچه بر اساس شاخص فلش متن‌ها آسان هستند، اما بر اساس شاخص‌های فوگ و فرای، این متن‌ها مناسب یک تا دو پایه‌ی تحصیلی بالاتر هستند.

۲. در این کتاب‌ها، معیار مشخصی برای ترتیب متون از آسان به دشوار دیده نمی‌شود و در بعضی از پایه‌ها، متن‌های دشوارتر زودتر از متن‌های آسان قرار گرفته‌اند.

مهدیه موسی‌زاده در یادداشتی تحت عنوان «بررسی ادبیات در کتاب فارسی سال اول ابتدایی» که در صفحه‌ی اینترنتی مؤسسه‌ی شهرستان ادب (۱۶ آبان ۱۳۹۸) منتشر شده است، به نقد و بررسی کتاب فارسی پایه‌ی اول از منظر ادبی پرداخته و معتقد است در پاره‌ای از موارد، تألیف این کتاب‌ها خالی از ضعف و اشکال نیست. نارسایی‌های ظاهری و مفهومی در برخی تصویرها، چینش نامناسب حرف‌ها، دوگانگی خط و انتخاب خط نستعلیق بدون در نظر گرفتن مشکلات آموزش آن از جمله این موارد است. خزایی و همکارانش (۱۳۹۶) نیز در پژوهشی تحت عنوان «بررسی و تحلیل کتب فارسی مقطع ابتدایی بر اساس اصول تصویرگری (مطالعه‌ی موردی کتاب فارسی پایه‌ی اول)» به این مهم پرداخته‌اند. نتیجه‌ی این مطالعه نشان می‌دهد کتاب فارسی پایه‌ی اول از نظر اصول تصویرگری در رعایت مفاهیم روانی رنگ‌ها، با توجه به شرایط کودکان در این سن، نقایصی دارد و نیازمند بازنگری و تغییر و اصلاح محتوای تصویری برخی از درس‌هاست.

قمری (۱۳۹۴) نیز در پژوهش خود به بررسی ارزشیابی خط کتاب فارسی اول ابتدایی پرداخته است. پژوهش او با هدف تعیین میزان مناسب بودن خطوط کتاب فارسی اول ابتدایی (تحریری، نسخ و شبه‌نستعلیق) برای خواندن و نوشتن دانش‌آموزان این پایه انجام شده است. نتیجه‌ی این پژوهش نشان می‌دهد استفاده‌ی همزمان از سه خط در پایه‌ی اول ابتدایی نامناسب بوده، دانش‌آموزان را با دوگانگی و سردرگمی

ابپتشرح حخ ددر زرس ش ص ض ط ط ع غ ف ق ک کل م ن و ه ی

کتاب فارسی پایه‌ی اول ابتدایی

منصوری و فریدونی (۱۳۸۸) و واشقانی فراهانی و علی پور (۱۳۸۲) نیز از جمله پژوهش‌هایی است که ناظر بر ابعاد دیگری از کتاب فارسی پایه‌ی اول انجام شده است.

همچنان‌که بیان شد، پژوهش‌های متعددی، به‌خصوص در سالیان اخیر، روی شکل و محتوای کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی انجام شده است؛ اما به بحث کاربرد خط در کتاب فارسی پایه‌ی اول ابتدایی کمتر پرداخته شده است. از جمله پرسش‌های مهمی که در پژوهش‌های پیشین پاسخ داده نشده است و به دلیل اهمیت این پرسش‌ها مستلزم تجدید پژوهش هستند، این است: «آیا خط تحریری به کاررفته در کتاب‌های فارسی و نگارش پایه‌ی اول، تناسبی با سطح توانایی‌های جسمی و شناختی فراگیرندگان این پایه دارد؟»

بررسی چالش‌های خوانداری و نوشتاری کتاب‌های فارسی و نگارش

علی‌رغم تعیین خط نسخ برای آموزش خواندن، در کتاب بخوانیم، در بخش اصلی کتاب، یعنی آموزش نشانه‌ها، از خط نستعلیق تحریری استفاده شده است که این امر در آغاز آموزش مشکلاتی را به وجود می‌آورد. در ادامه به بررسی برخی از اشکالات مهم در نوع اتصالات و نوشتن حرف‌ها و کلمات استفاده‌شده در کتاب فارسی و نگارش اول ابتدایی می‌پردازیم.

۱. اتصالات «ب/پ/ت»

به‌طور مثال اتصال مربوط به «ب» و «د» یکی از پرچالش‌ترین موارد، هم برای خواندن و هم برای نوشتن، است. در قلم نسخ، این اتصال با حفظ شکل اولیه‌ی «ب/پ/ت» غیر آخر و «د» نوشته می‌شود، در حالی که در قلم نستعلیق، نوشتن این اتصال هیچ شباهتی ندارد به آنچه دانش‌آموز از شکل «ب/پ/ت» غیر آخر و «د» می‌داند. مقایسه کنید:

پدر ← پدر

همین نمونه نشان می‌دهد که دانش‌آموز با چه چالش بزرگی مواجه می‌شود.

۲. اتصالات «س» و «ش»

چالش دیگر هنگام نوشتن کلماتی است که در آن‌ها به‌طور متناوب از حروف «س» و «ش» استفاده می‌شود. در قلم نسخ، می‌توان هنگامی

که در یک کلمه دو نشانه‌ی «سین و شین» به‌طور متناوب پشت سر هم قرار می‌گیرند، با اندکی کشیده نوشتن بخش انتهایی سین یا شین، از به هم چسبیدن دندانه‌ها جلوگیری کرد؛ اما در نستعلیق و تحریری عملاً امکان چنین تغییری وجود ندارد. مقایسه کنید:

شستشو ← شستشو

مشکل دیگری که دانش‌آموزان پایه‌ی اول با «س» و «ش» نستعلیق و تحریری در هنگام خواندن و نوشتن پیدا می‌کنند، در مواقعی است که این حروف به «ر/ز/ژ» متصل می‌شوند. در این هنگام شکل دندانه‌ی رابط بین این حرف‌ها با ر/ز/ژ کاملاً تغییر می‌کند و به هیچ‌وجه شبیه آن دندانه‌ای که قبلاً دانش‌آموز با آن آشنا بوده است، نیست. مقایسه کنید:

شیرین ← شیرین

سر ← سر

۳. اتصالات «ر/ز/ژ»

مسئله‌ی دیگر در اتصال نشانه‌ی «ر/ز/ژ» به دیگر نشانه‌هاست. در قلم نسخ، اتصال این نشانه به سایر حرف‌ها بدون هیچ تغییری در شکل و کرسی حرف امکان‌پذیر است؛ اما در قلم نستعلیق و تحریری، از آنجا که نشانه‌های «ر/ز/ژ» باید روی خط زمینه باشند، هنگام اتصال به سایر حرف‌ها نیز باید این خط حفظ شود؛ اما عملاً در کتاب فارسی و نگارش این قاعده مخدوش شده است و نشانه‌ی «ر» وقتی به‌صورت مفرد آموزش داده شود، روی خط کرسی قرار دارد و وقتی با حروف دیگر ترکیب شده است، به زیر خط زمینه رفته است.

۴. اتصالات «م»

یکی از پرچالش‌ترین حرف‌ها، هم برای خواندن و هم برای نوشتن دانش‌آموز پایه‌ی اول، اتصالات نشانه‌ی «میم» است. حرف «میم» در خط نسخ، به‌صورت دایره‌ای توخالی نوشته می‌شود:

م م

در حالی که در نستعلیق به‌صورت توده‌ای توپر است:

م م

دانش‌آموز می‌خواهد «م» غیر آخر را به حرف و نشانه‌ی دیگری ترکیب کند. در اینجا بر اساس بدآموزی برخی از معلمان که تصور می‌کنند سر «م» غیر آخر هم مانند «م» آخر رو به بالاست، به دانش‌آموزان یاد می‌دهند که باید سر میم رو به بالا و به‌صورت توخالی نوشته شود، در حالی که این روش دو اشکال عمده دارد؛ اول اینکه «م» توخالی با سر رو به بالا، به راحتی با ف و ق اشتباه گرفته می‌شود، دوم اینکه اصولاً در نستعلیق نویسی میم غیر آخر این‌طور نوشته نمی‌شود. مقایسه کنید:

مرداد ← مرداد

این مشکل موقعی بیشتر می‌شود که حرف «م» با «الف» متصل می‌شود. این نوع اتصالات در نستعلیق بسیار به اتصال «ب» به «الف» شبیه هستند و هنگام خواندن یا نوشتن با «با» اشتباه گرفته می‌شوند.

مادر ← مادر
با ← با

۵. اتصالات «ف» و «ق»

این اتصالات نیز از اتصالات پرغلط و چالش‌برانگیز در پایه‌ی اول و البته سایر پایه‌ها هستند. در خط نسخ، سر «ف» و «ق» به‌صورت توخالی نوشته می‌شوند، چه به‌صورت آخر و چه غیر آخر؛ اما در نستعلیق، «ف» و «ق» آخر به‌صورت توپر نوشته و در شکل غیر آخر، به‌صورت مجوف و میان تهی نوشته می‌شوند. مقایسه کنید:

مفقود ← مفقود

برف ← برف

برق ← برق

همین دوگانگی در شکل حرف‌ها موجب می‌شود دانش‌آموز هنگام نوشتن کلماتی که «ف» و «ق» دارند، دچار مشکل شود و اصطلاحاً قاطی کند.

نتیجه‌گیری

بر اساس آنچه در این نقد و بررسی بیان شد، می‌توان نتیجه گرفت که کتاب‌های فارسی و نگارش پایه‌ی اول ابتدایی، با همه‌ی اهمیتی که دارند، دارای اشکالات مهمی در ساختار ظاهری هستند. مهم‌ترین اشکالاتی که این مقاله در

ندارد. همچنین هیچ معلوم نیست چرا طراحان قلم کتاب، هنگام نوشتن کلمه‌ی (ایران)، حرف (ر) را زیر خط زمینه قرار داده‌اند؛ اما در نوشتن حرف (ر) به‌طور مجزا، آن را روی خط کرسی نشانده‌اند. این در حالی است که حرف (ر) در نستعلیق باید روی خط قرار بگیرد. این دوگانگی‌ها بچه‌ها را کاملاً سردرگم می‌کند.

شکل ۵. به طرز نوشتن کلمه‌ی (سرباز) در دو نوع خط دقت کنید. در زیر عکس، کلمه‌ی (سرباز) با قلم کودک و کاملاً روی خط زمینه نوشته شده است؛ اما در سطر پایین، اولاً کرسی حرف (ز) با قلم بالایی متفاوت است، ثانیاً اتصال (س) به (ر) با ابداعی من در آوردی، نه نستعلیق است نه قلمی جدید! ضمن اینکه این اتصال در نستعلیق با کمی شیب نوشته می‌شود؛ اما در قلم‌های جدید کاملاً تخت و روی خط زمینه قرار دارد.

شکل ۶. مجدداً به اتصال (د) به (ی) در کلمه‌ی (می‌گوید) توجه شود. هیچ تفاوت معناداری بین (د) متصل با (ر) در خط نستعلیق مشاهده نمی‌شود.

شکل ۷. به تفاوت نوشتن حرف (ق) در دو نوع خط دقت شود. در زیر عکس‌ها که با قلم کودک نوشته شده است، حرف (ق) چه در اول و چه در وسط کلمه و آخر کلمه، به‌صورت توخالی و کاملاً روی خط زمینه نوشته می‌شود؛ اما در سطرهای پایین که با خط نستعلیق نوشته شده است، حرف (ق) به‌جز در وسط کلمه، در بقیه‌ی موارد توپر نوشته می‌شود. کرسی (ق) را هم در کلمه‌ی (قوری) در دو نوع خط مقایسه کنید!

شکل ۸. به اتصال (م) و (د) دقت شود. گذشته از اینکه حرف (د) در این نوع اتصالات کاملاً شبیه (ر) نوشته و خوانده می‌شود، شکل حرف (م) هم کاملاً با آنچه در قلم‌های جدید نوشته می‌شود، تفاوت دارد. شیب و گردی زیر حرف (م) در هنگام اتصال به حرف (د) به‌هیچ وجه شباهتی با قلم‌های جدید ندارد.

شکل ۹. چند کلمه‌ی کاملاً دشوار در این درس وجود دارد، هم از لحاظ نوشتاری و هم از جهت خوانداری. به کلمات گوسفندان، می‌چرند، چشمه، ایستاده و نشسته دقت کنید.

۱. اتصال (س) به (ف) در کلمه‌ی (گوسفندان)، علاوه بر درهم‌فشرده‌ی دندان‌ها در خط نستعلیق، شیب حرف (س) در خط نستعلیق و تفاوت آن با قلم‌های جدید.

۲. کرسی حرف (ر) در کلمه (می‌چرند) و فرق آن با کرسی

حوزه‌ی ساختار ظاهری به آن‌ها پرداخت، اشکالات مربوط به نوع قلم (فونت) مورد استفاده در کتاب‌های مذکور بود. نگارنده به‌عنوان مدرس خوش‌نویسی (نستعلیق) در انجمن خوش‌نویسان و با تمام عرق و علاقه‌ام به این خط، بر اساس مشاهدات عینی و تجربه‌ای در پایه‌های متعدد ابتدایی داشته‌ام، به این نتیجه رسیده‌ام که استفاده از خط یا قلم نستعلیق در دوره‌ی اول ابتدایی (سه پایه‌ی اول) به هیچ عنوان درست و اصولی نیست و تا هنگامی که یادگیری زبان فارسی، در بُعد خواندن و نوشتن، در ذهن دانش‌آموز کاملاً ننشسته و همچنین تا وقتی که دست کودک اصطلاحاً قرص نشده و توانایی نوشتن کامل و درست حروف و کلمات را با خط نستعلیق نیافته است، استفاده از این خط در خواندن و نوشتن دانش‌آموزان، نتیجه‌ای جز دامن‌زدن به اختلالات خواندن و نوشتن ندارد. بدیهی است که تناوب این اشکالات در پایه‌های اول و دوم و سوم و شکل‌گیری ساختاری اشتباه از خواندن و نوشتن در ذهن دانش‌آموزان ابتدایی، علاوه بر ضعف درسی، روحیه‌ی کودک را نیز تضعیف می‌کند.

با توجه به آنچه بیان شد، به نظر می‌رسد در کتاب‌های فارسی و نگارش، دست کم در دو یا سه پایه‌ی نخست ابتدایی از قلم‌های رایانه‌ای استفاده شود. به کارگیری خط تحریری در این دوره توصیه نمی‌شود.

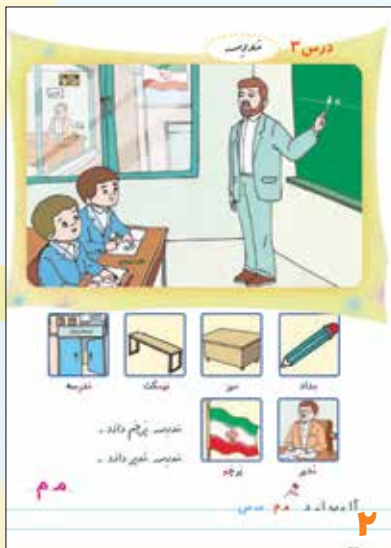
پیوست‌ها

شکل ۱. به تفاوت کرسی حرف (ر) در دو نوع قلم توجه کنید. در زیر شکل‌ها، نشانه‌ی (ر) در زیر خط زمینه نوشته می‌شود، در حالی که در دو سطر پایینی، حرف (ر) روی خط قرار گرفته است.

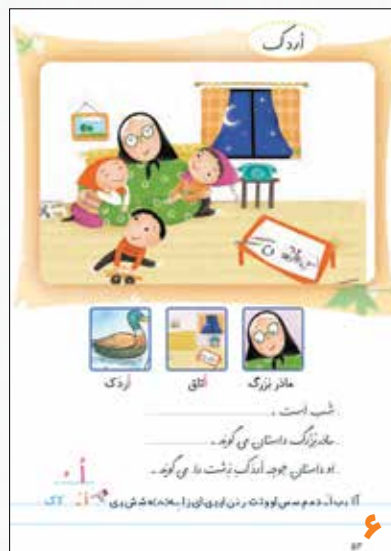
شکل ۲. به تفاوت نوشتن کلمه‌ی (مدرسه) در دو نوع قلم توجه کنید.

شکل ۳. به شیب اتصال (ست) در قلم نستعلیق توجه کنید. در حالی که همین کلمه در قلم زیر عکس، بدون شیب و کاملاً روی خط زمینه نوشته شده است. همچنین به دشواری نوشتن کلمه‌ی (سبب) با قلم نستعلیق دقت کنید. کنار هم قرار دادن چهار دندان، به اضافی شیبی که در خط نستعلیق وجود دارد، دانش‌آموز پایه اولی را هم در خواندن و هم در نوشتن کلمه با چالش مواجه می‌کند.

شکل ۴. به اتصال حرف (د) در کلمه‌ی (بیدار) توجه کنید. هیچ تفاوت معناداری در شکل (د) و (ر) در کلمه‌ی (بیدار) با خط نستعلیق وجود

منابع: ۱. خراسی، مریم و دیگران، ۱۳۹۶، «بررسی و تحلیل کتب فارسی مقطع ابتدایی بر اساس اصول تصویرگری (مقاله‌ی موردی کتاب فارسی پایه‌ی اول)»، اولین کنفرانس ملی کاربرد پژوهش‌های نوین در علوم انسانی، سراج، فرشده و دیگران، ۱۳۹۸، «بررسی خوانایی کتاب‌های فارسی دوره‌ی ابتدایی: پیاپی‌ها تا نهم»، مطالعات برنامه‌ی درسی، ۱۳۹۴، «بررسی خوانایی کتاب فارسی اول دبستان»، فصلنامه‌ی علمی-پژوهشی تعلیم و تربیت، ۳۱، ۱۷۲-۱۴۱، قبری، حیدر، ۱۳۹۴، «ارزشیابی خط کتاب فارسی اول دبستان»، فصلنامه‌ی علمی-پژوهشی تعلیم و تربیت، ۳۱، ۱۷۲-۱۴۱، ۴. گورمن، ج.، ۱۳۸۴، اختلال‌های عاطفی و ناتوانی‌های یادگیری در کلاس‌های ابتدایی، ترجمه‌ی تهران: پژوهشکده‌ی کودکان استثنایی (تاریخ انتشار اثر اصلی، ۱۹۹۹)، ۵. موسی‌زاده، مهدیه، ۱۳۹۸، «بررسی ادبیات در کتاب فارسی سال اول ابتدایی»، صفحه‌ی اینترنتی مؤسسه‌ی شهرستان ادب.

پاسخ دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه‌ی نظری

با سلام و احترام، در پاسخ به نامه شماره ۱۶۹۸۹ به تاریخ ۱۴۰۳/۱۱/۲۹ با موضوع «بررسی و تحلیل خط در کتاب فارسی در پایه اول ابتدایی» ضمن تشکر از نویسندگان مقاله و دغدغه‌مندی آنها نسبت به مسئله خط در کتاب درسی به استحضار می‌رساند، این مقاله در مجموع ارزشمند و مفید است اما طرح برخی موارد آن قابل تأمل و بازنگری است که عبارتند از:

- در مقدمه مقاله انجام کافی وجود ندارد. صحبت از مشق و تکلیف شده است که امروزه کاربردی ندارد.
- در پیشینه پژوهش، با توجه به عنوان مقاله باید به پژوهش‌های مرتبط با خط و فونت اشاره می‌شد، اما برخی موارد به پژوهش‌های مرتبط با محتوا و پرداخته شده است که بی ارتباط به موضوع و عملکرد مقاله است.
- پیشینه پژوهش چندان مستند نیست و موارد مطرح شده بیشتر از وبلاگ شخصی و استفاده و استناد شده است.
- مواردی که به نمونه از کتاب درسی آورده شده است (انصال نشانه‌ها) به «ر» برخلاف نوشتار کتاب درسی است.
- مواردی که برابر با مثال‌های کتاب آورده است با خط کتاب مغایرت دارد. مثلاً واژه مادر که نویسنده محترم «ما» آن را با «ها» یکسان می‌داند، در کتاب واضح و خواناست.
- این مقاله برای همکاران دفتر تألیف و برنامه‌ریزان درسی مفید و قابل تأمل است و به کار معلمان و دانش‌آموزان نمی‌آید.

(ر/ز) تنها در خط نستعلیق.

۳. نحوه‌ی اتصال حرف (م) به (ش) در کلمه‌ی (چشمه) و همچنین (ه) آخر به (ش).
۴. کنار هم قرار گرفتن پنج دندانه در کلمه‌ی (ایستاده) با چرخشی که در اتصال (س) به (ت) وجود دارد، از جمله‌ی دشوارترین اتصالات در خط نستعلیق است. معلوم نیست چنین اتصالی در کتاب کلاس اول چه می‌کند!
۵. کلمه‌ی (نشسته) با کنار هم قرار دادن هشت دندانه، از همه‌ی کلمات قبلی دشوارتر است، به ویژه آنکه در اتصال (ش) به (س) باید از دندانه‌ی شاخص استفاده شود. واقعاً دلیل وجود این کلمه با خط نستعلیق در کتاب پایه‌ی اول چه می‌تواند باشد؟!

والدین، محور تعلیم و تربیت کودکان

ترجمه از: بهاره محمدی

کارشناس علوم تربیتی تکنولوژی آموزشی، آموزگار پایه‌ی پنجم ابتدایی، اسلامشهر

دانش‌آموزان ایجاد می‌کنند.» این سخن امروزه نیز صادق است.

همه‌ی فعالیت‌هایی که تاکنون ذکر شد، در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، بسیار مهم هستند؛ با این حال، در این روند پیشرفت، فعالیت‌های مبتنی بر خانه نقش مهم‌تری نسبت به فعالیت‌های مدرسه‌محور دارند. مرکز ملی ارتباطات خانواده و جامعه با مدرسه در یافته است که دانش‌آموزانی که والدینشان درگیر آموزش می‌شوند، بدون در نظر گرفتن درآمد یا پیشینه‌ی والدین، موفقیت تحصیلی را تجربه کرده‌اند.

مزایای مشارکت والدین در آموزش

در اینجا به چهار نتیجه اشاره می‌کنیم که حاصل مشارکت والدین در امر آموزش دانش‌آموزانشان است:

۱. کسب نمرات بالاتر

هرچه رابطه‌ی مشارکت والدین در امر تحصیل فرزندان قوی‌تر باشد، احتمال اینکه کودکان نمرات بهتر و بالاتری در آزمون‌ها کسب کنند، بیشتر می‌شود.

شواهد: نتیجه‌ی یک مطالعه از ۷۱ مدرسه‌ی ابتدایی، با هدف بهبود مهارت‌های تحصیلی دانش‌آموزان کم‌درآمد، نشان داده است که وقتی معلمان رودرو با والدین ملاقات می‌کنند، مطالب مفیدی را به آن‌ها ارائه می‌دهند، یا وقتی در مورد مشکلات آموزشی کودک از طریق تلفن با والدین صحبت می‌کنند، دستاوردهای کودکان در خواندن و ریاضی بهبود می‌یابد. هنگامی که والدین درگیر آموزش هستند، فرزندان‌شان تمایل دارند نمرات بالاتری کسب کنند و مراحل تحصیل را با موفقیت بپیمایند. پس از تجزیه و تحلیل ۷۰۰ مصاحبه با والدین، محققان ونس دی میدل و آرتور رینولدز دریافتند که کودکان کلاس اول تا هشتم که والدین آن‌ها در فعالیت‌های بیشتری شرکت می‌کردند، نمرات بالاتری کسب کرده‌اند و زمان کمتری را در آموزش‌های ویژه گذرانده‌اند.

مشارکت والدین، در آموزش، سنگ بنای تربیت کودک است. به تجربه دیده‌ایم والدینی که درگیر آموزش فرزندشان می‌شوند، بهترین پیش‌بینی‌کننده‌ی موفقیت‌شان نیز هستند. مشارکت خانواده برای متعهدماندن دانش‌آموزان به تحصیلات، نه تنها در طول یک سال تحصیلی بلکه در کل دوره‌ی تحصیل ضروری است و این موضوع در هر برنامه‌ی آموزشی یا در هر منطقه و مدرسه‌ای صادق است.

این تحقیق با نگاهی عمیق به نحوه‌ی تأثیر مشارکت والدین بر آموزش و تشویق والدین به این امر، به بررسی ارتباط مشارکت خانواده و نتیجه‌ی آن بر یادگیری کودکان می‌پردازد.

در زمینه‌ی آموزش کودکان، مشارکت والدین یک اصطلاح گسترده است که می‌تواند اشکال گوناگونی را در داخل و خارج از مدرسه به خود بگیرد. بسته به برنامه، والدین می‌توانند با مشارکت در مدرسه، حمایت از مدرسه و پیشنهادهایی برای بهبود تکالیف مدرسه به فرزندان خود کمک کنند. نمونه‌هایی از مشارکت در خانه عبارت‌اند از:

- راهنمایی در انجام تکلیف‌ها.
- مدل‌سازی رفتار مطلوب.
- ارائه‌ی تشویق مداوم.
- نظارت بر انجام تکلیف.
- ایجاد زمان و مکان برای مطالعه.
- والدین همچنین می‌توانند با انجام این قبیل فعالیت‌ها در مدرسه‌ی فرزندشان مشارکت بیشتری داشته باشند:
- ارتباط با معلمان.
- داوطلب شدن برای فعالیت‌های مدرسه.
- شرکت در جلسات اولیا و مربیان.
- کمک به اداره‌ی شورای مدرسه.

در سال ۱۹۹۲، آموزگار آرمندیا دیکسون نوشت: «تقریباً به هر شکلی که باشد، مشارکت والدین، دستاوردهای قابل اندازه‌گیری در پیشرفت

۲. کاهش غیبت

از آنجایی که غیبت می‌تواند به عملکرد تحصیلی حال و آینده‌ی کودکان آسیب برساند، برای والدین مهم است که آگاه باشند فرزندانشان چقدر از مدرسه غیبت می‌کنند و آموزش را از دست می‌دهند.

شواهد: پژوهشگران سیاست آموزشی، کارلی رابینسون و مینو کالی، و روان‌شناسان، اریک دیرینگ و تاد راجرز، مطالعاتی را روی ۱۰ هزار و ۹۰۰ خانواده انجام دادند که طی آن، هر مدرسه شش یادآور مهم حضور دانش‌آموز را در طول سال به خانه ارسال می‌کرد. نتیجه‌ها حاکی از آن بود که دانش‌آموزان ۶ هزار و ۵۰۰ خانواده‌ای که یادآوری دریافت کردند، ۸ درصد روزهای کمتری را برای حضور در مدرسه از دست دادند. به‌طور شگفت‌انگیزی، ارسال یادآور به خانواده‌هایی که کمترین حضور را داشتند، با کاهش ۱۵ درصدی غیبت مزمّن مطابقت داشت.

۳. سازگاری و بهبود مهارت‌های اجتماعی

این مطالعه به این ایده اشاره دارد که مشارکت والدین در آموزش، تأثیرات قوی و مثبتی بر رفتار کلاسی کودکان و بهبود مهارت‌های اجتماعی آن‌ها دارد.

شواهد: در یک تحلیل بزرگ، سازمان غیرانتفاعی اجوکیشن نورث‌وست^۱ دریافت که مشارکت والدین منجر به بهبود نگرش‌ها و رفتار اجتماعی دانش‌آموزان می‌شود. این مطالعه به‌طور کلی بیان کرد: «درگیری فعال والدین مفیدتر از مشارکت غیرفعال است؛ اما حتی مشارکت غیرفعال هم بهتر از مشارکت نداشتن است.»

۴. ادامه‌ی تحصیل

علاوه بر مزایایی که گفته شد، تحقیقات نشان داده‌اند که مشارکت والدین در آموزش، صرف‌نظر از درآمد، نژاد یا قومیت، به‌نرخ فارغ‌التحصیلی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

شواهد: مطالعات نشان

داده‌اند که وقتی والدین در آموزش فرزندان خود مشارکت دارند، میزان موفقیت در مدرسه افزایش می‌یابد. این موفقیت‌ها شامل عقب‌نماندن دانش‌آموزان از سطح معدل،

نرخ ترک تحصیل کمتر، نرخ بالاتر فارغ التحصیلی به‌موقع از دوره‌ی پایانی متوسطه و شرکت بیشتر در دوره‌های آموزش عالی است.

پیشنهادهای

۱. بر تکلیف‌های مدرسه‌ی

فرزندتان نظارت کنید

دفتر مشق، کتاب درسی، دفترچه‌ی یادداشت یا کوله‌پشتی کودک شما احتمالاً پر از یادداشت‌های گوناگون یا کاغذهای متعدد است. این مفید است که از فرزندتان در مورد آن‌ها پرسید؛ زیرا ممکن است موعد مقرر برای انجام پروژه‌ای یا تکلیفی وجود داشته باشد که کودک با آن مشکل دارد. نظارت منظم بر تکلیف مدرسه فرصت‌هایی را برای شما باز می‌کند تا به فرزندتان تهریک بگویید، به او کمک کنید و او را تشویق کنید.

۲. به برقراری ارتباط ادامه دهید

ارتباط برای ایجاد مشارکت در این امر بسیار مهم است، چه این ارتباط از نوع مداد و کاغذی باشد و چه از نوع حضوری یا استفاده از فضاهای مجازی و رایانامه (ایمیل). ارتباط اشکال متعددی می‌تواند داشته باشد، حتی ارسال یک یادداشت کوچک برای معلم فرزندتان را نیز شامل می‌شود. باز نگه‌داشتن خطوط ارتباطی بین خانواده‌ها و معلمان به تقویت روابط و توانایی درک حالت‌ها یا رفتارهای کودکان در مدرسه کمک می‌کند.

۳. جلسات اولیا و مربیان

را در اولویت قرار دهید

سعی کنید برای جلسات اولیا و مربیان وقت بگذارید؛ زیرا آن‌ها یکی از بهترین فرصت‌ها برای پرسیدن سؤال‌ها و مطرح کردن نگرانی‌ها هستند و با توجه به نکات مهمی که معلم به اشتراک می‌گذارد، می‌توانید بیشترین بهره را از آن جلسات ببرید.

۴. در مدرسه‌ی فرزندتان داوطلب انجام

کاری شوید

یافتن زمانی برای داوطلب شدن، به‌منظور انجام کاری خاص، در مدرسه‌ی فرزندتان می‌تواند دشوار باشد. با این حال، اگر فرصتی برایتان پیش آمد، از آن استفاده کنید. فرزندتان متوجه مشارکت شما خواهد شد.

۵. برای فرزندتان خود کتاب بخوانید

خواندن هر روزه‌ی قسمتی از یک کتاب برای فرزندتان تأثیر مستقیم و مثبتی بر خواندن و مهارت‌های شناختی آن‌ها دارد. بنابراین از هر زمان مناسب برای این کار استفاده کنید.

۶. به فرزندتان خود کمک کنید درس بخوانند

تأثیرگذارتر از کمک به فرزندانتان در انجام تکلیف‌ها، زمینه‌سازی برای موفقیت مستقل آن‌هاست. برای دانش‌آموزان جوان ممکن است دشوار باشد که به تنهایی به راهبردهای مطالعه‌ی مؤثر برسند؛ اما کمک گرفتن از والدین یا سایر اعضای خانواده در این زمینه می‌تواند کمک زیادی به آن‌ها بکند.

سخن آخر

در حالی که معلمان نقش بزرگی در رشد اجتماعی و تحصیلی کودکان ایفا می‌کنند، مشارکت والدین نیز در امر آموزش، به‌ویژه در خانه، ابزار قدرتمندی است که آن‌ها را در این زمینه یاری می‌کند. والدین بهترین‌ها را برای فرزندانشان می‌خواهند؛ بنابراین با مشارکت بیشتر در آموزش، می‌توانند مستقیم بر موفقیت فرزند خود در مدرسه و فراتر از آن تأثیر بگذارند.

پی‌نوشت

۱. Education Northwest.

منبع

تحقیقی که در این نوشتار عرضه شد، ترجمه‌ای آزاد از این مقاله است:

<https://www.prodigygame.com/main-en/blog/parental-involvement-in-education>

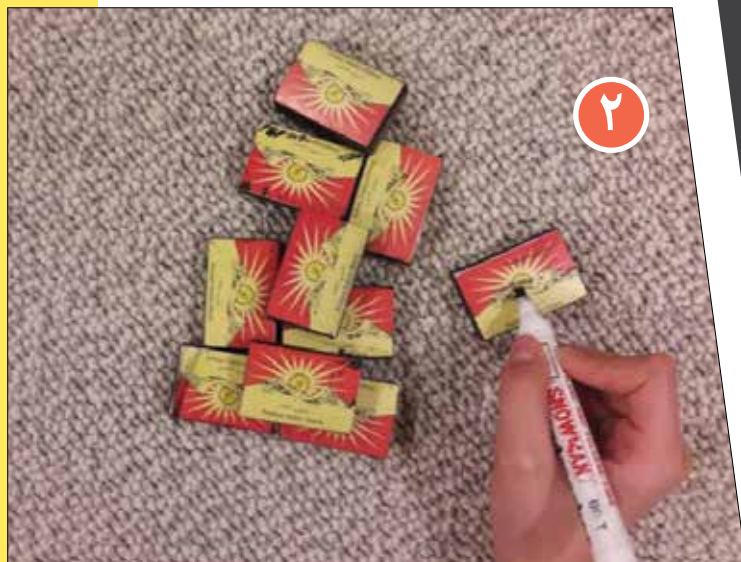
prodigygame.com/
main-en/blog/parental-
involvement-in-
education

جورکردن بساط، رشد

وسایل لازم:
ده عدد قوطی کبریت،
یک عدد ماژیک مشکی،
یک عدد مداد سفید

مریم جلیلی، کارشناس گرافیک و آموزگار هنر
پایه‌ی اول تا ششم ابتدایی

در دنیای پرهیاهو و شلوغ امروزی پرورش خلاقیت و تخیل در کودکان از اهمیت بسزایی برخوردار است. جورچین‌ها اسباب‌بازی‌هایی هستند که نبوغ یا دانش فرد را به چالش می‌کشند.

پرورش مهارت حل مسئله و قوه‌ی تخیل، تقویت مهارت‌های حرکتی ظریف و کنترل هیجانات درونی تا آرامش بیرونی همه و همه با این نوع کاردستی‌های ساده امکان‌پذیر است. جورچین‌های ساده کودکان را با چیزی روبه‌رو می‌کند که باید به آن نظم دهند و مسئله‌ی درهم‌ریختگی را حل کنند. این مسئله برای کودک چالش بزرگ و تأثیرگذاری است.

این فعالیت همچنین هوش فضایی و هندسی کودکان را با مفاهیم سطح و اندازه‌گیری ذهنی و همچنین توجه، تمرکز را به شدت تقویت می‌کند؛ چون آن‌ها باید مدام تصویر ساخته‌شده‌ای را در ذهن خود تجسم کنند و بعد وارد مرحله‌ی ساختن آن شوند.

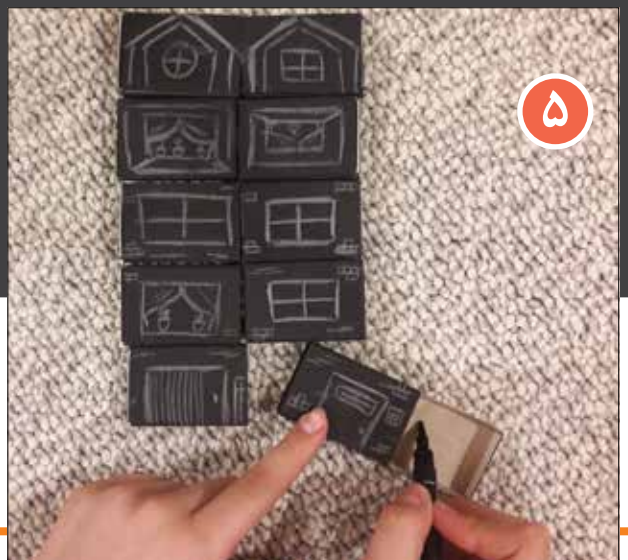
از همان قرن هجدهم که اولین جورچین ساخته شد، جورچین‌ها بیشتر از جنس مقوا بوده‌اند و گاهی اوقات انواع چوبی یا فومی آن هم استفاده می‌شده است.

حل جورچین‌ها حداقل یک بار در روز سطح بهره‌ی هوشی را چهار امتیاز افزایش می‌دهد. از این طریق ضریب هوشی بچه‌ها در سنین پایین رشد خواهد کرد. تقویت حافظه‌ی کوتاه‌مدت و ورزش هم‌زمان هر دو مغز نیز نتیجه‌ی این نوع فعالیت‌هاست.

تقویت آداب اجتماعی و رعایت قوانین اجتماعی را می‌توان در سبایه‌ی این نوع کاردستی‌ها به دانش‌آموزان آموزش داد. با تربیت صحیح کودکان آینده‌ی روشن‌تری برای ایرانمان بسازیم.

ابتدا سطح قوطی کبریت‌ها را با
ماژیک مشکی به‌طور یکنواخت رنگ می‌کنیم.
وقتی رنگ‌ها خشک شد، با مداد سفید، روی کبریت‌های
رنگ‌شده پنجره‌های متفاوت می‌کشیم، به‌طوری که پس از
تمام‌شدن کار، شکل آپارتمان بگیرد.
از فضای داخلی قوطی کبریت‌ها هم برای نقاشی هر
شکلی که دوست داریم، استفاده می‌کنیم.

راهبر یا بازرسی؟

اهمیت راهبران آموزشی در تعالی نظام تعلیم و تربیت

جلال اسدی، کارشناس ارشد مدیریت تحول و مدیر مدرسه ابتدایی در شهرستان شاهرود

- کیفیت آموزشی و پرورشی مدرسه‌ها می‌شود. جلوگیری از افت تحصیلی دانش‌آموزان با ارائه خدمات مشاوره‌ای و راهبری آموزشی در مواقع لازم.
- بازدید ماهانه، حداقل یک بار از هر مدرسه حوزه‌ی تحت نظارت خود.
- بررسی طرح درس، نحوه‌ی تدریس معلمان و برنامه‌ی هفتگی مدرسه و تعیین نقاط قوت و ضعف معلم و ارائه‌ی راهنمایی‌های لازم به معلم.
- نیازسنجی و تعیین اولویت‌های آموزشی معلمان تحت پوشش و اعلام آن‌ها به اداره‌ی متبوع.
- حضور در شورای آموزگاران هر یک از مدرسه‌های تحت پوشش، حداقل سه بار در طول سال تحصیلی، و ارائه‌ی گزارش به اداره‌ی متبوع.
- هدایت معلمان در زمینه‌ی استفاده از روش‌های نوین آموزشی با تأکید بر روش‌های تلفیقی در کلاس‌های چندپایه.

این وظیفه با بهره‌گیری از شیوه‌ها و روش‌های مناسب و با تمرکز بر فعالیت مدرسه، مدیران، معلمان و سایر کارکنان انجام می‌شود و هدف از آن دستیابی به تعالی مدیریت آموزشی و رشد و بالندگی حرفه‌ای کارکنان در راستای تسهیل تحقق اهداف آموزشی و پرورشی است. اهم وظایف راهبران آموزشی و تربیتی را می‌توان به این صورت خلاصه کرد:

- ارتقای سطح مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و تبادل تجربه‌های آموزشی و پرورشی با برگزاری جلسات و کارگاه‌های آموزشی و جلسات چهره‌به‌چهره که منجر به ارتقای

نظارت صحیح و درست همیشه می‌تواند تضمین‌کننده‌ی رسیدن به اهداف باشد. در آموزش و پرورش از سرگروه‌های آموزشی، راهبران آموزشی و تربیتی، بازرسان شهرستانی و استانی و گاهی اوقات نیز تیم‌های ارزیابی عملکرد وزارت برای سنجش میزان تحقق اهداف و نظارت استفاده می‌شود.

راهبر آموزشی و تربیتی که در روزگار نه‌چندان دور از آن با عنوان معلم راهنما یا راهنمای تعلیماتی نیز نام برده می‌شد، سمتی بود که آموزش و پرورش آن را با در نظر گرفتن کاستی‌ها و معایب سمت معلم راهنما و همچنین پس از شکست طرح مجتمع‌های آموزشی و پرورشی ایجاد کرد. هدف از ایجاد این سمت عبارت بود از: تحقق عدالت آموزشی و تربیتی، بهبود مدیریت بر امر نظارت و تسهیل آن و راهنمایی بر فعالیت‌های آموزشی و پرورشی، اداری و منابع مالی مدرسه‌های روستایی و عشایری و مرزی دارای کلاس‌های چندپایه.

نگارنده که خود سه سال تجربه‌ی راهبری دارد، راهبری را مهم‌ترین عامل در کیفیت‌بخشی مدرسه‌های مشمول و توسعه‌ی عدالت آموزشی و افزایش کیفیت آموزشی و پرورشی دانش‌آموزان می‌داند. همچنین راهبران نقشی اساسی در افزایش نرخ باسوادی، کاهش نرخ تکرار پایه و کم‌شدن آمار بازماندگان از تحصیل دارند.

تعریف

راهبر آموزشی و تربیتی نیروی رسمی و پیمانی آموزش و پرورش است که ضمن برخورداری از شایستگی‌ها و صلاحیت‌های دانشی و مهارتی روزآمد، وظیفه‌ی هدایت و راهبری و نظارت بر فرایندهای آموزشی و پرورشی را نیز دارد.

- پیگیری اقدامات معلمان و مدرسه در شناسایی دانش آموزان با نیازهای ویژه و دارای اختلالات یادگیری.
- نظارت بر عملکرد آموزشی و پرورشی مدرسه ها و انجام راهنمایی های لازم با بهره گیری از روش های نوین.
- پیشنهاد سازوکارهای مناسب برای ترغیب و تشویق معلمان و کارکنان مدرسه های تحت پوشش به اداره ی متبوع.
- نظارت بر فرایند پیشرفت تحصیلی و تربیتی دانش آموزان و تهیه و ارائه ی گزارش های تحلیلی در این زمینه.
- تهیه، اجرا و هدایت برنامه های نظیر اقدام پژوهی در مدرسه های تحت پوشش برای تقویت و بهبود سطح آموزشی و تربیتی مدرسه ها.
- ارائه ی خدمات راهنمایی و مشاوره ی آموزشی و تربیتی به معلمان و کارکنان مدرسه های تحت پوشش.
- نظارت بر اجرای مناسب برنامه ی درسی

در طول سال تحصیلی، متناسب با تقویم اجرایی و فراهم آوردن زمینه ی ارتقای بهره وری مدرسه ها.

● ایجاد زمینه ی تعامل و ارتباط بین معلمان و اداره ی آموزش و پرورش و انعکاس به موقع مشکلات آموزشی و پرورشی و ایمنی به اداره ی متبوع، به منظور پیشگیری از هرگونه حادثه.

● آشنا کردن معلمان با شرح وظایف معلمی و تلاش در خصوص حل مشکلات آموزشی و پرورشی به منظور رعایت ضوابط و مقررات موجود.

● نظارت بر ساماندهی مناسب نیروی انسانی به منظور تأمین مناسب و به موقع معلم برای کلاس های درس حوزه ی مأموریت.

● هماهنگی و جلب مشارکت مسئولان محلی (بخشداران، دهیاران، شورای اسلامی و...) به منظور مساعدت در تهیه ی امکانات رفاهی معلمان در حد مقدرات.

● ارزشیابی مدیران و معلمان مدرسه های تحت پوشش.

کلیدواژه ی نظارت بالینی

نظارتی که در حیطه ی شغلی راهبران آموزشی و تربیتی بدان اشاره شده است، نظارتی بالینی است. در نظارت بالینی راهبر ضمن حضور دقیق، در کلاس درس همکاران تحت پوشش خود، ابتدا به مشاهده ی رفتارهای معلم، روش تدریس او، فعالیت های دانش آموزان، ابزار و رسانه های آموزشی مورد استفاده ی معلم، تکالیف دانش آموزان، پوشه ی کار، فضای فیزیکی کلاس درس و سایر عوامل و مؤلفه های دخیل در یادگیری می پردازد. سپس تلاش می کند با مشاوره ی صحیح و دادن راهنمایی های لازم کاری کند که آموزگار مربوطه نواقص احتمالی کارش را بشناسد و بدان آگاه شود. پس از مشخص شدن نواقص و کاستی ها نیز راهبر باید بتواند با دادن راهنمایی های لازم فضایی را ایجاد کند تا آموزگار مربوطه بتواند روش صحیح رفع ایرادات را انتخاب کند و به سمت اجرای روش جدید برود. در اجرای روش جدید نیز راهبر با نقش حمایتی و ارشادی خود نقش مؤثری دارد و همپا با معلم پیش می رود.

از آنجایی که رابطه ی بین معلم و راهبر نقشی تعیین کننده در پذیرش راهبر برای معلم دارد، لذا راهبران باید قبل از انجام هر کاری تلاش

کنند ارتباطی زنده و صمیمانه با معلمان تحت پوشش خود ایجاد کنند. در خصوص مدیران و مدیران آموزگاران نیز نحوه ی رفتار و برخورد راهبران باید همین گونه و به صورت نظارت بالینی و مستمر باشد تا بتواند سبب ارتقای کیفیت آموزشی و پرورشی مدارس شود.

تهدیدهای پیش روی

۱. غافل شدن راهبران از یکی از ابعاد وظیفه ی شغلی خود: مثلاً بیم آن می رود که راهبری تبدیل به نیرویی اداری شود و این افراد در بازدیدهای خود از مدرسه ها فقط به مواردی مانند شارژ کپسول آتش نشانی، دفترهای مدرسه، سامانه های اداری و... توجه کنند و از موارد آموزشی و پرورشی غفلت کنند یا بالعکس.

۲. افتادن در دام روزمرگی: تکرار امر نظارت می تواند خطر روزمرگی را گوشزد کند. راهبران باید بتوانند با شرکت در دوره های توانمندسازی و همچنین مطالعه های موردی لازم خود را به روز و سرزنده نگاه دارند.

۳. انتخاب نیرویی ناکارآمد یا دارای توانایی کم: ادارات آموزش و پرورش نیز گاهی به دلایلی مانند کمبود نیرو یا ملاحظات اداری و... می توانند تهدیدی جدی در مسیر شغلی راهبری باشند.

۴. تبدیل شدن راهبران به نیرویی اداری یا کارشناس اداری: گاهی ادارات آموزش و پرورش به دلیل کمبود نیروی اداری از راهبران درخواست هایی را مانند تکمیل برگه های اداری، پیگیری تلفنی موضوعات مدرسه های شهری، پاسخ گویی به ارباب رجوعان تلفنی یا حضوری حوزه ی آموزش ابتدایی و... می کنند. این امر خطری جدی است.

۵. نبود نظارت بر عملکرد راهبران: در ادارات کل آموزش و پرورش باید مسئولی مشخص برای نظارت بر کار راهبران وجود داشته باشد. همچنین وجود رابطی برای برگزاری جلسات هم اندیشی، توانمندسازی، تبادل اندیشه و تجربه و... از الزامات سمت راهبری است.

سه قلوها

سپیده یوسفی
کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، آموزگار پایه‌ی دوم
ابتدایی

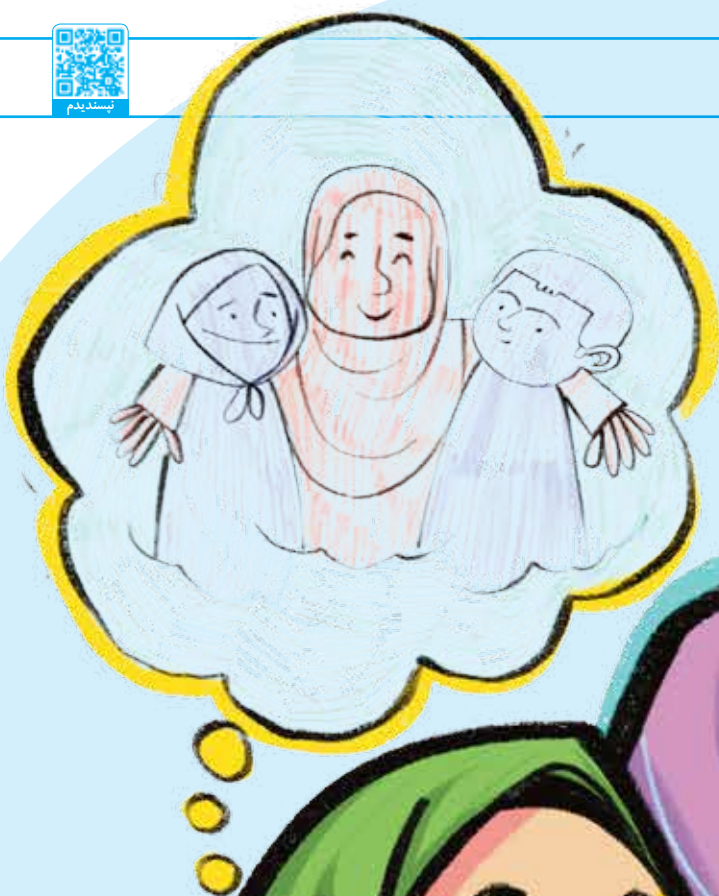
- دخترای خوبم، برای زنگ هنر می‌خوام از خودتون نقاشی بکشید. بیست سال بعد وقتی ۲۸ سالتون شد، چطوری شده‌اید یا در حال انجام چه کاری هستید؟

نقاشی‌هایی که یکی پس از دیگری زیر دستم قرار می‌گرفتند و امضا دریافت می‌کردند، همه مضمون تکراری دکتر، دندان‌پزشک، مهندس یا گاهی معلم را داشتند. این افکار تکراری دومینو وار از ذهن بزرگ‌ترها به ذهن کودکان ما سقوط می‌کنند و آینده روشن را در چارچوب شغلی با لباس سفید، در ذهنشان ترسیم می‌کنند. بین نقاشی‌ها نقاشی سلدا کوچولوی کم‌سلیقه و شیطان، حواسم را جمع خودش کرد: یک زن که با بی‌نهایت بی‌سلیقه‌گی به تصویر کشیده شده بود، با شکمی به وسعت یک کیسه بزرگ. داخل شکمش سه موجود نامشخص به چشم می‌خوردند.

این نقاشی متفاوت به توضیح نیاز داشت. در نتیجه سلدا سر میزم حاضر شد تا دلیل و زاویه‌های دید این نقاشی را برایم واضح‌تر و قابل‌درک‌تر کند.

- خانم، این منم. اینجا بزرگ شده‌ام؛ یه خانمم، به اندازه شما. تو شکمم هم سه تا بچه دارم که هنوز کوچولو هستن و برای همون شبیه آدم نشدن.

-چه بامزه! پس دوست داری وقتی بزرگ شدی سه تا بچه داشته باشی؟

بله خانم، دو تا دختر، یه پسر.
- خواهر و برادر نداری سدا جون؟
- نه خانم. وقتی از مدرسه بر می‌گردم، مثل آدم‌بزرگا خودم در خونه رو با کلید باز می‌کنم. مثل مامانا برای خودم غذا می‌کشم و با سلین و سامیار می‌خوریم.
- سلین و سامیار کی هستن؟ مگه نگفتی خواهر و برادر نداری!
- دوستای خیالی منن خانم. تا وقتی مامان و بابا از سر کار برنگشتن، اونا کنار من می‌مونن تا تنها نباشم و گریه نکنم. آخه می‌دونن خانم، اونا هم مثل من خواهر و برادر ندارن و مامان باباشون برای پول درآوردن کار می‌کنن و ساعت سه بر می‌گردن خونه... برای همین میان خونه ما. با هم دیگه در مورد مدرسه حرف می‌زنیم و بازی می‌کنیم.
- می‌خوای بهم بگی درباره چه چیزایی با هم حرف می‌زنید؟
- درباره خیلی چیزا. مثلاً اونا هم مثل من تنها هستن، اما به هیچ کس نمی‌تونن بگن!
چشم‌های کشیده دخترک، حین تعریف مخفیانه‌ترین و هیجانی‌ترین کار زندگی‌اش، برق می‌زد. سدا ی پرسروصدای من، دخترک تنها و ساکت و البته غمگینی را درونش مخفی کرده بود. عمق تنهایی این بچه، از تمام افکار مشوش من درهم‌تر و عمیق‌تر بود.
گاهی برای درک دنیای این انسان‌های کوچک، باید نگاهی به وسعت بیکران‌ها داشته باشیم. کودکان ناگفته‌های خود را در پس لبخندهای معصومانه‌شان دفن می‌کنند و ما برای فهمیدن نگاه‌های پرمعنی‌شان، کمتر از کم هستیم.

باهم با هنر

مهسا محمودیابی

دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان

مسئولیت خود، احساس ارزشمندی می‌کند و نیز احساس می‌کند برای دیگران مثمر است و آن‌ها نیز برای او ارزش قائل‌اند. او برای کار و کوشش انگیزه‌ی جدی دارد و سعی می‌کند ناکامی‌های خود را تحمل کند و بردبار باشد تا اعتبار و ارزشمندی خود را پاس دارد (شفیعی و همکاران، ۱۴۰۰).

این نشان می‌دهد دانش‌آموزان هم نیاز دارند حداقل یک‌بار خارج از کار کلاسی، گروه‌بندی و پذیرش مسئولیت و تقسیم کار داشته باشند. این‌گونه آن‌ها متوجه می‌شوند کار گروهی و قبول مسئولیت فقط برای موارد درسی کاربرد ندارد، بلکه روی کل زندگی‌شان تأثیر می‌گذارد.

امسال برای درس کارورزی ۲، در مدرسه‌ای به‌عنوان کارورز فعالیت داشتم. مسئولیت‌پذیر نبودن و بی‌اشتیاقی دانش‌آموزان کلاس در کار گروهی خودنمایی می‌کرد. چهره‌های درهم و بحث‌های کودکانه‌شان موقع انجام کار گروهی تعجب‌برانگیز بود. یعنی همکاری با هم کلاسی‌ها این‌قدر سخت است! این سؤال مثل چراغ مدام در ذهنم روشن و خاموش می‌شد. نمی‌توانستم بی‌تفاوت از کنار آن بگذرم. به‌خصوص وقتی به‌خاطر آوردن من هم وقتی هم‌سب آن‌ها بودم، چنین مشکلی را داشتم. کمی بیشتر تأمل و سعی کردم به دوازده سالگی خود برگردم. اگر جای آن‌ها بودم، دوست داشتم چه فعالیت گروهی‌ای انجام دهم که برایم لذت‌بخش باشد؟

کلمه «هنر» در ذهنم جرقه زد. من قصد داشتم به آن‌ها نشان دهم همکاری گروهی لذت‌بخش است و چه درسی بهتر از درس هنر بود! در همین راستا برای تقویت و درک کار گروهی، طرح گل مقارنی برای رنگ‌آمیزی دانش‌آموزان در نظر گرفتم. سپس گروه‌بندی را به خود

و در مقالات و نوشتارها توصیه می‌شوند؛ اما در عمل در آموزش‌های رسمی و کلاس‌های درس مشاهده نمی‌شوند. بیشتر اوقات معلم‌ها به پیشرفت تحصیلی و فردی شاگردان بیشتر از رویکردهای اجتماعی شدن و حضور موفق فرد در اجتماع و گروه توجه دارند و از کار گروهی به‌عنوان رویکردی آموزشی که می‌تواند باعث افزایش یادگیری و تعامل فعال بین شاگردان شود، بهره نمی‌برند (مشکی‌باف‌مقدم و رحیمی، ۱۳۹۹). البته در دوران پسا کرونا و عصر دیجیتال که بیشتر کودکان و نوجوانان وقت خود را با فضای مجازی، به‌عنوان یک دوست، تقسیم می‌کنند، نمی‌توان توقع داشت که آن‌ها با آغوشی باز از کارهای گروهی چندان‌فره استقبال کنند یا واکنشی مثبت به آن کارها نشان دهند. کسی که احساس مسئولیت دارد، در جریان

محور: تحلیل رفتارها و ناهنجاری‌های دانش‌آموزان در دوران پسا کرونا و عصر دیجیتال

بذر تعامل، مشارکت، کار گروهی، دوستی و محبت به دیگران در مدرسه کاشته می‌شود، پرورش می‌یابد و سپس برداشت می‌شود. انسان به‌طور طبیعی و فطری موجودی اجتماعی و جمع‌گراست که تلاش می‌کند با عضویت در گروه‌ها، نیازهای اجتماعی، روانی و کاراندام‌شناختی (فیزیولوژیکی) خود را برطرف سازد. رفتارهای خوب نظیر همکاری، مسئولیت‌پذیری، انجام کارهای گروهی و ده‌ها مورد دیگر که به اهداف یادگیری کمک می‌کنند

دانش آموزان واگذار کردم تا به گروه های کوچک سه نفره تقسیم بندی شوند. آن ها باید این گل را به تکه های گوناگون، به تعداد اعضای گروه، تقسیم بندی و سپس رنگ آمیزی، به طوری که در آخر وقتی تکه ها در کنار هم قرار می گرفتند، گل کاملی را نشان دهند.

از همان ابتدا اعتراض بعضی از دانش آموزان بسیار برایم جالب بود. عمده حرف هایشان این بود که چرا باید این کار را به طور گروهی انجام دهیم؟ آن ها حتی برای هم گروه شدن با هم کلاسی هایشان هم مشکل داشتند. با این حال، این فعالیتی بود که برایشان در نظر گرفته بودم و از دانش آموزان خواسته بودم آن را انجام دهند.

موقع انجام فعالیت بالای سر تک تکشان رفتم و نظارت کردم تا اگر اعتراضی دارند، بشنوم یا اگر کار را تک نفره انجام می دهند، آن را تذکر دهم؛ اما در کمال تعجب دیدم طبق توضیحاتی که به آن ها داده ام، کار را تقسیم کرده اند و به نظر می رسد همه ی آن ها سخت درگیر رنگ آمیزی هستند. حتی گاهی تکه هایشان را کنار هم قرار می دادند تا رنگ آمیزی کنند و رنگ ها را با هم تطبیق دهند. در آخر کار، با وسواس خاصی قسمت ها را به هم چسباندند و نهایت سلیقه خود را به خرج دادند تا کار تمیز باشد. حتی امیدوار بودم نتیجه ی کارشان را به نحوی در فضای مجازی منتشر کنم. مشخص بود لذت برده اند و شاید جزء معدود کارهای گروهی بود که با انگیزه انجام دادند. می توانستم رضایت و شوق را در چهره شان ببینم. شاید چون کار گروهی راحتی بود، این طور برداشت کرده ام؛ اما به نظرم قابل تعمیم دادن به گروه های درسی هم هست.

به خصوص که جلسه ی بعد برای اینکه بین کار گروهی شان وقفه نیفتد، دو نفر با رضایت و توافق خودشان عهده دار مسئولیت شدند. با وجود اینکه ابتدا از انجام کار گروهی اجتناب می کردند، اما در نهایت سعی کردند به بهترین نحو کار گروهی شان را به اتمام برسانند. در آخر هم در چهره شان رضایت از کاری که انجام دادند، مشخص بود. همه ی این ها مرا دلگرم می کرد که دانش آموزانم به کار گروهی دید مثبت تری پیدا کرده اند.

کرونا ضربه ی بزرگی به دانش آموزان وارد کرد. به خصوص دانش آموزان ابتدایی که پایه ی اصلی تعاملات اجتماعی در سنین آن ها رقم می خورد. با این حال وظیفه ی ماست که آن ها را از فضای مجازی بیرون آوریم و به دنیای واقعی بازگردانیم.

بتوانیم با کمک آن با بچه ها ارتباط بگیریم و آن ها را با خود همراه کنیم. این گونه است که می توانیم از بچه ها انتظار موفقیت داشته باشیم. بیماری کرونا نتوانست آموزش را شکست دهد؛ پس عواقب آن هم نباید تأثیر منفی بگذارد و عادت های غلط را در جامعه، به ویژه در مدرسه، پررنگ کند.

باید به آن ها توضیح دهیم اگر از پس همکاری های مجازی برآمدند، از پس همکاری های گروهی در کلاس هم برمی آیند و قرار نیست شاخ غول را بشکنند. در نظر گرفتن چند فعالیت ساد که حتماً هم در چارچوب برنامه های درسی نباشد، می تواند کم کم ذهنیت آن ها را تغییر دهد و به آن ها کمک کند تا بیشتر در اجتماع و با افراد هم سن و سال خودشان ارتباطات واقعی را تجربه کنند.

تجربه ای که بیان کردم، در پایه ی پنجم ابتدایی انجام شد و شاید در پایه های بالاتر با تلاش کمتری به نتیجه برسد. باید توجه داشت برای انجام چنین کارهایی، بیشتر از یک الگوی تدریس مشخص، نیازمند خلاقیت هستیم. خلاقیتی که

منابع
۱. مشکي ياف مقدم، زهره و رحيمي، مهديه، ۱۳۹۹، «نیم رخ گروه بندی در آیینة مدیریت کلاس درس»، دوفصلنامه ی پویش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره، دوره ششم، شماره ۱۲.
۲. شفيعي، صابر و عليدادی، فرامرز و زاده صفري، صفري، ۱۴۰۰، «بررسی مسئولیت پذیری دانش آموزان»، فصلنامه ی مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری، سال سوم، شماره ی ۶.

بر سمند خیال

مانیا معتقدی

کارشناس فیزیک، آموزگار پایه‌ی ششم ابتدایی، استان مازندران

در دنیای امروز، خلاقیت یکی از مهارت‌های کلیدی برای موفقیت در هر زمینه‌ای شناخته می‌شود. به همین دلیل، معلمان باید به دنبال روش‌هایی باشند که بتوانند این مهارت را در دانش‌آموزان خود پرورش دهند. این تجربه با هدف تأکید بر اهمیت پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان برای ترغیب آن‌ها به تفکر خلاق و حل مسائل طراحی شده است.

معلم باید دانش‌آموزان را به اندیشیدن و حل خلاقانه‌ی مسائل ترغیب کند. به همین خاطر، من تمام همت خود را به کار بستم تا با اجرای فعالیت‌هایی خلاقانه به دانش‌آموزانم کمک کنم که بهتر درک کنند و بیاموزند که چگونه می‌توانند ایده‌های خود را به عمل دریاورند و به مشکلاتی که در آینده با آن‌ها مواجه خواهند شد، پاسخ دهند. از هر موقعیتی در کلاس استفاده می‌کردم تا بچه‌ها با فعالیت‌های خلاقانه آشنا شوند و به آن فعالیت‌ها به چشم سرفصل درسی غیررسمی نگاه نکنند، بلکه به عنوان افرادی خلاق و مبتکر آن‌ها را در زندگی اجرا کنند.

با این مقدمه‌ی کوتاه با من همراه شوید. با هم وارد یکی از پایه‌های ششم دبستان مهرگان بابل می‌شویم تا با اتفاقات این کلاس در حوزه‌ی پرورش خلاقیت بیشتر آشنا شوید. آن روز برای اجرای فعالیت خلاقانه با دانش‌آموزانم با ذهنی پر به مدرسه رفته بودم. تصمیم داشتم آن‌ها را به‌سوی دنیای خیال بفرستم تا ذهنشان را به جهان ممکن‌ها تغییر دهم؛ بنابراین از قبل به آن‌ها اطلاع دادم که در چنین روزی قرار است سفری به دنیای تخیل داشته باشیم. با شنیدن این خبر، چهره‌های آن‌ها روشن شد. کنجکاو بودند که «کجا می‌خواهیم برویم؟»

نفس عمیقی کشیدم و به آن‌ها گفتم که در کتاب تفکر و پژوهش، درسی با عنوان «ما کجا هستیم؟» داریم که آن‌ها را به سمت تخیل سوق می‌دهد. در واقع این درس آن‌ها را دعوت می‌کند که سفری به دنیای خیال داشته باشند و ذهنشان را باز کنند.

در حین همین حرف‌ها، زیر چشمی به چهره‌هایشان نگاه می‌کردم. هیجان و شور در صورتشان هویدا بود و مشتاقانه مرا دنبال می‌کردند. با توجه به اینکه با پیشرفت فناوری و تحولات اجتماعی جهان ما همواره در حال تغییر است و مدرسه‌ها هم از این تغییر مستثنا نیستند، از آنان خواستم با خیال‌پردازی خود تصور کنند که صد سال آینده، مدرسه و کلاس چگونه خواهد بود و چه اتفاقاتی رخ خواهد داد. این سؤال بچه‌ها را دقیقاً به فکر فرو برد. بعد هم شروع به درمیان گذاشتن نظرات و ایده‌های خود با یکدیگر کردند. هر کدام ایده‌ی جدیدی داشتند. یکی گفت: «ممکن است ربات‌ها جای معلمان را بگیرند.» آن دیگری گفت: «ممکن است مدرسه در فضا باشد.» و ...

این مشارکت نه تنها به بچه‌ها کمک کرد تا خلاقیت خود را به نمایش بگذارند، بلکه باعث شد احساس کنند که نظرانشان ارزشمند است و آن‌ها هم می‌توانند تأثیرگذار باشند. این احساس اعتماد به نفس و ارزشمندی در یادگیری بسیار مهم است و می‌تواند به رشد شخصیت بچه‌ها کمک کند.

وقتی این همه تخیلات رنگارنگ را در آنان دیدم، برای اینکه بتوانم رفتارها و عملکردهای دانش‌آموزانم را مورد بررسی قرار دهم، تصمیم گرفتم جلسه‌ای را با آن‌ها برگزار کنم و از آن‌ها بخواهم، براینده‌ی شش‌هفته‌ای خود را دوباره به نمایش بگذارند. نتیجه بسیار شگفت‌انگیز بود. بچه‌ها با شور و شوق به طراحی و ارائه‌ی ایده‌های خود پرداختند. آن‌ها از وسایل گوناگون مانند کاغذ، رنگ و حتی وسایل بازی برای ساخت مدل‌های خود استفاده کردند.

این فعالیت نه تنها به آن‌ها اجازه داد تا خلاقیت خود را به نمایش بگذارند، بلکه به آن‌ها یاد داد که چگونه می‌توانند ایده‌های خود را به عمل درآورند و به یکدیگر کمک کنند. این تجربه به آن‌ها کمک کرد تا مهارت‌های اجتماعی و همکاری را نیز تقویت کنند.

بهتر است دیگر چیزی ننویسم تا خود با خواندن سه نمونه از تخیل‌های زیبای دختران گلم، به همین لذت درونی برسید و حظ لازم را ببرید. به همین

خاطر از شما دعوت می‌کنم نگاه‌های بسیار زیبا و خلاقانه‌ی دخترهای گلم را با دقت بخوانید.

ثنا مقدسی: «شاید در صد سال آینده، نیمکت‌های ما تبدیل به صندلی‌های شناور و راحت‌تری شوند یا به جای کتاب و دفتر از رایانه‌ی مخصوص استفاده کنیم و شاید برای دیدن سیارات دیگر نیازی به عکس نباشد. می‌توانیم به فضا برویم و سیارات را مشاهده کنیم. شاید ماشین زمان اختراع شود تا بتوانیم اتفاقاتی را که در گذشته اتفاق افتاده است، مشاهده کنیم. شاید دستگاه مخصوصی اختراع شود که اگر مریض شدیم و نتوانستیم به مدرسه برویم، با آن در کلاس

درس‌ها در آن قرار داده می‌شود. تخته‌ها به‌طور خودکار پس از اینکه سؤالات حل شد، پاک می‌شوند و به سؤال بعدی می‌روند. ربات‌های کوچکی به دانش‌آموزان داده می‌شود که دستیار آن‌ها باشند. تمام کارهای بوفه را ربات‌ها انجام می‌دهند.» در نهایت، به عنوان معلم، می‌خواهم به همکارانم توصیه کنم به خلاقیت دانش‌آموزان اهمیت دهند و از روش‌های نوآورانه برای آموزش استفاده کنند. با ایجاد فضایی که در آن دانش‌آموزان احساس راحتی کنند و بتوانند ایده‌های خود را بگویند، می‌توانیم به پرورش نسلی خلاق و مبتکر کمک کنیم.

و صندلی‌ها به‌صورت تختی درمی‌آیند که جایی هم برای سطل آشغال و کیف داشته باشد. وقتی دانش‌آموزان سرد یا گرمشان می‌شود، صندلی‌ها دکمه‌ای دارند که از طریق آن، به‌صورت خودکار گرم یا سرد می‌شوند. اگر کف کلاس کثیف شد، دیگر احتیاج به نظافتچی نیست و با گفتن کلمه‌ی «نظافتچی» کف کلاس تمیز می‌شود. اگر فرد می‌خواهد جمله‌ای را بخواند، وقتی انگشتش را روی آن جمله می‌گذارد، فایلی صوتی برایش باز می‌شود و آن جمله خوانده می‌شود.»

درس‌ساقایی: «در صد سال آینده کتاب‌ها و دفترها به رایانک (تبلت) تبدیل می‌شوند و تمام

حضور یابیم یا شاید سقف و بدنه‌ی کلاس از طلق شفاف یا شیشه‌ای مخصوص باشد که بتوانیم بیرون را ببینیم یا وقتی درس علوم داریم، از طلق یا شیشه‌ای مخصوص استفاده کنیم که وقتی عکس جنگل و حیوانات در آن گذاشته می‌شود، صندلی‌ها و نیمکت‌ها همه از بین می‌روند و انگار همه در جنگل هستند.»

پارمیس فارویی: «در صد سال آینده فناوری پیشرفت می‌کند و مدرسه‌ها تغییر می‌کنند. معلم فقط با یک دست می‌تواند تخته را روشن کند و وقتی دانش‌آموزان از نوشتن خسته شدند، فناوری می‌تواند به‌صورت خودکار نوشته‌ها را بنویسد. می‌ز

قصه‌های رشد

نگاهی کوتاه بر قصه‌درس‌های مجلات کودک، نوآموز و دانش آموز

محمدرضا رشیدی
عضو شورای برنامه‌ریزی مجلات رشد
دانش آموزی دوره ابتدایی

قصه‌درس‌های کودک فروردین ماه

در شماره‌ی فروردین ماه مجله‌ی رشد کودک، بر اساس بودجه‌بندی کتاب فارسی پایه‌ی اول برای درس بیستم دو داستان نوشته و در هر داستان سعی شده است تا کلماتی که نشانه‌ی این درس را دارند و در متن درس آمده‌اند، پرتکرار باشند. در تمام داستان‌ها کلمات موردنظر درس (کلمات هدف) به رنگ آبی هستند تا توجه دانش‌آموزان را بیشتر به خود جلب کنند.

با توجه به اینکه این درس‌ها درس‌های پایانی کتاب فارسی اول هستند، انتظار می‌رود بچه‌ها

بتوانند با همراهی معلم آن‌ها را بخوانند و بعد از خواندن داستان، بازی‌هایی را با استفاده از کارت‌های کلمات هدف انجام دهند تا یادگیری کلمات هدف در ذهن آن‌ها تثبیت شود.

داستان اول: آقای مریض و غول مهربان

رضا، دوست دارا، امشب به مسجد نیامده و دارا متوجه شده که رضا مریض شده است. پس با راهنمایی کتابچه و کمک مادر و سما و کوچولو نمایش خنده‌داری آماده می‌کنند و...
این داستان بر مبنای کلماتی نوشته شده است که نشانه‌ی «ض» را دارند و در بخش اول متن درس بیستم کتاب فارسی آمده‌اند. کلماتی که نویسنده بر مبنای تکرار آنها داستان را نوشته است عبارت‌اند از: رضا، حوض، وضو و مریض.

داستان دوم: دفترچه‌ی خاطرات کتابچه

شنبه: با صدای تلق تولوق از خواب بیدار شدم. **یکشنبه:** امروز بچه‌ها هیجان‌زده از مدرسه آمدند.

دوشنبه: وای که چقدر خسته‌ام!
سه‌شنبه: امروز یک خبرهایی بود...
این داستان بر مبنای کلماتی نوشته شده است که نشانه‌ی «ط» دارند و در بخش دوم متن درس بیستم کتاب فارسی آمده‌اند. کلمات و عباراتی که نویسنده بر مبنای تکرار آن‌ها داستان را نوشته است، عبارت‌اند از: حیاط، طولی، طولی نکشید، وطن، خاطرات.

قصه‌درس رشد نوآموز فروردین ماه

کشتی شکستگان

در این قسمت از ماجراهای آیه و آرمان، برعکس همه‌ی قسمت‌ها پدر بزرگ از زمان گذشته به زمان حال می‌آید و...
مفاهیمی که در قصه‌درس نوآموز فروردین ماه به کار رفته است، به این شرح است:

- درس «ایمنی در خانه»، از کتاب مطالعات اجتماعی سوم ابتدایی؛
- درس «نیرو، همه‌جا» از کتاب علوم تجربی سوم ابتدایی؛
- درس «تقسیم با باقیمانده»، از کتاب ریاضی سوم ابتدایی؛
- پیام قرآنی از صفحه‌ی ۸۸ کتاب آموزش قرآن سوم ابتدایی؛
- درس «خاطره‌ی نانوشت» از کتاب هدیه‌های آسمان دوم ابتدایی.

قصه‌درس رشد دانش آموز فروردین ماه

خرگوشی به نام زودباش

در این شماره رابی را حلزون ماجراجوی قصه‌درس ما که از طرف پدربزرگش مأموریت رساندن دانه‌های شفاف‌بخش به قله‌ی قاف را دارد، بعد از خداحافظی با خرس زودخواب احساس کرد اندکی خسته است و احتمالاً به‌موقع به کوه قاف نمی‌رسد که ناگهان خود را در میان مسابقه‌ی معروف و تاریخی لاک‌پشت و خرگوش می‌بیند و...

مفاهیمی که در قصه‌درس دانش‌آموز فروردین‌ماه به کار رفته است، به این شرح است:

- درس «آمار و احتمال»، از کتاب ریاضی پنجم ابتدایی؛
- شعر «چشمه و سنگ» از کتاب فارسی پنجم ابتدایی؛
- درس نوزدهم از کتاب تعلیمات اجتماعی پنجم ابتدایی؛
- شعر «کار و تلاش» از کتاب فارسی پنجم ابتدایی؛
- درس هفدهم از کتاب هدیه‌های آسمان پنجم ابتدایی؛
- درس آخر از کتاب آموزش قرآن ششم ابتدایی.

درس احترام

هانیه کرمی زاده

آموزگار کلاس دوم، استان کرمان، شهرستان رفسنجان

– بفرمایید بیرون لطفاً...

– ممنون بابت عسل هایتان..

– ما دوست شما هستیم ...

– طلایی جان مزاحم نشوید...

امیدوار بودم این زنبور مانند زنبور قبلی درس

ادب و احترام را به دانش آموزان من یاد بدهد و

بی چون و چرا از کلاس بیرون برود و آموخته‌های

من قهرمان را زیر سؤال نبرد.

مطمئنم تا به آن روز هیچ زنبوری آن قدر ادب و

نزاکت و احترام در حق خود ندیده بود! از شما

چه پنهان، ما نیز ندیده بودیم!

زنبور ۱۸۰ درجه به سمت پنجره برگشت و با

سرعت نور از کلاس خارج شد. همه هاج و واج

و متعجب به یکدیگر نگاه می کردند که ناگهان

صدای دست و جیغ کلاس را فراگرفت و من

مانند قهرمان داستان‌ها و با قیافه‌ای حق به جانب

درس را ادامه دادم!

چند هفته‌ای از ماجرای درس احترام گذشت.

زنگ تفریح بود. داشتیم از آزمایشگاه به سمت

دفتر مدرسه می رفتیم که دیدم از کلاس صدای

احترام و سلام و صلوات می آید. برگشتم و به

داخل کلاس نگاهی انداختم. دیدم باز یک زنبور

بخت برگشته وارد کلاس دوم شده است.

هوا خیلی گرم شده بود. با اینکه هنوز اول

صبح بود، ولی بچه‌ها از هوای گرم کلافه بودند.

نیمکت سارا دقیقاً کنار پنجره بود و قدش هم

هزار ماشاالله بلندتر از بقیه. در نتیجه گزینه خوبی

بود که پنجره‌ها را باز کند و پرده‌ها را بکشد.

بدون تأمل فرمان صادر شد. من هم در کلاس را

باز گذاشتم تا هوایی رد و بدل شود. بچه‌ها آرام‌تر

شدند و همگی خرسند. درس ریاضی را شروع

کردیم. در حال کشیدن نمودار تصویری روی

تخته بودم که ناگهان صدای جیغ و داد بچه‌ها

بالا رفت. صورتم را به طرف کلاس که چه عرض

کنم، میدان جنگ، برگردان دم.

پرستو روی نیمکت ایستاده بود و مقتعه‌اش را

مثل گرز رستم در هوا می چرخاند. آیلین هم

کتاب ریاضی بیچاره را محکم به پنجره کلاس

می کوبید. چند نفری ناپیدا بودند که متوجه شدم

به زیر سنجر تعلیم و تربیت، یعنی نیمکت‌ها،

رفته‌اند. نمی دانم چرا ندا با صدای بلند گریه

می کرد؟ شاید او هم مانند من از صحنه کلاس

شوکه شده بود!

بلند داد زدم، چه شده! چرا جیغ

می زنید! نسیم با صدای بلند و

لرزان گفت: «خانم زنبور، زنبور.»

چشمانم را مانند عقاب تیز کردم تا

دشمن عظیم‌الجثه را ببابم، اما در گوشه کلاس

یک زنبور یافتم که از ترس رنگش پریده بود و

دیگر زرد نبود!

بین خودمان باشد، خودم هم کمی رنگم

مانند زنبور پریده بود. از بچه‌ها خواستم

سر جایشان بنشینند. نصف حواسشان به

من بود و نصف دیگرش به نیش زنبور.

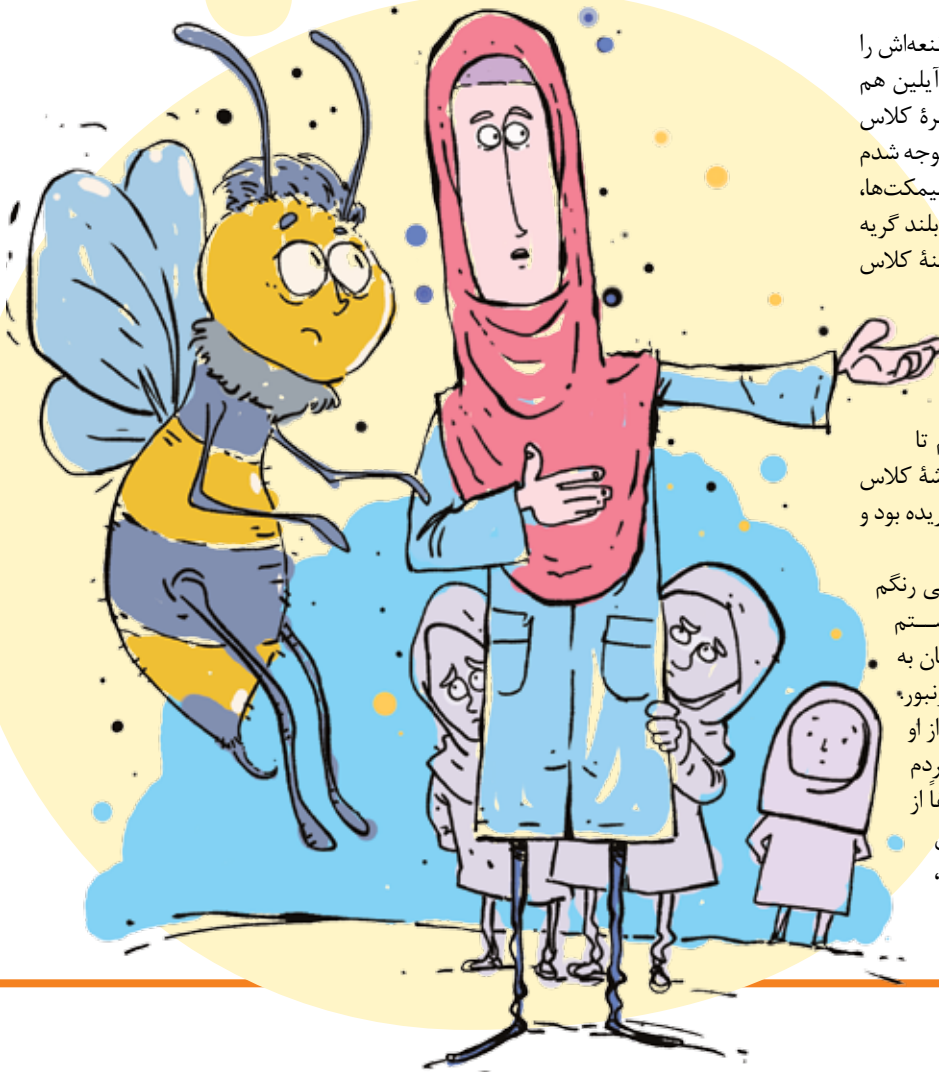
به آن‌ها گفتم، کافی است با احترام از او

بخواید بیرون برود. گلویم را صاف کردم

و با صدای بلند گفتم، زنبور جان، لطفاً از

کلاس ما بیرون بروید و مزاحم درس

ریاضی ما نشوید. در کمال ناباوری،

در تصمیم‌گیری نظرات افراد موجه را حتماً در نظر بگیرید

زمانی که شما معلم کلاس هستید که اکثریت دانش‌آموزان بی‌انگیزه و در حد متوسط درسی هستند، فکر کنید لزومی ندارد که خیلی عالی تدریس کنید و می‌توانید تدریسی در حد متوسط ارائه دهید. تا زمانی که معلم در حد متوسط تدریس کند، اکثر دانش‌آموزان نیز در همان سطح می‌مانند. اما معلمان خوب در مواجهه با چنین کلاسی، رویکرد متفاوتی دارند. آن‌ها اهداف بالندی داشته و براساس سه دستورالعمل اساسی زیر تصمیم‌گیری می‌کنند:

۱. هدف چیست؟ ۲. آیا این تصمیم مرا در رسیدن به هدف کمک و حمایت می‌کند؟ ۳. افراد موجه و خوب در مورد این تصمیم چه فکر می‌کنند؟

معلمان موفق متفاوت عمل می‌کنند، نمونه‌ای از ویژگی‌ها

هفتمین دوره جسواره ملی دو سالانه تصویرگری رشد

13th
Roshd National Biennial Festival
of Photography & illustration

- مهلت ارسال: ۱۵ فروردین ۱۴۰۴ • داوری: ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۴
- افتتاحیه نمایشگاه: ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۴ • مراسم اختتامیه و اهدای جوایز: ۵ خرداد ۱۴۰۴
- نحوه ارسال آثار: آپلود تصاویر در سایت ax13.roshd.ir • تلفن دبیرخانه: ۰۲۱-۷۷۵۰۹۵۲۹

